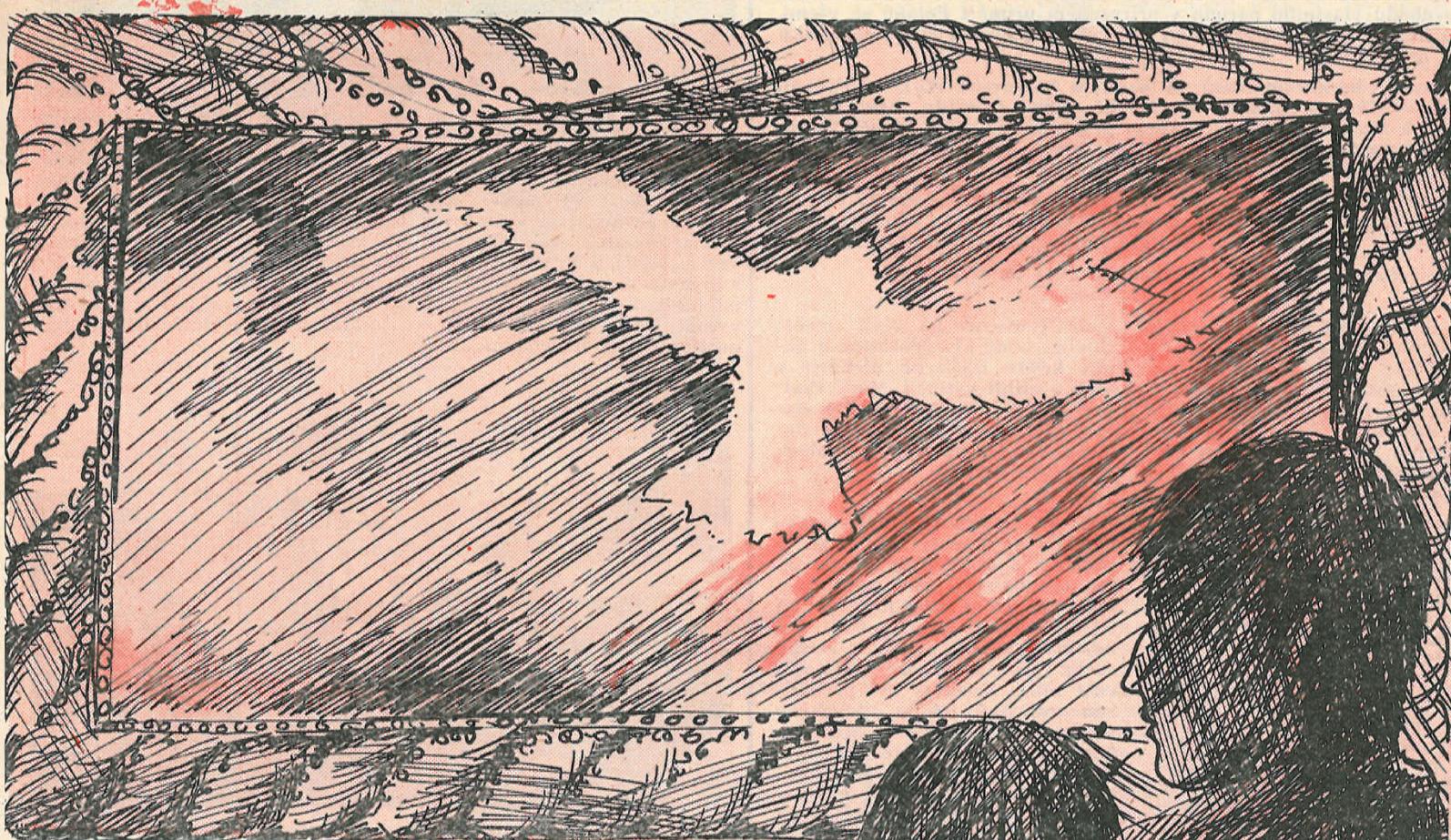

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ● SEPTEMBER ● ZARI ● WRZESIĘ 1983 (CÍSLO 304) CENA 8 ZŁ

Kresba: Areta Fedaková

EMO BOHÚŇ

Dievča z Tokaja

Medzi Ostrihomom a Komárom, na pravom brehu Dunaja, leží dedinka Neszmély, kde sa rodí výborné víno. Podľa názvu tohto Bohom požehnaného kraja možno usudzovať, že tu bývali niekedy Slováci a nechápem, ba hnevám sa na našich predkov, že sa tohto miesta zubami-nechtami nedržali a že sa odialto odstáhovali. Na miernom svahu, ktorý sa kloní k Dunaju, rastie réva, na ktorej sa smejú tučné strape hrozna, z ktorých lisujú jedno z najlepších vín na svete. Slnečné žiare celé leto až do jesene ohrevajú tieto vinohradky a ich plody sajú do seba z matky zeme a zo slinu všetky ohne horúceho pekla a všetku čistú radosť vysokého neba.

Nám Slovákom ostaly vinohradky na druhom brehu Dunaja. Svätý Peter, Iža, Dunajská Radvaň a Dunajská Moča patria k vinnemu kraju na druhom brehu, len Dunaj ich preťal pred miliónmi rokmi a oddelil ich od seba.

POKRAČOVANIE NA STR. 12

OSLAVY 300. VÝROČÍ VÍDEŇSKÉHO VÍTEZSTVÍ. Ve dnech 10. a 11. září t.r. se v Krakově konaly ústřední oslavы 300. výročí vídeňského vítězství. Válečné hrdinství polského vojska a osobní moudrost velitele spojených vojsk, polského krále Jana III. Sobieského, se trvale zapsaly v dějinách polských ozbrojených sil. Pokračovatelka této tradice, Polská lidová armáda, která letos slaví své 40. výročí, vzala na sebe hlavní tíhu organizace téhoto oslav.

Ústředním bodem programu oslav byla vlastenecká manifestace na Wawelu s účastí představitelů nejvyšších státních a stranických orgánů, spojená s odhalením pamětní desky krále Jana III. Sobieského. Večer v přítomnosti předsedy rady ministrů Wojciecha Jaruzelského předseda státní rady Henryk Jabłoński otevřel na Wawelu výstavu „Vídeňské vítězství 1683.“ Ve svém projevu mluvil o králi Janovi III. jako o symbolu vojenské síly polského národa, symbolu boju za svobodu vlastního národa v přirozeném příměří Poláků se všemi, kdož bojuji za dobrou věc, kdož se nechťejí podrobit cizí moci a hají svou nezávislost.

Večer diváci shromážděni na stadionu krakovské Wisły obdivovali ukázky vyškolení příslušníků Polské lidové armády, koncert vojenských orchestrů a živé obrazy, připomínající 300. výročí vídeňského vítězství a 40. výročí Polské lidové armády. Přímý přenos slavnosti vysílala Polská televize.

Na pořadu oslav bylo rovněž slavnostní zasedání Národního výboru města Krakova, historická podíváná „Vjezd Jana III. Sobieského do Krakova“ a velká vojenská a lidová slavnost na krakovské pláni.

O bitvě u Viedne píšeme v dnešním čísle na str. 6.

1. SEPTEMBRA, na 44. výročí útoku nacistického Nemecka na Polsko, sa vo Varšave a v ďalších mestách konali mierové manifestácie. Celá polská spoločnosť dala výraz rozhodnému prevedeniu, že sa spoločným úsilím národov sveta treba postaviť proti imperialistickým vojnovým podpálačom a predísť nuklearnej záhude ľudstva. Variavskej manifestácii, na ktorej sa zhromaždili desaťtisíce obyvateľov hlavného mesta, sa zúčastnili najvišší stranickí a štátne predstavitelia s prvým tajomníkom ÚV PZRS, predsedom vlády, arm. gen. Wojciechom Jaruzelským a predsedom Státej rady Henrykom Jabłońskym. Slávnosti sa zúčastnil tak tiež predsedu Svetovej rady mieru Romesh Chandra. Učastníci manifestácie, ktorá sa konala na Zamockom námestí, vzdali hold hrdinom septembrové kampane a celého protifašistického odboja a prijali mierovú výzvu, v ktorej Varšava vyzýva mestá — sestry: Stalingrad, Rotterdam, Hirošimu, Nagasaki, Drážďany, Ankonu, Lidice a ďalšie, aby na pamiatku prežitého utrpenia vystríhali svet pred prízrakom vojny a záhuby.

NOVÝ ŠKOLSKÝ ROK začalo vo všetkých školách v celom Poľsku vyše 6 mil. žiakov, v tom vyše 640 tis. detí v prvých triedach. Tento školský rok nebude ľahký. Nedokončili v termíne opravy mnohých škôl a pre nedostatok učební sa v niektorých

bude vyučovať na 2–3 smeny. Citelný bude aj nedostatok učební, keďže tlačiarne niektoré z nich nestihli vytlačiť. Nový školský rok začalo aj vyše 600 žiakov, ktorí navštievujú hodiny slovenského jazyka vo 24 školách na Orave a Spiši.

DVA MEZINÁRODNÍ KONGRESY se konaly v Poľsku v poslední době. Ve Varšave se na Mezinárodním matematickém kongresu sešlo 2400 matematikov ze sedmdesáti zemí. Bylo to největší setkání vědců z celého světa, jaké se dosud konalo v naší zemi. Kongres byl přehlídka výsledků tohoto vědeckého oboru za poslední léta. Mezi jeho účastníky bylo přes 800 polských matematiků, převážně mladých vědců. V Poznani zasedal kongres Evropské lingvistické společnosti, na který přijeli odborníci z celé Evropy.

DOVOZ ZO SOCIALISTICKEJ KRAJÍN dosahuje dálno neaznamenané rozmeru. Tento rok o.i. kúpime zo Sovietskeho zväzu 200 000 chladničiek, také isté množstvo prenosných rádioprijímačov, 40 000 farebných a 50 000 čierno-bielych televízorov. V Československu sme na tento rok objednali 44 000 automatických práčiek, v NDR 25 000 odstredivek na prádlo, 13 000 práčiek, 15 000 mraziacich zariadení, 15 000 stereofonických prijímačov a 280 000 kalkulačiek.

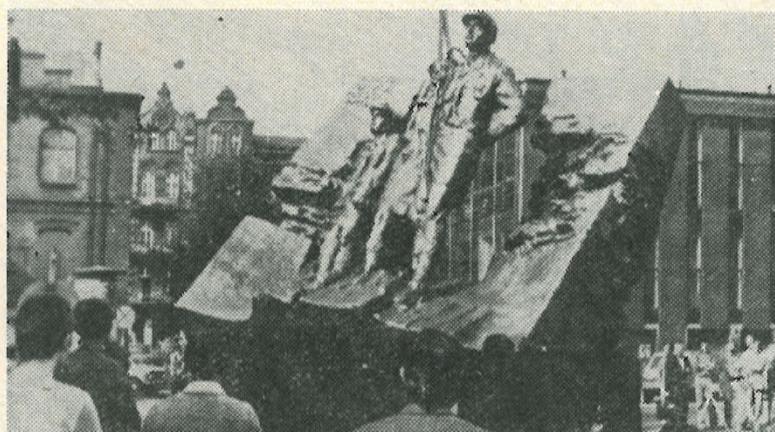
V ČÍSLE:

- Pravda byla jeho zbraní — 3
- Sobieski pri Viedni — 6-7
- Sopot '83 po ukrajinsky — 10
- Báječné dívky... — 21
- Program — čo to znamená — 30

TRADIČNÉ DOŽINKY, ktoré po skončenej žatve sú príležitosťou pre zhodnotenie výsledkov celoročnej práce roľníkov a pracovníkov potravinárskeho hospodárstva, konali sa v celom Poľsku. Mimoriadne slávostný charakter mal sviatok úrody v gmine Krzemieniewo v Leszczyńskom vojvodstve, ktorého sa zúčastnili predstavitelia najvišších stranických a štátnych orgánov, početné delegácie roľníkov z celej oblasti a robotníkov mnohých priemyselných odvetví. V predvečer slávnosti sa v Belwederi vo Varšave konalo stretnutie roľníkov s predstaviteľmi najvyšších orgánov, počas ktorého 100-člennej skupiny najlepších roľníkov a pracovníkov poľnohospodárstva odovzdali vysoké štátne vyznamenania. Na snímke: záber z dožinkových slávností v gmine Krzemieniewo.

Foto: CAF — Matuszewski

V KATOWICIACH, nedaleko troch monumentálnych krídel symbolizujúcich Slezské povstanie, odhalili 4. t.m. pomník harcerov a harceriek padlých počas druhej svetovej vojny. Počas slávnosti, na ktorej sa zhromaždili tisíce harcerov z celej krajiny, ako aj delegácie pionierskych organizácií z ČSSR a NDR, prijali mierovú výzvu k polskej mládeži.

Foto: CAF-Seko

V PŘEDVEČER TŘETÍHO VÝROČÍ podepsání srpnových dohod se představitelé nejvyšších státních orgánů setkali s pracujícimi v několika závodech. Generál Wojciech Jaruzelski a několik členů vlády přijeli na dlouhé, dvanáctihodinové setkání s odboráři z celého Polska v Katovicích. Generál W. Jaruzelski tam řekl m.j.: „Na dnešní etapě našeho národního života mají odbory úlohu přímo historickou. Právě nové, obrozené odbory jsou symbolickým příkladem cesty k porozumění. Sdružují ve svých řadách představitely všech bývalých odborových organizací. Je to nejpádnější důkaz, jak se v konkrétní činnosti projevuje duch tohoto porozumění. Nové odbory jsou skutečností. Jsou již velkou, několikamiliónovou silou, která má program, která cítí lidské problémy. Velmi mne těší, že tu vidím tolik mladých lidí. Je to přece ve své podstatě, ve svém původu, ale do značné míry i ve svém složení svaz mladých. Jemu patří budoucnost. Chceme mít silné, autentické odbory. Takové odbory chce strana.“ (Foto: CAF)

pravda

BYLA JEHO ZBRANÍ

8. září 1943 v nacistickém vězení Plötzensee v Berlíně zahynul na popravišti velký syn českého národa Julius Fučík. Bylo mu 40 let. Historie však potvrzuje, že délka života se neměří léty. Skutečným měřítkem jsou lidské činy, stopa, kterou po sobě zanechají. Ostatně sám Julius Fučík v jednom ze svých posledních dopisů na rozloučenou sestře Libuši napsal: „Člověka mohou zkrátit o hlavu, ale nestane se tím menší...“

Julius Fučík prožil svůj život v historické epoše velkého dynamismu společenského rozvoje, který zahájila Velká říjnová socialistická revoluce. Způsobila nejen obrat v nejnovějších dějinách lidstva, ale stala se současníkem silou inspirující masy pracujícího lidu na celém světě. Dala jim přesvědčení, že vítězství dělnické třídy, lidí vykořisťovaných a pohrdaných, není nemožné. V této bouřlivé époše se utvářely, prověrovaly a kalily lidské charaktery a postoje. V každé zeměpisné šířce, všude tam, kde probíhal zápas pracujícího lidu s buržoazii. Boje dělnické třídy v Československu se od raného mládí účastnil Julius Fučík, který pocházel z dělnické rodiny a vyrůstal v dělnickém prostředí. Do Komunistické strany Československa vstoupil v roce 1921. Bylo mu tehdy 18 let. První kroky v politické činnosti dělal po boku tak vynikajících představitelů dělnického hnutí, jakými byli Jan Sverma, Eduard Urx, Kurt Konrad, Ladislav Stoll, Josef Rybák, Vladimír Clementis, Ladislav Novomeský, Jan Krejčí, a celé skupiny komunistických publicistů, básníků a literárních kritiků mezizáříčného období. Jeho učitelé byly rovněž tak vynikající osobnosti jako František Šalda, Zdeněk Nejedlý a Stanislav Majewski.

Životopisci Julia Fučíka se shodují, že ve dvacátých a třicátých letech, jež byly v Československu obdobím zvláště ostrého boje dělnické třídy s buržoazii za lidskou svobodu a důstojnost, proti brutalitě úřadů, zpátečnictví a reakci, o práci a chléb, nebyla snad ani jedna důležitější událost, na kterou by ne-reagoval ve své reportérské, publicistickej nebo literární činnosti. Každý materiál opíral o vlastní zkušenosti a zážitky. Jinou formu práce neuznával a takovou formu navrhoval rovněž svým kolegům. Například v roce 1932, kdy vypukla v Československu velká hornická stávka v Mostě, zúčastnil se jí osobně a strávil se stávkujícími několik týdnů. Přemluvil k příjezdu do Mostu spisovatele Marii Pušmanovou, Karla Nového a básníka Vítězslava Nezvala, aby sami zblízka prožili ovzduší boje, poznali silu třídní solidarity stávkujících a na vlastní oči viděli bídou hornických rodin.

V jedné ze svých reportáží tehdy napsal: „...A uprostřed toho boje žije reportér... Nežádejte od něho, aby byl kibicem. Nežádejte, aby předstíral neangažovanost, která neexistuje.“

Tato slova napsal novinář, který se dival na svět očima filozofa. Po ukončení gymnázia v Plzni studoval v Praze filozofii. Zajímal se zejména o problémy kultury a literatury. Aby mohl studovat, musel se sám užít, s pomocí rodiny pořídit nemohl. Pracoval jako poslíček v kanceláři a jako stavební dělník. Zároveň dělal první krátky v novinářství, k němuž měl sklon už od dětství. Již ve dvanácti letech začal „vydávat“ na stránkách školního sešitu časopisy „Slován“ a o rok později „Čech“ a „Veselá mysl“. Od dětství se snažil vyjádřit vlastní názor na život, kritizovat veškeré zlo, sloužit a pomá-

Soudruhům, kteří přežijí tuto poslední bitvu, a kteří přijdou po nás, pevně tisknu ruku. A ještě opakuji: žili jsme pro radost, pro radost šli jsme do boje a pro ni umíráme. At proto smutek nikdy není spojován s náš jménem.

JULIUS FUČÍK

hat dobrá, nebýt ihostejný. Sloužit dobrá znamenalo pro náho bojovat za to, co vyučoval v knihách Romaina Rollanda, Boženy Němcové, Jana Nerudy, Lva Tolstého a později v dílech vůdce proletářské revoluce V.I. Lenina.

V dotazníku, který vyplňoval v roce 1938, na otázku „Jak se spisovatel stává kritikem?“ odpověděl:

„Rostl jsem v době bojů, na události jsem se díval očima dítěte, ale se zkušenostmi pětadvacetiletého. Musel jsem si tedy uvědomit, že svět, v němž lidé zabíjejí jiné proti své vůli a zároveň touží žít, není dobré zařízený. Začal jsem tedy — jak se říká — kritizovat... Knihy a divadlo byly pro mne kouskem světa. Hledal jsem v nich pravdu a současně jsem objevil, že jsou knihy, které mluví k člověku, jiné, které lžou, a ještě jiné, které jsou docela němě. Došel jsem k názoru, že se o tom musí mluvit, aby nebyly knihy lživé a němě. Považoval jsem to za svoje poličko ve snaze o zdokonalení světa. Proto jsem začal psát o knihách a o divadle...“

Nenáviděl zlo, a proto nemohl v žádném případě souhlasit s ideologií fašismu, v níž viděl nejstrašnější nebezpečí pro lidstvo. Vyjádřil to ve své publicistické práci, čímž na sebe vynesl rozsudek. Po mnichovské zrádě a rozkouskování Československé republiky ho soudruzi varovali a Fučík odešel do ilegalit. Nezanechal však aktivní politické činnost. Hledalo ho gestapo. Musel často měnit místo pobytu, doklady i zevnějšek. Ani na okamžik však nepřerušil konspirační práci. Psal plamenné články, budící víru v konečné vítězství nad fašismem. Kromě časopisů a komunistických novin, jejichž redaktorem nebo spoluredaktorem byl, vydával spoustu letáků a výzv. V jednom z letáků, vydaném u příležitosti 1. máje 1941, napsal: „Ano, jsme v podzemí. Ale ne jako pohřbení mrtví, ale jako klíčici zrna socialistické úrody, která vyroste na celém světě v jarním slunci. První máj je předzvěstí toho jara...“

24. dubna 1942 Julia Fučíka zatklo gestapo. Ve vězení na Pankráci v Praze byl brutálně mučen, ale nezradil žádného ze svých soudruhů, nezměnil své přesvědčení ani víru v milovanou zemi sovětů. Později byl převezen do Berlína. Před nacistickým soudem 25. srpna 1943 na otázku, zda se přiznává, že svou činnost pomáhal nepřátelům III. říše, bolševickému Rusku, odpověděl: „Ano, pomáhal jsem Sovětskému svazu a Rudé armádě. A to bylo to nejlepší, co jsem udělal za čtyřicet let svého života.“

Julius Fučík byl odsouzen k trestu smrti a oběšen v noci ze 7. na 8. září 1943. Když šel na smrt, nevěděl, jaký bude osud jeho zápisů z cely na Pankráci, které z vězení tajně vynášel hlídač Adolf Kolinský a které po válce poznal celý svět jako „Reportáž psanou na oprátec“. Byla to jeho závěť. Napsal v ní mj.: „Nezapomeňte dobrých ani zlých. Sbírejte trpělivě svědectví o těch, kteří padli pro sebe i pro vás. Jednoho dne bude dnešek minulostí, bude se mluvit o velké době a o bezjmenných hrdinech, kteří tvořili historii. Chtěl bych, aby se vědělo, že nebylo bezjmenných hrdinů. Ze byli lidé, kteří měli své jméno, svou tvář, své touhy a své naděje a že proto bolest i nejposlednějšího z nich nebyla menší než bolest prvního, jehož jméno bude zachováno. Chtěl bych, aby vám všechni byli vždy blízci, jako lidé vám známi, jako lidé rodni, jako vy sami.“

Reportáž psaná na oprátec končí výkřikem: „Lidé, měl jsem vás rád! Bědete!“ Tento výkřik se mohl zrodit pouze z velké lásky k lidem, a jen taková láska rodí opravdové hrdiny. Jedinou vásní Julia Fučíka byla obrana lidí nešťastných a křivděných. Zrodil se z utrpení, užil se z křivd a nespravedlnosti. Potvrzuje to celý jeho život a nenapodobitelná tvorba, potvrzuje to jeho smrt a postoj před tváří smrti.

Jean Jaurès kdysi napsal, že „z dějin musíme brát oheň, ne popel“. Julius Fučík je nehasnoucím plamenem revoluce, pokroku a humanismu. Udržujme ten plamen ve jménu dobra člověka.

STANISLAW MAJEWSKI

NOVÉ INICIATÍVY ZSRR

Generálny tajomník ÚV KSSZ a predseda prezidia najvyššieho sovietu ZSRR Jurij Andropov počas nedávneho stretnutia na Kremlí so skupinou amerických senátorov oznámil, že sovietske vedenie prijalo mimoriadne dôležité rozhodnutie, podľa ktorého sa Sovietsky zväz zaväzuje, že nevyšle ako prvý do kozmického priestoru nijaký druh protidružicových zbraní, teda vyhlasuje jednostranné moratorium na ich vypúšťanie dovtedy, kým sa aj ďalšie štaty, vrátane USA, zdržia vypúšťania protidružicových zbraní akéhokoľvek druhu do kozmického priestoru. Zároveň Sovietsky zväz prihlásil na rokovanie Valného zhromaždenia OSN návrh dohody o zákaze používať silu v kozmickom priestore, ako aj z kozmu proti zemi.

Tento návrh má za cieľ predísť pretekom v zbrojení v kozmickom priestore a tým aj znížiť nebezpečenstvo jadrovej vojny, ako aj zastaviť, že výskumy a využitie kozmického priestoru, v tom Mesiaca a iných nebeských telies, sa budú uskutočňovať výlučne pre mierové učely.

Ďalší významný odzbrojovací návrh predložil sovietsky vedúci činiteľ o niekoľko dní neskôr v interview pre denník Pravda. Vyjadril v ňom hotovosť obmedziť jadrový potenciál zbrani stredného doletu v europkej časti ZSRR na úroveň jadrového arzenálu Francúzska a Veľkej Británie. Oznámil taktiež, že redukované sovietske rakety, v tom najmodernejšie SS-20, nepresunú inam, ale ich zničia, avšak pod podmienkou, že USA neumiestnia v Západnej Európe 572 rakiet Pershing-2 a striel s plochou dráhou letu Cruise. J. Andropov sa zároveň obrátil listami vysvetlujúcimi sovietske iniciatívy na šéfov západnych štátov s návrhom vniest kladný príspevok pre zabezpečenie úspešných výsledkov ženevským rokovaniom. Poznamenajme, že 6. septembra sa začalo v Ženeve ďalšie kolo rozhovorov medzi ZSRR a USA vo veci obmedzenia jadrových zbraní stredného doletu v Európe, ktoré budú mať rozhodujúci význam z hľadiska zastavenia pretekov v zbrojení v Európe a vo svete.

SNÍMKY: CAF, UPI, APN

BETTINO CRAXI ako první socialista se stal předsedou 44. poválečné vlády v Itálii. Vládu tvoří 16 kresťanských demokratů, 5 socialistů, dva liberálové, tři sociální demokrati a tři republikáni. Kresťanští demokrati dostali též nový úřad náměstka předsedy vlády. Ve vládě je mnoho politiků dobré známých z minulosti. Giulio Andreotti, který byl pětkrát ministerským předsedou, je ministrem zahraničí. Na snímku: zasedání italské vlády. První zprava B. Craxi.

U PŘÍLEŽITOSTI 20. VÝROČÍ POCHODU NA WASHINGTON, na jehož zakončení pronesl svú proslový projev Martin Luther King, byla v hlavním meste USA uspořáданa demonstrácia proti politice administrativy prezidenta Ronaldu Reagana. Na snímku: účastníci demonstrácie, uprostred vdova po M.L. Kingovi Coretta Scott Kingová.

IMPERIÁLNÍ STYL. François Mitterrand mezi svými ministry, Jackem Langem (zleva) a Jacquesem Delorsem.

TANDEM. V Južnej Afrike žije ľovek z dvoma cudzími srdcami. Gert Cronje (na snímke s matkou) mal 14 rokov, keď v lete 1981 v nemocnici Groote-Schuur v Kapskom Meste mu prechodne transplantovali srdce 25-ročného muža, aby zatial liečili jeho vlastné srdce. Plán lekárov bol taký, že po istom čase chceli cudzie srdce odstrániť. Ale počas liečenia pacientovo vlastné srdce definitívne prestalo pracovať. Lekári vtedy podnikli rizikantný krok, transplantovali na jeho miesto zdravé srdce 13-ročného dievčatka. Srdce transplantované pred dvoma rokmi pracuje naďalej.

Od prvej transplantácie srdca, ktorá šokovalo svet, okolo 800 nemocných, ktorí prešli takouto operáciou, vďačí jej za evidentné predĺženie života.

PÁPEŽ JÁN PAVOL II. bol na dvojdňovej púti v Lourdes. Toto neveľké mestečko v Pirenejach bolo v preddeň pápežovej návštevy dejiskom atentátu, ktorý porušil verejnú mienku a spôsobil, že francúzska polícia zaviedla prísne bezpečnostné opatrenia. Veľká dynamitová nálož zničila sochu Pontského Piláta na prvom zastavení križovej cesty.

Ján Pavol II. je prvým pápežom, ktorý navštívil Lourdes. Strelol sa tiež s preidentom Francúzska Francois Mitterandom. Hovorili o mierových problémoch a nebezpečnom zbrojení vo svete, ako aj o vzťahoch medzi štátom a cirkvou vo Francúzsku. Na snímke: pápež medzi nemocnými.

Pápež bol tiež na štvordňovej návšteve v Rakúsku, kde o.i. sa zúčastnil osláv 300. výročia víťazstva Sobieskeho pri Viedni.

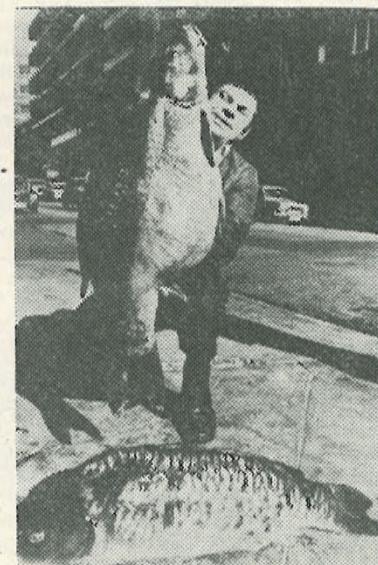
ZNÁMY HEREC PETER FALK, ktorého poznajú a majú radi všetci televízni diváci ako pôručíka Colombo, tentoraz úplne súkromne. Snímka je z jeho svadby so Sherou Danesovou.

KATAstrofa CISTERNOVEJ LODE. Nedaleko juhozápadného afričkého pobrežia vypukol požiar na španielskej cisternevej lodi Castello de Bever, ktorá plávala z Perzského zálivu do materinskéj krajinu s nákladom 200 tis. tón ropy. Cisternová loda sa rozpadla na dve časti. Spomedzi 36-člennej posádky 33 stihli zachrániť. Značnú ich časť zobraňa na svoju palubu rybárska loď z JAR, ktorá bola na blízku. Po katastrofe sa vytvorila obrovská ropná škvorna o rozlohe skoro 500 km². Škvruňa vietor odnášal do oceánu, avšak mimoriadne nebezpečenstvo predstavuje potopená časť lode, ktorá obsahuje ešte ok. 100 tis. tón ropy, môže sa ona kedykoľvek dostať na povrch.

LAOS. Tohoročný zber ryže, základnej obilnej rastliny pestovanej v tejto krajine, dosiahol 1,1 milióna ton. Laoské polnohospodárstvo v dôsledku socialistických premien zaznamenalo značný pokrok. V Laose existuje 2000 rolnických družstiev. Na snímke mlátenie ryže.

LAONCIO FLORES zo španielskej provincie Caceres chytil tieto dva obrovské karpy (15,5 kg a 22,5 kg) vraj na zemiaky! Ako vidíme, aj ryby majú rôzne chutie.

DVE ZLATÉ MEDAILY vybojovali poľskí športovci na I. atlétických majstrovstvách sveta v Helsinkách: vo vrhu guľou Edward Sarul a v trojskoku Zdzisław Hoffmann (na snímke).

Kráľ Ján III. Sobieski podľa medirytiny J. Schubelera.

ANDRZEJ STOJOWSKI

SOBIESKI PRI VIEDNI

Král prišiel do Weidlingu, odkiaľ už iba pol dňa pochodu do Viedne. Okolo obeda, 11. septembra 1683 vyšiel na strmý pahorok nad mestičkom, aby si pozrel budúce bojište.

Bitku sa nedá skončiť vstupným bojom, môže sa pretiahnúť aj na nasledujúci deň, — uvažoval kráľ. Nad Viedňou zažiarila svetelná raka. Kráľ vedel: bol to signál, že sa do mesta dostal jeho človek; obklúčení sa dozvedeli o zajtrajšej bitke. Rátali sa hodiny, Turci prekvapili nepripárené mesto, obklúčenie trvalo skoro dva mesiace, 12 000 posádka nastačila na obsadenie opevnení, v meste zavládol hlad. Pred týždňom Turci odpálili minu pod zámockou baštou; zrútila sa a pochovala 200 obrancov. Je pravdou, že útok bol odrazený vďaka použitiu pohybívych prekážok, tv. španielskych jazdcov, ale veliteľ Viedne Gróf Starhemberg bol ranený. V meste sa našli zástanci kapitulácie. Vedelo sa, že Turci končia práce na zamínovávaní ďalších troch bašt, generálny útok sa mal uskutočniť zanedlho.

Poľské vojská už pol druhu mesiaca boli na ceste. V letných horúčavých tiahli od Krakova cez Bytom, Racibórz, Brno. Ochrana, zbor hajtmána Sieniawského, operoval pri Olomouci a v údoli Moravy, aby odvrátil tureckú pozornosť. Poľska armáda pod kráľovým velením neochakávane obišla Viedňu od západu, prekročila Dunaj pri Tullne, dva dni pochodu od mesta, spojila sa s cisárskymi vojskami; od prepravy v Krems tiahli bavorské a saské vojská. Operácia, ktorá

rú naplánoval Sobieski prebiehala správne, hoci posledné pochody cez Viedenský les, strminy, rieky a močiare boli tak ťažké, že iba Poliaci najväčším vypäťím sôl prepravili svoje delostrelectvo.

Dňa 12. septembra kráľ vstal o 3.00 hodine a ako každý deň nadiktoval list královnej. Úsvit bol mlhavý, v tme jednotky odchádzali na pozície, z ktorých mali útočiť. Prístup bol tak strmý, že museli rozmontovať delá a v rukách ich vynášať na pahorky. Poľské batérie (26 diel) boli pripravené k boju až poobede. Pozdĺž poľských línii kráľ odišiel na vyvýšeninu Kahlenberg, odkiaľ velil cisárskym vojskám arciknieža Karol Lotrinský. V centre stanuli nemecké vojská pod velením grófa Waldecka. Pozície sa tiahli vyše 11 km, z ktorých polovica bola obsadená poľskými vojskami. Do boja na strane spojencov nastúpilo ok. 75 000 ľudí, v tom ok. 25 000 Poliakov, ktorí mali silné jazdectvo — ok. 13 500 ľudí, v tom 2 670 husárov. Turecko-tatarské sily v tejto bitke počítali 120 000 ľudí a 170 diel.

V kaplnke spáleného kláštora kráľ počas omše bol miništrantom, potom krátko prehovoril k vojakom: „Ten istý nepriateľ, ktorého sme porazili pod Chocimom stojí oproti nám. Je pravdou, že sme v cudzej krajinе, ale bojujeme nie za cudziu vec. Bojujeme za našu vlast a za kresťanstvo.“

O šiestej delostreleckej výstrel z Kahlenbergu dal signál k útoku. Kráľ sa vrátil do

stredu poľských pozícii, pohli sa na ľavom krídle cisárské a nemecké vojská, poľská pechota zaútočila na pozície janíčarov, aby očistila predpolie poľskej jazde. Veľký vezír Kara Mustafa neboli skúseným veliteľom, hoci mal isté úspechy v ruskej kampani. Predtým bol admirálom tureckého ťadstva. Na jeho prosbu sultán slovami „rob, čo uznás za správne v prospech vecí“ mu zveril hlavné velenie, ale už pred bitkou, počas obliehania poslal vezirovi hodvábny povraz — znamenie nemilosti rovnoznačné rozsudku smrti. Kara Mustafa samovoľne rozsíril plán kampane, ktorý predpokladal ovládnutie maďarských území a spustošenie Dolného Rakúska. Opojený ľahkými úspechmi v júni, keď sa mu podarilo vytlačiť cisárské vojská z oblasti Bratislavu za Dunaj, až do Horného Rakúska, rozťahol sily a jeho vojská boli zviazané obliehaním Jagru, Bratislavu a Viedne. V Istambule sa povráhalo, že ho podplatiли francúzski agenti. Iba dobytie Viedne mohlo odvrátiť sultánovu nemilot. Neveril v prichod pomoci obliehanému mestu, napriek výstrahám mysel, že poľský kráľ je stále ďaleko a nezáútočí priamo z pochodu. Začiatok útoku cisárskych vojsk uznal za takticky manéver, sledujúci odtahanie Turkov od obliehania a získania času a preto rozkazal pokračovať v prípravach na útok. Hral o čas a o vlastnú hlavu. Hrozila mu vzbúra janíčarov — ochotníkov k útoku, ktorým vojnové právo dovoľovalo opustiť službu, keď ich bojová pripravenosť nebola využitá v priebehu dvoch týždňov. Medzi Turkami nečinne táboriacimi pod múrami sa šírilo opilstvo, tábor pripomínať veľký bázár, kde obchodovali koristou a zajatkyňami. Kvitala korupcia, trojdňovým väzením trestali špekulantov, ktorí potraviny z tureckých dodávok predávali obklúčeným.

Okolo desiatej, keď cisárské a nemecké vojská vytlačili Turkov z pozícii, chán prosil vezíra, aby dovolil namieriť na útočníkov deľa, ktoré boli obrátené proti mestu. Vezír odmietol. Poľská pechota vytlačala janíčarov z pahorkov. Na chánov rozkaz niekoľko tisíc tatarských jazdcov zaútočilo na pravé poľské krídlo pod velením veľkého hajtmána Jablonowského. Iba niekoľko poľských praporov vyšlo oproti Tataram a Tatari prehli. Na ľavom krídle spojencov Turci stále úvali k mestu.

Iba okolo obeda vezír poslal proti cisárskym vojskám sily Ibrahima Pašu, sám osobne prevzal velenie v centre a Sari-Ilsajnovi Pašovi zveril opäťovné dobytie pozícii, ktoré ovládla poľská jazda. Priliš neskoro. Tatari, ktorí utekali z boja zablokovali mosty a prepravy na Viedenne, stázovali preskupenie, vyzvolávali paniku pozdĺž dopravných tepien. Turecké jednotky priliš dlho zbavené podpory a vyčerpané bojom na prvej linii opúšťali bojisko. Spojenecké sily dochádzajúce k predmetstiam Viedne tlačili Turkov pod oheň viedenského delostrelectva. Front sa krátil. Stále nečinná poľská jazda zišla z úbočí na vyvýšeninu medzi pahorkami, na ktorých bola pechota. Na osi poľského frontu bol turecký tábor.

Kara Mustafa pochopil, že bitka speje k rozhodujúcej fáze. Presunul svoje hlavné sily proti Poliakom do polku pred táborom. Slnko zapadalo za pahorky, Poliaci boli v tieni, naproti tomu Turkom svetilo do očí. Za nimi stalo ich vlastné delostrelectvo.

Kráľ dal znamenie, z pahorka smerom k Turkom sa pohol husársky prápor. Došiel k tureckej líni a bez boja sa obrátil späť. Turci ho začali stíhať. Medzi pahorkami ich zastavil oheň poľskej pechoty a delostrelectva.

Kráľ sa rozhadol jediným úderom ukončiť bitku. Sám viedol do útoku celú poľskú jazdu a ťažkú nemeckú kavalériu. Dvadsaťtisíc jazdcov sa pohol za ustúpujúcimi Turkami. Výstrely tureckého delostrelectva nezadržali útok. Zlá viditeľnosť a nemožnosť odlišiť svojich od útočiacich Poliakov spôsobila, že oheň bol nepresný. Okolo tureckého tábora sa rozprával krvavý, urputný boj, v ktorom prevádzali čerstvé, poľské sily. Veľký vezír uprchol, Turkov zachvátila panika. Poliaci, ktorí nezabudli na urputnú, dĺhotrvajúcu tureckú obranu vtábore pri Chocimi sa obávali istí, keď vchádzali do tábora.

„Delá ostali všetky, tábor ostal s celým bohatstvom. Zlata, koní, tiav, byvolov, dobytka, oviec boli pri tábore stáda. Prekrásne bohaté stany, kufre s rôznymi drahocennosťami, dokonca vrecia toliarov ležali celými kopami, zlatými a striebornými kobercami bola ustlaná zem, posteli s prálom sa odhadovalo na niekoľko tisíc. V stanoch boli skryté maličké izbičky tak, že až na tretí deň našli schovanú vezírsku milenku a druhé krásne oblečené dievča našli bez hlavy pred stanom, hovorili, že ju sám vezír sfal, aby nepadla do rúk nepriateľa. Turci mali pochodie v tých stanoch, vane i kúpelne, pri nich prekrásne studne, voňavé mydlá vo veľkom množstve, voňavé vody, strieborné nádoby na vodu, nože handžáre vyložené rubinmi a diamantmi, hodinky, ktoré viseli na zvláštnych látkach, ružence z drahokamov...“ — písal poľský kronikár a nadchýnať sa tureckými koňmi, ktoré tiež stáli pred stanmi. „Je to jemný národ, ponára sa v bohatstve a rozkoší, celkom zoženstel“ — písal na záver. O deviatej hodine sa kráľ chystal k spánku vo vezírovom stane a zároveň prikázal odovzdať dobyté potraviny obyvateľom Viedne. Všetci sa tešili víťazstvu a boli prekvapení malými vlastnými stratami — ok. 1 800 ľudí. Dobyli 117 diel, zástavy, pokladnicu. Turecké straty dosiahli 15 000 zabitých. „Boh dal nášmu národu víťazstvo a slávu, o akej minulé stáročia nikdy nepoznali“ — písal kráľ kráľovnej. List pápežovi začal slovami „Venimus, vidimus, Deus vicit“ (Prišli sme, videli sme, Boh zvíťazil) — spájal kresťanskú pokoru s travestáciou slov Júlia Cézara; spolu s listom poslal do Ríma dobytú Prorokovou zástavu. Komisia začala deliť korist.

Na druhý deň, napriek rozkazom cisára Leopolda I., ktorý chcel prvý vojsk ako víťaz do mesta, veliteľ Starhemberg voviedol Jána III. do Viedne. Obyvateľom zakázali vivatovať, ale prepuklo všeobecné nadšenie. Davy vyšli do ulíc a vitali kráľovský sprievod. Kráľ navštívil kostoly, darovaný laurový veńec nechal na oltári u Augustiniánov, kde

intonoval Te Deum. Obedoval u Starhemberga, keď počul, že Turci opäť tiahnu prudko vyskočili od stola a zabudol doknca svoju obľúbenú fajku. Správa však bola falosná.

Dňa 15. septembra sa Ján III. Sobieski stretol s cisárom Leopoldom I. Panovníci sa stretli koňmo v poli, cisár sediac na koni vyjadril konvenčné podávanie latinsky. Kráľ odpovedal a keď predstavoval cisárovi syna, princa Jakuba a poľských veliteľov, cisár bez slova odišiel. „Hned sa všetko zmenilo, akoby nás nepoznali“ — písal kráľ. „Potraviny žiadne nám nedávajú, naši chorí ležia na hnoji úbožiatka postrielané, telá padlých vojakov nechcú v meste pochovať, ukazujú nám na polia.“ Odmetli dať kráľovi lode na prepravu ranejúcich a možnosť zriaďiť v Bratislave poľnú nemocnicu, brali Poliakov kone a rabovali vozy. Do krvi pobili páža, druhému vytrhli z ruky pelerínu a strhli pláste s kráľovským erbom jazdcom kráľovského sprievodu. „Hned som sa stažoval princovi lotrinskému, ale nedostalo sa mi spravodlivosti“ — písal kráľ — „stojíme tu nad brehmi Dunaja a plačeme nad našimi koňmi, nad tak neslýchnaným nevďakom.“

Rozhorenie bolo tým väčšie, že predsa vojna pokračovala a kampaň bola o toľko výhodnejšia, že prebiehala na cudzom území, platili ju častočne pápež, talianske kniežatstvá a cisár a vyžadovala si predsa veľké obete poľskej stránky. Obete politické — keďže prejarkovala reálnu nádej na trvalý mier s Tureckom a dobré styky s Francúzskom, nepriateľom Habsburgovcov, ako aj Maďarmi, ktorí poväčšine stali za Imrichom Thökölym, vodcom protihabsburgskej vzbúry a povstania kurucov. Podporovaný Turčami efemerický „Maďarský kráľ“ ponúkal dokonca pred kampaňou maďarský trón princovi Jakubovi, ak Poľsko odmietne pomoc Rakúsku. Obete materiálne — keďže subsídia kryli iba malú časť nákladov vojnových príprav; zmluvu o vzájomnej pomoci s Rakúskom podpísanú vo Varšave Sejmom 1. apríla (antiadatovanú pre uniknutie termínu „prima aprilis“ a nazvanú „marcovou zmluvou“) bolo

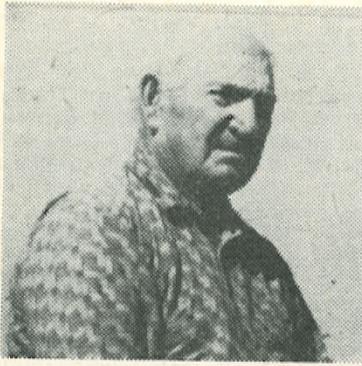
treba splniť už v júni, vyvieť z krajiny všetky sily, aké sa stihlo zhromaždiť.

Kráľ Ján III. Sobieski dokonca plnil podmienky zmluvy. Dňa 7. októbra, pri Parkanoch (dnešné Stúrovo) poľské vojská prekvapené prevažujúcimi tureckými silami boli prinuté cínuť. Kráľ dokonca vytrval na bojisku a dával príklad chrabrosti, od úderu tureckej šable ho zachránil presný výstreľ z pištole, princ Jakub sa vyhnul bodnutiu pištohou. Omyl Turkov zachránil kráľa: obklúčili a stáli jeho dvojnáka — na kópii nesú domnelú kráľovskú hlavu. Na druhý deň prišli hlavné sily spojencov, bitka skončila víťazstvom, ale vojakov sprevádzali hlad a mor. Umrel kráľov priateľ, spoluúčastník viedenského víťazstva, hajtman Sieniawski. Jesenné počasie prinutilo zastaviť vojenské operácie, poľská armáda cez Karpaty odchádzala domov. V Starom Sáči kráľa čakala kráľovná. Slávostne vošli do Krakova. Kara Mustafa utiekol do Belehradu, kde v decembi na rozkaz sultána ho udusili.

Turci prestali ohrozovať Európu. Do Poľska plynuli gratulácie a dary, pápež poslal kráľovi ceremoniálny meč a klobúk, opisy bitky, bánske a obrazy slávili Poliakov, na Kréte, ktorú pred niekoľkými rokmi ovládli Turci, Gréci spievali ľudové piesne o viedenskom víťazstve. Iné zisky Poľsko nedosiahle. Účasť v protitureckej lige obmedzovala politické možnosti. Ďalšie vojenské výpravy kráľa proti Turkom v rokoch 1686 a 1691 neprinesli úspech. Rakúsko mocno a vytlačalo Turkov z Maďarska, ktoré sa zanedlho muselo zmieriť s habsburgskou nadvládou. Viedenské víťazstvo, posledné veľké poľské víťazstvo pred deňbou Poľska, bolo zároveň vyplnením vtedajšej historickej misie „prednej stráže kresťanstva“. Sedemdesiat rokov neskôr sa práve vo Viedni zrodil plán rozdelenia Poľska.

J. Sobieski pri Viedni podľa súdobej rytiny.

AGILNÝ KRAJAN A OBČAN

Pavol Pčelár z Kacviny. Hovorí sa o ňom, že je živou kronikou tejto obce. Ani nie div. Narodil sa ešte koncom minulého storočia, má 84 rokov a je tretím najstarším obyvateľom tejto dediny. Pamäť mu ešte znamenite slúži a dokáže v každej chvíli vyvábiť z hlbín minulosti nejeden dátum, fakt, údaj, nejednú udalosť. Pre záujemcov znamená bezodnú studnicu informácií o dávnych časoch. Keďže je pritom skvelým rozprávačom, možno ho počúvať celé hodiny...

Zivot sa s ním nikdy nemaznal. Vychovaný v chudobnej rodine musel od najmladších rokov tvrdo pracovať na skromné

živobytie. Bol veľmi vnímavý, rád číhal, zaujímalo ho veľa vecí. Zavše po večeroch sa započíval do rozhovorov starších, keď hovorili o ďalekých krajinách a zámorí, kde vraj možno dobre zarobiť a už vtedy si predsa vzal, že sa ta raz vyberie. Ani nepredpokladal, že toto predsa vzatie sa mu o niekoľko rokov z nutnosti splní. Predtým však, keď podrástol, chodil robotovať do Lendáku. Pracoval pri výrube tamojších lesov a stavbe dopravnnej trate. Tažká práca nevynášala veľa, ale i tak znamenala významnú položku v rodinnom rozpočte.

Keď mal kr. Pavol Pčelár sotva 24 rokov pobral sa — ako mnoho vystahovalcov zo Slovenska — za chlebom do Ameriky. Dostal sa až do ďalekej Pensylvánie, kde sa mu podarilo nájsť zamestnanie v bani na čierne uhlie. Bolo to miesto, kam smerovala za prácou nejedná vlna slovenských vystahovalcov. S viacerými z nich sa zoznámil a spriateli. Netrvalo dlho a kr. Pčelár sa stal aktívnym členom tamojšieho slovenského spolku, v ktorom pôsobil počas celého pobytu v USA, teda v rokoch 1923—1929.

Keď som sa ocitol v Amerike — spomína kr. P. Pčelár — hned som sa zbavil ilúzie. Nebola to ona bohatá, zaslúbená zem. O prácu nebolo ľahko, a keď sa už niekomu pošťastilo, musel ľahko drieť od svitu do mrku, aby odložil nejaký ľahier. Neraď sa stávalo, že ľudia stadiaľ odchádzali chudobnejší, ako keď tam príšli. Ja som mal šťastie, že som mohol pracovať celých šest rokov a hoci s najväčším úsilím niečo si odložiť...

Po návrate domov sa jeho situácia oniečo zlepšila. Prikúpil kus poľa a začal gazdovať. Zároveň sa aktívne zapojil do života obce. Svetaskúsený, nejednemu vedel poradiť a keď treba i pomôcť. Bol jedným z prvých zástancov komasácie v Kacvini, o ktorej sa tuná začalo hovoriť ešte v medzivojniovom období. Získal si úctu a dôveru všetkých obyvateľov, ktorí mu v prvých mesiacoch po vojne, teda v najtažšom období, zverili funkciu starostu obce. Keď sa koncom 50. rokov stala reálna otázka komasácie, kr. P. Pčelár sa stal predsedom sčefovacej komisie a nezištnie v nej pracoval až po zavŕšenie všetkých prác. Hodný kus záslužnej práce vykonal tak tiež v miestnom urbárskom spolku, v ktorom plnil funkciu predsedu a istý čas aj tzv. lesného gazdu.

Kr. Pavol Pčelár je od začiatku úzko zviazaný s našim krajan-ským hnutím. Patrí k zakladateľom a spoluorganizátorom Miestnej skupiny Spoločnosti v Kacvini v roku 1947. Na prvej celoobecnej schôdzi ho krajania zvolili za podpredsedu MS. Predsedom, ako je známe, sa stal kr. Ján Pivočiarčík. Spolu s inými krajanmi vyvíjal zároveň aktívnu činnosť zameranú na zorganizovanie spišského obvodu Spoločnosti. Ako delegát Kacvina zúčastnil sa zakladateľskej schôdze v Nižných Lapšoch a bol zvolený za člena prvého spišského obvodného výboru.

Rád spomína toto obdobie. Hovorí:

Dobre sa pamätam na tie povojnové dni, keď sme sa schádzali po domoch a pomýšľa-

li o založení miestnej skupiny. O členov nebola nádzra, vtedy žilo v Kacvini 778 obyvateľov slovenskej národnosti, 14 poľskej a 68 cigánskej. Krajania boli plní nadšenia, v školách sa začalo vyučovať slovensky, konali sa časte schôdze, neskôr sme mali znamenitý folklórny súbor a divadelný krúžok, ktorý skoro každý rok pripravil nové predstavenie. Skrátka bolo nás vidieť, výsledky krajanskej práce. Rovnako aktívny bol celý obvod. Z jeho najagilnejších činiteľov môžem spomenúť popri Jánovi Pivočiarčíkovi a Jánovi Magorovi z Kacviny takých krajanov ako Peter Goral a Andrej Špyrka z Nižných Lapšov, Valent Surma z Krempach, Augustín Bryja z Vyšných Lapšov, Jakub Dluhý z Novej Belej a ďalších.

Dnes je kr. P. Pčelár už na zaslúženom dôchodku. Naďalej je však väšnivým čitateľom Života, ktorý doberá od prvých čísel... Zdôrazňuje jeho významnú úlohu pre krajanov ako prostriedku na zdokonaľovanie znalostí rodnej reči. Podotýka však, že dnes mnoho mladých ľudí v obci neovláda a keď, tak veľmi slabovo, slovenský jazyk, keďže nevyužili možnosť jeho výuky v škole.

Preto sa u nás — zdôrazňuje — naspoledy nehrávajú divadlá. Ešte šťastie, že môžeme sledovať slovenský televízny program, aj keď sa zhoršil jeho odber. Najdôležitejšie však je, aby každé krajančí dieťa chodilo na slovenčinu v škole. Len vtedy možno vážne myšľať na budúenosť našej Spoločnosti.

Text a foto: JÁN SPERNOGA

PO GAZDOVSKY...

Najďalej na juh vysunutou obcou na Orave je Chyžné. Tiahne sa niekoľko kilometrov z východu na západ. V prostredku dediny pretína medzinárodná cesta E-7, ktorá viedie k hraničnému prechodu do Československa.

Chyžné patrí k stredným obciam na Orave. Má vyše 1100 obyvateľov a niečo vyše 200 gazdovstiev. Priemerný roľník v Chyžnom vlastní 10 ha pôdy: najväčšie gazdovstvá majú vyše 20 ha. Je to veľa ako na oravské a spišské podmienky, hoci pôda je tu neúrodná, prevažne 5.—6. triedy. Ale aj tak na Orave prevláda mienka, že Chyžné je bohatou dedinou. Zavážila na tejto mienke nielen veľkosť gazdovstiev, ale i blízkosť k hranici a možnosť práce na Slovensku a v neposlednom rade i pomoc priebuzných z Ameriky. Stačí sa však prejsť po dedine, aby sme sa mohli presvedčiť, že táto mienka nie je neodôvodnená. Povedla cesty na širokých pozemkoch stojí pekné, murované najčastejšie poschodové domy. Keď sa o tom rozprávam s ríchťom obce Eugenom Hladovčíkom, ten živo popiera túto mienku.

— Aby roľník u nás niečo vytrhol zemi musí sa poriadne namáhať. Naši ľudia sú však ve-

Na našich dedinách čoraz častejšie tradičnú fažnú silu — kone striedajú traktory, ľudské ruky zastupujú stroje, mení sa obraz obci — zo selankovitých na realistické polnohospodárske dielne. Na snímke: kr. Ján Kulašák so svojou rodinou a ich mechanickým „pomocníkom“.

POKRAČOVANIE NA STR. 25

Podjesenná príhoda

Deň oddychuje v našej záhrade.
Len jedno jablko sa v suchorení
huského listia, červom podtaté,
zrútilo zrazu spod vrcholca k zemi

a zabúšilo na nej na poplach
úderom do pŕs, zadunením dutým,
az kury hrabkajúce: operený strach,
bežali stadiaľ s krídlom ovisnutým.

Chrobáky zošaleli v trávniku,
mravce si pochytili svoje batožiny;
pozrite ľudia, na tú paniku
pre nič a za nič, skoro bez pričiny!

Hľa, tam sa zviechal motýľ farbavý
i vrabce ffkli: hrudky oživené.
No deň si ako predtým liha do trávy
blažene k tejto vzrušujúcej scéne,
na plody svoje pyšný, ktoré zrejú v nôm,
na všetko, čím je dookola dneska.

Aj matere sú také po všetkom
pri kriku novonarodeného dečka.

Kresba: Areta Fedaková

Píseň o vzpomínce

JAROSLAV
SEIFERT

Ten jestřáb neulét
se stěny kabinetu,
z té větve zlomené,
ač krídla rozpiná.
Zas šumí okna škol
a žáček říká větu,
zvonek již ozval se
a škola začíná.

Jen housle neslyším
hráti již na stupínku,
po kterých učitel
vždy zbožnou rukou sáh.
A v duchu otvíram
tajemnou školní skříňku
s krystaly, zmijemi,
z kterých jsem mívá strach.

Jako ty, jestřábe,
držím se větve rodné
a té se nepustím,
ač jsem si přichystal
svá krídla, dokavad
šíp srdce neprobodne.
Vzpomínko, vzpomínko,
jasnější nad krystal.

SLOVNÍK ŽIVOTA (103)

Predstavujeme ďalšie príklady, kde sa vždy píše mäkké i/y.

V PRÍDAVNÝCH MENÁCH:

a) akostných

-ivý: červivý, pôsobivý, šumivý, zúrivý a pod.
-ovitý: pracovitý, trucovitý, kopcovitý a pod.
-itý: hlasitý, mäsitý, drevitý a pod.
-ičný: kukuričný, krupičný a pod.
-itný: osobitný a pod.
-istý: farbistý, kamenistý, stiebristý a pod.
-icky (-ický): hutnícky, grafický a pod.
-inský: materinský, hostinský a pod.
-ičký, -inký, -ulinký: maličký, malinký, malulinký
a pod.

b) privlastňovacích

-in

-ino: matkin, matkina, matokino a pod.
-ina

POESKY

kropla
kropelka
kropic
kropidlo
kropielnica
kropka
kroso
krosta
krosty
krostowaty

SLOVENSKY

kvapka
kvapôčka
kropit
kropidlo
svätenička, kropáč
bodka
krosná
vyrážka
kiahne
plný výražiek

ČESKY

kapka
kapička
kropit
kropidlo
kropenka
tečka
tkalcovský stav
vyrážka
neštovice
plný výražky

krošniak
krotochwila
krowa
krowiarka
krowiarz
krowieniec
króćica
króćic
króciutki
króbeczka
krój
król
królestwo
królewski
królewicz
królowa
królobójca
królować
krótki
krótko
krótkodystansowiec
krótkofalowy
krótko-
falówka
krótko-
metrażowy
krótkość
krótkowidz
krótkowzroczność
krótkoterminowy

plátno
zábava
krava
kraviarka
kraviar
kravinec
malá puška
krátil
kratučký
košíček
lemeš
král
královstvo
královský
kráovič
královna
královrah
kralovať
krátky
krátko
šprintér
krátkovlnný
krátkovlnná
vysielačka
krátkometrážny
(film)
krátkosť
krátkozraký
krátkozrakost
krátkodobý

plátno
kratochvíle, zábava
kráva
pasačka krav
pasák krav
kravinec
malá puška
krátit
kraťoučký
košíček
krojido (u pluhu)
král
království
královský
králevic
královna
královrah
královat
krátky
kráťace
sprintér
krátkovlnný
krátkovlnná
vysielačka
krátkometrážni
krátkost
krátkozraký
krátkozrakost
krátkodobý

Vystupuje folklórny súbor Lemkovina z Bielanki (Nowosączské vojvodstvo)

Foto: M. Kertyczak

SOPOT '83 PO UKRAJINSKY

Dva letné dni v tomto roku Lesná opera v Sopote patrila ukrajinskému folklóru a umeaniu. Totiž v dňoch 9.—10. júla Ukrajinská spoločensko-kultúrna spoločnosť zorganizovala tam VIII. ústrednú prehliadku umeleckých súborov.

Ukrajinská spoločensko-kultúrna spoločnosť je organizáciou národnostnej menšiny, ktorá združuje 8000 členov. Avšak počet obyvateľstva ukrajinského pôvodu v Poľsku sa odhaduje na ok. 350 000. Žijú roztrúsení po celom Poľsku. Sídlo ústredného výboru je Varšava. Hlavné smery činnosti USKS sú v podstate totožné s činnosťou Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov. Hoci rozsah pôsobnosti USKS vzhľadom na početnú členskú základňu je omnoho bohatší. Podstatná časť všetkých organizačných a kultúrnych prác spočíva tiež na širokom členskom aktíve.

Prvú prehliadku celoštátneho charakteru USKS zorganizovala roku 1967 v Sanoku. Ďalších šesť sa konalo každé dva alebo tri

roky o.i. vo Varšave a Koszaline. Tohtoročnú ústrednú prehliadku sa rozhodli usporiať v Sopote, v čom im boli veľmi nápadomocne najmä mestské orgány. Podujatie predchádzali mimoriadne prípravy, ktorých sa zúčastnil celý štáb ľudu. Spomedzi všetkých súborov, pôsobiacich v rámci USKS, vybrali na regionálnych prehliadkach 26 najlepších, ktorých repertoár a možnosti boli jednako rozličné. Skúsenosti z predošlých festívvalov sa ukázali byť neoceniteľné. Ústredný výbor spolu s Obvodným výborom USKS organizačne zabezpečovali celé podujatie, zaistovali dopravu súborov, ubytovanie a strávanie pre vyše 3000 účastníkov prehliadky. Zdalo by sa, že to budú pre Spoločnosť ohromné výdavky. Skutočnosť však bola iná. Všetci účastníci prehliadky si trovy platili sami. A často tieto výdavky neboli vôbec také nízke, najmä preto, že títo ľudia cestovali až z Nowosączského, Przemyślského, Wroclawského alebo Zelenohorského vojvodstva.

Prví záujemci o prehliadku pricestovali do Gdanska už v piatok. V tento deň sa na pódiu Lesnej opery v Sopote konali generálky, účinkujúci sa osvojovali s prostredím, dlažbou a mikrofónmi, ktoré v takom rozľahlom objekte majú často podstatný význam.

V sobotu už od rána tiahli do Lesnej opery skupinky ľudu, najprv po dvoch, po troch, potom sa už valili celé húfy. Najčastejšie peši, prichádzajú však i autobusy a osobné vozidlá, a onedlho celé parkovisko je plné. Veľa je mládeže, často s ruksakmi. Kým sa však otvorili brány sopotského amfiteátra bol čas na vyhľadanie známych, na vítačky. Väčade sa ozývala ukrajincina, lebo v styku medzi sebou sa všetci, starší a mladí, rozprávali vo svojom materinskom jazyku. Pritiahla ich sem nielen samotná prehliadka a snaha — neskryvajme to — vytvoriť vhodné ovzdušie pre toto kultúrne podujatie, ale aj možnosť bezprostredných stretnutí so súkmeňovcami, výmeny skúseností a porozprávania sa o práci a živote.

LIDÉ – LÉTA – UDÁLOSTI

ZÁŘÍ – SEPTEMBER

1.IX.1939. Nacistické Německo zaútočilo na Polsko na zemi, na mori i ve vzduchu. Počatek II. svetovej války, ktorá trvala témér 6 let a byla nejkrvavnejší a nejkrutnejší v dejinách lidstva.

1.IX.1943. V den čtvrtého výročí přepadení Polska Německem vytáhla na frontu z vojenského tábora v Seicích nad Okou v SSSR 1. pěchotní divize Tadeusze Kościuszka. Byla utvořena další pěchotní divize Jarosława Dąbrowského.

1.IX.1944. Vrcholný orgán národné osvobozenecného boja na Slovensku, Slovenská národná rada, na svém prvom legálnim zasadení v sídle SNP v Banskej Bystrici, vyhlásila obnovenie Československej republiky a prevezala zákonomadárnou, vládnou a výkonnou moc na osvobozeném povstaleckém území.

2.IX.1943. Ve Varšavě na rohu Świetokrzyské a Jasné ulice zahynul Janek Krasicki, ps.

„Kazik“, pracovník mládežnického hnutí a PDS, jeden ze zakladatelů a první predsedu Svazu boje mladých.

2.IX.1945. Japonsko podepsalo akt bezpodminečné kapitulace, čímž bola uzavřena poslední kapitola druhé svetovej války.

2.IX.1945. Byla vyhlášena Vietnamská demokratická republika. Státní svátek Vietnamské socialistické republiky.

3.IX.1883. V Bougivalu u Paříže zemřel I.S. Turgeněv, vynikající ruský spisovatel, tvůrce ruského psychologického románu (nar. XI.1818 v Orle).

3.IX.1939. Byl vydán dekret polské vlády o vytvoření Československé legie v Polsku. Byla to dobrovolnická vojenská formace Čechů a Slovákov, většinou vojáků, kteří se po vzkříšení Němců do Československa dostali do Polska. Legie sdržávala přes 2000 československých vojáků pod velením podplukovníka L. Svobody, do srpna v táboře v Broneviciach Malých u Krakova a koncem srpna v Lešné u Baranovic.

6.IX.1944. PKWN schválil dekret o pozemkové reformě.

8.IX.1943. V berlínské věznici Plötzensee byl popraven český národní hrdina Julius Fučík, spisovatel, novinář, člen UV KSC, protifašistický bojovník (nar. 23.II.1903 v Praze).

9.IX.1829. V Jasné Polaně se narodil Lev Tolstoj, jeden z největších ruských a světových spisovatelů (zemřel 20.XI.1910 v Astrově).

9.IX.1948. Proklamování Korejské lidově demokratické republiky.

9.IX.1944. Lidové povstání v Bulharsku svrhlo monarchisticko-fašistický režim. Vznik Bulharské lidové republiky.

10.IX.1683. Vítězná bitva krále Jana Sobieského s Turky u Vídni.

13.IX.1944. Začátek bojů Sovětské armády a 1. československého armádního sboru, jemuž veľal generál L. Svoboda, o Dukelský

Presne o jednej hodine začali predavať vstúpenky, ktoré stáli 600 zlých! Nikto však neváhal, lístkov ubúdalo, hľadisko sa rýchlo zaplnalo. Dobre pracovala poriadková služba, pomáhali im v tom organizátori. Na prehliadke bolo vyše 5000 divákov ukrajinskej národnosti.

Potom sa ozvala zvučka s ukrajinskou melodiou a začal sa skoro osmedobinový prehliadkový maratón. Podujatie otvoril prezident mesta Sopotu Tadeusz Rymśiewicz. S priležitosťným prejavom vystúpil predseda USKS Eugen Kochan. A potom už pódiu Lesnej opery patrilo súborom ukrajinskej piesne a tancov, tradičnému ukrajinskému zborovému spevu a skupinám modernej hudby. Vedľa veľmi dobrých, na profesionálnej úrovni, súborov, vystupovali aj slabšie. Vystúpenia jednotlivých súborov sprevádzali búrlivé potlesky. Neobišlo sa bez opakovania. Obecenstvo na prehliadku bolo veľmi vyspelé, reagovalo spontánne, vytvorilo výborne ovzdušie, aké by si želali na nejednom festivale.

Súbory vystupovali v krásnych ukrajinských krojoch, vhodne zladených s jednotlivými repertoármi. Celkovo počas prehliadky sa predstavilo 26 súborov s ok. 600 účinkujúcimi. Najväčší úspech zožal mládežnícky súbor a vlastne niekoľko súborov z ukrajinského gymnázia v Legnici. Veľmi dobre sa predstavil aj 55-členný spevácy a tančený súbor Lemkovina z Bielanki (Nowosączské vojvodstvo). Na pódiu sopotského amfiteátra vystúpil aj reprezentatívny spevácy zbor UV USKS Žuravli, v ktorom vedľa profesionálnych spevákov učinkujú ochotníci z rôznych oblastí Poľska. Pri nacičičovaní nových programov sa pravidelnne stretávajú. Nahrali tiež platnu s ukrajinskými zborovými piesňami. Pohostinne na prehliadke vystúpil 100-členný kašubský súbor z Kościerzyna.

Prehliadka sa skončila v nedeľňaj podvečer. Všetci účinkujúci dostali symbolické vecné odmeny z rúk predsedu UV USKS E. Kuchana.

Celkovo ústrednú prehliadku možno hodnotiť ako vydarenú, ktorá obyvateľstvu ukrajinského pôvodu priniesla nesporne mnoho zážitkov a najmä pocit národnej spolupatričnosti. Bolo to podujatie, ktoré nadľho zostane v pamäti všetkých účastníkov.

Mne osobne podujatie umožnilo spozať repertoár ukrajinských súborov a výsledky kultúrnej i organizačnej činnosti Ukrajinskej spoločensko-kultúrnej spoločnosti. Veľkým dojmom na mňa zapôsobil vrely vzťah, najmä mladých Ukrajincov, k národným tradíciam, k vlastnej organizácii a ich spoločenská angažovanosť.

DOMINIK SURMA

MIENKY, POZDRAVY, NÁVRHY

EUGEN KOTT z Dolnej Zubrice — Štvrtostoročie vychádzania Života a obetavej krajskej práce redakčného kolektívu je úctyhodné jubileum, ktoré si treba hlboko vážiť. Dobre si pamätám — akoby to bolo včera — prvé čísla, ktoré nám krajanom spôsobili radost, ako prechádzali z ruky do ruky, z domu do domu. Každý sa tešil, že Česi a Slováci v Poľsku majú konečne svoj časopis, v svojich rodnych jazykoch. A táto radost i spokojnosť so Životom trvá podnes. Naši ľudia ho radi predplácajú a budú predplácať aj v budúcnosti.

Co rád čítam? Predovšetkým o krajských otázkach na Orave, Spiši a v českých strediskách, informácie o starej vlasti a správy zo sveta. Rád by som však videl v Živote viacej článkov venovaných poľnohospodárstvu a reportáže z cudzích krajín predstavujúcich nielen dnešok, ale aj minulosť a zvyky ich obyvateľov.

Musím zdôrazniť ešte jednu vec. Tohorečný nový formát Života i jeho grafická úprava sú skutočne vydarene. Je to už časopis na veľmi slušnej úrovni. Keby len vychádzal naťať, nebolo by si viac čo želať. Boli by sme skutočne šťastní. Tohto šťastia a mnoho ďalších úspechov želám celému kolektívu redakcie.

MÁRIA A VALENT OLEJARČÍKOVCI z Nedece — Pre nás je Život najlepší a najzaujímavejší zo všetkých časopisov, lebo je nás a iba pre nás. Nejednú rodičia práve z neho učia svoje deti prvé slovenské slová. Nech len nám ďalej takto slúži a pomáha, ako to robil doteraz. Ako bývalí divadelníci (Valent Olejarčík, jeho dcéra Helena a zať Bonifáč Krišák sú aj dnes členmi folklórneho súboru MS — pozn. J.Š.) pozorne sledujeme v Živote všetko, čo súvisí s ochotníctvom. Mnoho rád a pripomienok z časopisu využívame v našej práci a živote napr. z bývalej rubriky Roľnícky kalendár, Zuzka varí, Z domáceho hrnca atď. Je to pre nás skrátka nenahraditeľný časopis...

JOZEF SPERKA Ž NIŽNÝCH LÁPŠOV — Život hodnotíme veľmi pozitívne. Pre našich krajanov je veľmi potrebný, nielen im umožňuje čítať ho vo svojom materinskom jazyku, ale vytvára pocit krajanskej jednoty, pocit národnej odlišnosti. Zároveň je našou spojkou so starou vlasťou. Považujem ho za veľmi dobre redigovaný časopis. Jeho najväčším nedostatom je oneskorený príchod medzi čitateľov. Chcel by som srdiečne podať redakciu za jej snahu a prácu, srdiečne zdravím, celý redakčný kolektív spolu so šéfredaktorom A. Chalupcom a želám im veľa úspechov do ďalších rokov.

MARIÁ MILONOVARA Z ČIERNEJ HORY — Čakame naň vždy s veľkou netrpezlivosťou, a trochu sa aj hneváme, keď dlho neprichádza. Ľudia ho veľmi radí čítajú. Dáva nám veľa, lebo sa z neho dozviete ako žijú a pracujú naši krajania v iných obciach. Ja si rada prečítam aj poviedky, keďže poznám ešte zo školy niektorých spisovateľov, je to pre mňa veľké zadostučinenie. Dievčatá zasa pozierajú za módou, spevákm, humorom a pre deti je tiež osobitná stránka s rozprávkami a báňami. Je zaujímavý, lebo je v ňom zo všetkých oblastí, politika, ale aj klebety zo života ľudí. Sledujem najmä články o našich zvykoch, ľudových tradiciach, hasičské kroniky, lebo o tom ľudia zabúdajú. Už som sa rozhodla, že aj ja o volačom napísem.

ANDREJ MILON Z ČIERNEJ HORY — V novom formáte sa mi ešte viac páči. Najradšej čítam o problémoch, s ktorými sa booria naše miestne skupiny a obce, ale prečítam si všetko. Najhoršie je, keď príde oneskorený, vtedy ma ľudia niekedy aj obťažujú, čo je so Životom, ale myslím si, že je dobré, keď sa o časopis zaujímajú, tzn. že ho majú radi.

ANNA GORNIKOVÁ Z ČIERNEJ HORY — Život je dobrý časopisom. Sú tam správy z celého Spiša a Oravy a ľovek sa môže z neho veľa dozvedieť o živote a práci ľudí u nás a v zahraničí. Je v ňom všetko zaujímavé a čitateľom sa páči.

PAVOL ZIEMBA Z LAPŠANKY — To, že ľudia ho ochotne predplácajú, je dôkazom, že je im potrebný, že čítia svoju národnú odlišnosť. Mne sa veľmi páči a čítam ho od prvej do poslednej strany. Piše sa v ňom o všetkom, a to, že si ľudia môžu prečítať vo svojom rodnom jazyku, je neočeniteľné a prináša im veľa potešenia.

průsmyk. 12. září vojáci čs. sboru prolomili německou linii na sever od Dukly a svedli nejtěžší bitvě v karpatsko-dukelské operaci. Boju se zúčastnila také 2. paradesatná brigáda utvořená v SSSR, v níž bojovali i naši krajané — Slováci z Oravy a Spiše v Poľsku.

14.IX.1873. V Senci u Bratislavы bylo založeno Collegium Oeconomicum, rolnická škola celouherského významu.

14.IX.1944. 1. pěchotní divize T. Kościuszka a sovětská vojska osvobodila část Varšavy na pravém břehu Visly — Praga.

15.IX.1883. Ve Varšavě vyšlo první číslo „Proletariatu“, tiskového orgánu první polské dělnické strany I. proletariát.

16.IX.1848. Ve Vídni se konalo ustavující shromáždění Slovenské národní rady, která byla organizátorkou povstání slovenského národa v letech 1848—1849.

17.IX.1873. Narodil se český národní umělec Max Svabinský, jeden z nejvýznamnejších českých malířů a grafiků (zemrel 10.II. 1962).

20.IX.1503. Ve Wolborzí (Sieradzké) se narodil Andrzej Frycz Modrzewski, polský politický spisovatel, publicista, největší představitel společensko-politických idej polského obrození, tajemník krále Zikmunda Augusta, potom starosta ve Wolborzí, spjatý se skupinou humanistů protestantů, autor proslulého traktátu De Republica emendanda (O naprávě Rzeczypospolitej), který obsahuje obraz tehdejší šlechtické republiky, pronikavou analýzu polského společenskopolitického zřízení a všeestranný návrh na jeho přestavbu, předbíhající svou epochu (zemrel na podzim 1572 ve Wolborzí).

20.IX.1778. V Saremě (Estonsko) se narodil Faddiej F. Bellingshausen, ruský cestovatel, badatel Tichého oceánu, Antarktidy a Jižní Georgie, účastník první ruské námořní výpravy kolem světa, objevitel ostrovů Petra I. a Alexandra I. Jeho jménem bylo nazváno jedno z příbřežních antarktických moří (zemrel 25.I.1852 v Kronštatu).

21.IX.1888. V Krilipolci-Kostolišti u Malacke se narodil Mārtiņ Benka, jeden z nejvýznamnejších slovenských malířů, národní umělec (zemrel 28.I.1971 v Malackách).

25.IX.1941. V Londýně vznikl Národní výbor svobodné Francie v čele s generálem Charlesem de Gaullem.

27.IX.1948. Organizačně se spojily KSC a KSS, čímž se obnovila jednotná Komunistická strana Československa.

29.IX.1938. Nejvyšší představitelé nacistického Německa, fašistické Itálie, Velké Británie a Francie, bez účasti Československa, podepsali v Mnichově tzv. dohodu, ve skutečnosti diktát, aby Československo odstoupilo svá pohraniční území Německu; tim byla dáná Hitlerovi možnosť rozdělit a okupovat Československo.

30.IX.1941—I.1942. Odehrála se jedna z největších bitev druhé světové války — bitva o Moskvu.

30.IX.1943. Tohoto dne, pět let po zrádném mnichovském diktátu 1. československá brigáda utvořená v SSSR odešla na frontu bojovat za osvobození své vlasti po boku Sovětské armády.

EMO BOHÚŇ

Dievča z Tokaja

POKRAČOVANIE ZO STR. 1

Pred nejakým časom náhodou a prvý raz v živote dostal som sa do Neszmélyu. Išli sme autom do Komárna a pred jednou deinkou vidím napísané: Neszmély.

Hovorím šoférovi.

— Počúvajte, toto je ten Neszmély, kde je to dobré víno?

— Toto veru!

Zašli sme do krčmy pri ceste. Bolo to predpoludním a krčma v tomto čase bola prázdna. Malý, starší človek s velikánskymi fúzami stál za ťenkom a mokrou handrou utieral plechovú tabuľu na pulte. Pozdravili sme slušne a pýtali sme víno. Ponáhľali sme sa, tak sme si ani nesadili, len zastali pri ťenku. Boli sme traja so šoférom. Krémár priniesol liter vína a keď sme ho ochutnali, prekvapene sme pozreli na seba, lebo také víno sme nepili, len v Tokaji. Vypili sme ho za niekoľko minút a starý hostinský nás so záujmom pozoroval, lebo hovorili sme medzi sebou po slovensky.

— Chutí vám víno? — opýtal sa nás.

— Je výborné. Také dobré víno sme ešte nepili.

— Tak ja vám dám ešte lepšieho!

Vzal lopov a o chvíľu sa vrátil s iným vínom. To bolo ešte lepšie.

— A toto vám tiež chutí? — opýtal sa nás zase.

— Toto je ešte lepšie.

— Tak si, páni, sadnite, priniesiem vám ešte lepšieho.

Hoci sme sa veľmi ponáhľali, predsa sme si sadli, ako to už býva u ľudí, ktorých niekoľko pohárikov dobrého vína vytrhne zo skutočnosti a priviedie ich do stavu, v ktorom všetky starosti sa rozplynú a všetky nepríjemné myšlienky zmiznú ako zlý sen. Veci a ľudia dostanú ružové zafarbenie a myšlienky dostávajú krídla.

Krémár priniesol ešte liter vína, a to vína ešte lepšieho a položil na stôl biely chlieb, kus prerastenej slaninky a pol šunky do čiernej vyúdenej.

— Toto sa neplatí, len víno — povedal, keď sme namietli, že nemáme hlad.

Ale veru sme skoro celý kus šunku zjedli. Nemám rád pražskú šunku, ktorá je bledá, ako keby bola chorá. Sedliacka šunka je dobrá, ktorú vyúdia do čierna. Tá sa krája na hrušké kusy, je šťavnatá a láme sa. Trocha nastrúhaného ostrého chrenu, vajíčka na tvrdosť, kus bieleho pšeničného chleba a na toto všetko dobrého vína, to je slast, ktorú vo svojej vševedúcnosti, neohranicenej mûdrosti a v nesmrnej dobreto pre chatrného človeka vymyseli bohovia.

Medzitým do krčmy prišli maďarskí žandári a financi, ktorí nás pozorovali. O chvíľu jeden z nich sa ozval, a to vtedy, keď viel, že zase liter vína dosiel na stôl:

— Páni sú z Bratislav? Ano? Len preto sa ozývam, lebo chcel by som vás upozorniť, že to nie je pezinské víno, toto víno sa musí piť opatrne a s rozvahou, lebo potvora, potom hádže s človekom s jednej strany na druhú. To je silné víno!

A veru, pán žandár mal pravdu. Museli nás trocha podopierať, keď sme nastupovali do auta. Vtedy som sa v rameňach spravod-

livosti cítil bezpečne. Ale, keď sme za krátku hodinku došli do Komárna, víno sme už necítili, len slabé omámenie ostalo po ňom a príjemná chut v ústach.

Tú chut a arómu neszmélyského vína cítil som ešte dlhé mesiace a raz, keď niekde u nás som pil zlé víno rozhodol som sa, že poprosím pána ministra národnej obrany, aby s našim vojskom vtrhol do Neszmélyu a zaujal tam všetky vinohradu, alebo keď to nejde, tak poprosím pekne pána ministra zahraničných vecí, aby uzavrel s Maďarmi smluvu o večnom prialstve a aby prvý paragraf tejto smluvy vypovedal, že môžeme nehatene členkom prechádzať cez Dunaj na maďarskú stranu a kedykoľvek si sadnúť do neszmélyskej krčmy. Verím, že pre túto genialnu myšlienku a plán nájdem veľmi mnoho nadšených stúpencov.

Víno je ako medicína a podľa fajty má rozličné účinky. Od niektorého vína človek by len spieval a objímať by chcel celý svet, iné víno zasa rozviaže jazyk a rozpúta myšlienky, že človek by rečnil do rána. Je také víno, od ktorého sme sentimentálni a romantickí, od iného zas plátem ako dieta a upurte tvrdíme, že nemáme na čirom svede prialstva a nikto nás nemiluje, a je víno ktoré nás privádzá do stavu zúrivosti a najradšej by sme celú krčmu vynhalili na ulici. No a potom je červené víno, o ktorom radšej ani nehovoríme, lebo červené víno nie je víno, červené víno nemá pesničky v sebe, nemá elánu, nemá ducha a preto červené víno nech piój ľudia chudobní duhom, alebo tí, čo majú v úmysle svoj život zakončiť samovraždu. A keď už pijeme červené víno, tak vypime z neho pohárik-dva po tučnom a bohatom jedle, lebo toto víno je len na takéto striezlivé a prozácké funkcie stvoréne.

Je pravdou, že červené víno nerobi žaludocnú kyselinu a preto môžu ho piť i ti, ktorí na tento žaludocný neporiadok tripi, lenže ten, kto vínom sa chce liečiť nech to robí doma a nie v spoločnosti, ktorá pri vino chce zabudnúť na každú nepríjemnú vec života.

Toto sú teda slová mûdreho rozjímania o víne, o tom víne, ktoré nadšene ospevali už toľki básnici a ktoré sa zjavilo na stole hneď po vzniku života na zemi a s ktorým si Noe prípal na stvorenie sveta.

Zo všetkých vín na svete sa Bohu zapáčilo najviac víno tokajské, ktoré učinil vínom najlepším na celom svete a pre všetky časy. A preto sa hovorí, že tokajské víno je kráľom vína a víno kráľov. O tom tokajskom víne, ktorého révy zasadili a jeho vinohradu založili naši slovenskí predkovia, ako to tokajské slovenské mestopisane názvy dokazujú.

Teraz na Tokaji gazdujú Maďari, ale s užnaním musíme konštatovať, že gazdujú dobre a že dobrú fajtu a dobré meno tohto vína na dobre zachovali.

Janko Malták narodil sa niekde v Trenčianskej stolici a na maďarskú poslali ho rodia do Egeru, kde končil práve štvrtú triedu gymnázia, keď sa dej tejto historie začal. Ako všetky veľké veci, ktoré sa s človekom v živote môžu stať, i táto sa začala

s veľkou láskou. V tanečnej škole so sozná mil s mladučkou slečinkou, Erikou Tollašovou, ktorej otec bol statkárom v stolici Boršodskej. Tanečnú školu viedol majster Václav Csuné, ktorý sa dával titulovať pánom profesorom tanca a spoločenskej výchovy. Bol to Čech, odniekal z Českých Budějovic, ako každý tancmajster v bývalých Uhrách a volal sa predtým aj doma Václav Cuné. Potom si meno pomadáčil, ktorý s dlhým é na konci znalo tak trocha i po francúzsky a dodávalo mu veľkú vážnosť.

Vyučoval najmodernejším tancom, ktoré vtedy boli: valčík, polka, čardáš-palotáš, no a štvorilka.

Tanečná škola sa práve končila v tom čase, keď na tokajských úbočiach a na celom Podhorí — Hegyalja lístie na révach žltlo a sŕvenelo a voňavé strapce hrozná na ňom dozrely. Celý rozsiahly vinohradý krajský pripravoval sa na obereň.

Vinobranie na Tokaji spojené je s veľkými slávnosťami a nespútanými veselými zábavami. Na všetkých svahoch zabliaťa vatry, ozve sa spev a cigánska hudba. Prskajú ohňostroje, vari sa gulaš a pije sa víno a mušť. Lisovne vinohradu a ich pivnice otvoria sa pre každého a kto príde známy alebo neznámy, je srdečne pohostený.

Celé tokajské pohorie je poprevŕtané dlhými pivnicami, ako katakombami, ktoré ešte vykopali Turci, ktorí v Uhrách boli stopať desiat rokov, a stane sa hocikedy, že niektorá stena pivnice sa preborí a odkryje sa nová pivnica z tureckých čias a v nej sa nájdzie víno v sudech už spráchnivelých.

Na tomto vinobrani stretol sa Janko Malták prvý raz s vyvolenou svojho srdca, s Erikou Tollašovou osamote. Lebo v tanečnej škole bola Erika pod stálym dozorom, ako toho času všetky mladé dievča. Tetka Antonia sedela v kúte ako gardemáma a odprevala dievča až po bránu rodičovského domu.

Ale na vinobrani sa dozor nad deťmi uvoľnil. Starí sedeli pri dlhých stoloch, tetky a ujkovia venovali sa zábave.

A bol veľmi teplý večer. Janko a Erika odpútali sa od spoločnosti a zachádzali ďaleko od nej. Kráčali po úzkom chodníčku hore svahom a ďaleko pod nimi ozýval sa spev a hrala cigánska hudba.

Nepovedali si ani slova. A toľko si toho chcel povedať! Ale nešlo to. Janko cítil, že hrdlo mu vyschlo a srdeč mu prudko búcha. Keby teraz pokúsil sa o reč, možno, že by len zachrapotal.

Odvážil sa chytiť ju za ruku. Neodtiahala ju a tak kráčali ďalej až došli k starej, opustenej lisovne. Dvere na nej boli vyvalené a pod košatým starým orechom bola lavička. Sadli si. Jemný a teplý vetrik povieval a lístie na stromoch a na révach šúšalo.

— Napísal som báseň o tebe, — povedal o chvíľu a vybral malý kúsok pokrčeného papiera.

— Prečítaj mi ju, — zaprosila.

Bol sice jasný večer, ale nie natolko, aby sa mohlo čítať. A Janko tú báseň predsa prečítať. Vedľa vedel ju naspäť.

— Aká je nádherná! — zašepta a nevedomky stisla mu ruku. — Dáš mi ju?

— Dám — zadýchčal.

Schovala si ju za výstrih na šatočkách a na nahom tele cítila ju tak, ako by tam bola Jankova chladná ruka.

— Milujem Ťa — zadýchčal.

Od týchto slov zachvela sa na celom tele a vstala. On vstal tiež a prikročil k nej celkom blízko, že dotýkal sa jej a cítil ako sa to celé mladučké telo trasie. Nemotorne ju objal jednou rukou a blížil sa k jej ústam. Akoby bola zmeravela, ani sa nepohnala, nemohla sa hnúť, očarovaná tou veľkou chvíľou, keď na svojich perách pocíti sa prvý bozk lásky.

Vtom z krovia vyletel vtáčik.

Poplašená sa strhla a odstúpila od neho. Jeho ruka, ktorá sa jej dotýkala, klesla.

Vráime sa — povedala a polila sa.

Nasledoval ju bez slova a prvý bozk, ktorý bol už tak blízko, stal sa nedokonanou túžbou. Ten vtáčik mal vyletieť o moment neskôr.

Vrátili sa do hodujúcej spoločnosti a ich tváre bledly i červenely. Nikto nezbadal ich neprítomnosť a tento nevinný výlet do starej presovne a niekoľko sladkých chvíľ pod košatým orechom navždy ostaly veľkým spoločným tajomstvom. Dívali sa celý večer na seba a verili obidvaja, že raz sa bozkajú a že i ich už nič na svete nerozdvojí.

Zábava sa chýlila ku koncu, ohne na úbočiach posledný raz zablčala a potom pomaly hasly. Spev a hudba utichla a spoločnosť sa rozchádzala.

Janko ostal v Egeri ešte niekoľko mesiacov, do konca školského roku a potom sa vrátil do Trenčianskej. Nikdy viac sa im nenaskytla príležitosť ostať osamote. Stretávali sa na žúroch, v kostole, ale Erika bola stále pod prísnym dozorom. Obidvaja trpeli nevýslovne a ich pohľady hovorili len o tomto veľkom trápení. Milovali sa prvou a beznádejnou láskou obidvaja.

Potom prešlo dvadsať päť rokov. A prišly do Jankovho života ženy, iné lásky, veľké i malé, pestré dobrodružstvá, letné známosti,

mnoho šepkaných slov, mnoho väšnivých bozkov, ale na ten jeden nedokonaný bozk nikdy nezabudol, i keď jeho pamiatka vybledla tak, že po tých mnohých rokoch zdala byť už len obrazom zo sna.

Mal štyridsať rokov, bol dobre situovaný človekom, ale ostával starým mládencom. Pretože mal v živote mnoho žien, nemohol si z nich ani jednu vybrať, s ktorou by sa oženil. Vyhľadával stále veselé spoločnosti, dvoril krásnym ženám a cestoval po cestine.

Jedného leta soznámiel sa v Trenčianskych Tepliciach s istým statkárom, ktorý mal viňohrady v Neszmélyi a býval v Rábe. Prišiel na leto so svojou devätnásťročnou dcéruškou Aničkou do Teplic. Menoval sa Peter Kállay. Bol to vysoký a elegantný pán, o niekoľko rokov starší ako on a tiež rád mal veselu spoločnosť a dobré víno. Priviezol so sebou celý sud neszmélyského vína.

Pri jednej zábave povedal:

— Neszmélyské víno je najlepšie na svete!

Kresba: Areta Fedaková

Jeho dcéra Anička sa zasmiala a vysvetľovala Jankovi Maltákovi:

— Viete, môj otec je v tejto veci hrozne zaujatý. A myslím, že sa dokonale mylí. Ved tokajské víno je lepšie. Co je vaša mienka?

— Pripojujem sa k vašej mienke slečna. Ja mám tokajské víno najradšej na svete, už i preto, že som v Egeri chodil do školy a i preto, lebo v Tokaji na vinobraní zažil som najmilsiu idylu svojho života.

— Bola to láska?

— Veľká láska — povedal vážne a jeho oči sa neprítomne zahľadely.

Malták bol rád v prítomnosti Aničkinej a jej otca, lebo sa mu páčil ten kamarátsky pomer medzi dcérrou a otcem. A páčilo sa mu i toto nádherne urastené dievča, jej zvonivý smiech, jasný pohľad a noblesa, ktorá z tohto mladého dievčaťa priam vyžarovala. Bol s ňou rád a chodieval s ňou na dlhé prechádzky, túlal sa s ňou po horách a zachádzal do malých hostincov, kde pri víne sa vyhovorili a srdečne pobavili.

Niekedy sa zadíval tak na ňu a pomyslel si, škoda, že nie je mladší. A ona tieto pohľady pocítila a hned' zdvihla zrak. On ho zas hned' sklopil, akoby bol býval prichytený na nejakom zlom skutku. I s jej otcom sa skamarátil a stali sa za niekoľko dní srdečními a dobrými priateľmi.

Stalo sa, že raz si zase vyšiel s ňou na prechádzku, po ktorej vkróčili na Baračku do malej reštaurácie na ďalší hovor a trochu vína.

V miestnosti, kde sedeli, nebolo nikoho. Len vypechali vtáci so sklenými očami a fúzaté figúry zo starých reprodukcii dívaly sa na nich. Na stôl im postavili tokajské aszú. Je to ľahké víno, ktoré rozpaľuje hľvu, sýti ducha a hladká srdce.

— Spomenuli ste raz, že na Tokaji ste zazili svoju prvú veľkú lásku. Chceli by ste mi o nej povedať viac. Mám pochopenie pre romantiku a rada počúvam takéto príhody. Bola iste veľmi pekná?

— Veľmi, ale bola to láska čistá ako olátrny obraz. Ved sme boli pătnásťroční, i ona i ja, a vtedy sa človek na ženu pozera s úctou a pokorou, ako na svätý obrázok. Nič sa nestalo, z čoho by sa dal napísat román. Bolo to na jednom vinobraní, že sme jediný raz boli spolu osamote. Vtedy som je povedal, že ju milujem a chcel som ju bozkat, ale ani k tomu nedošlo. Sedeli sme na lavičke pri jednej starej presovni pod košatým orechom. Potom nestalo sa nič viac.

Zamyslel sa a odmlčal. A ona mu vtedy chytila ruku, pozrela sa mu tak divne do očí a povedala:

— Chcela by som teraz, aby ste ma bozali.

Prekvapene sa pôzrel. A ona už zavrela oči, naklonila hlavu dozadu a trochu pootvorila svoje červené ústa. On ju objal, pritiahol k sebe a ústa sa im spojili v dlhom bozku.

Po ľom sa nežne usmiala, zadívala sa naňho s láskou a zašeckala:

— Dobre, že tento vtáčik na stene je vypcháty...

— Prečo? — opýtal sa nechápavo.

— Nemohol vyletieť a nemohol nás vyrušiť práve vtedy, keď sme sa chceli bozkať.

— Vy...?

— Áno, ja som dcérou Eriky Tollašovej, vydatej pred dvadsaťimi rokmi za pána Pavla Petra Kállayho z Neszmélou, môjho očeka a vášho priateľa.

— A mamička?

— Dakujem, je zdravá a iste bude sa tešiť, keď jej zajtra zatelefonujem, aby hned' pricestovala na naše zasnúbenie, ak, pán Malták, nemáte nič proti tomu. Mamička sa mi tisíce ráz zdôverila s tou idylou pri starej presovni a ľahko mi bolo zistieť, že bol si to ty, ktorý vtedy moju mamičku nebozkal a som šťastná, že som to mohla urobiť teraz ja a tým dokončiť tú starú idylu a začať novú, ktorá potrvá večne.

Dopili tokajské aszú, vzali sa za ruky a tak išli domov, nehovoriač viac ani slova. Keď došli do Grandu, svetlá sa už zapalovaly a hostia sa už schádzali a hudba práve začala hrať.

ALOIS JIRÁSEK

(5)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Tou dobou seděl starý Bartodějský v rohu lipového stolu, čistě vydrhnutého. Vedle v černém dřevěném svícnu hořela borová louna, jejíž mihavé zarudlé světlo padalo na knihu „Praxis“, kterou dnes ráno si z Modlivého dolu přinesl.

Domnívalt se právem, že po včerejší vizitaci bude mít zas dlouhý čas pokoj. Frantina byla venku a zavírala okénice květy a hvězdičky pomalované. Vstoupivši do světnice, nejprve na otce pohlédla. Dosud tak! Sedí nad knihou, ale nečeče. Hledí pod se, přemýšlí, ale o čem? Od té doby, co na úsvitě se z Modlivého dolu vrátil, je tak malomluvný a zamýšlený.

Lekala se, že Václavu se něco přihodilo. Ptala se, otec však ji upokojil, že je zdráv a vesel.

Těšila se, že tento čas bude Václava častěji vidat. Jindy tu pobyl den, dva, skoro nikdy déle, teď však delší čas musí zůstat, protože ho v okolí všude stihají. Ovšem bude v tom pustém, osamělém sklepenu, než přece mu tam líp než ve vězení nebo na útěku v pustých lesích. A ona ho častěji uvidí — zejtra zas.

„Frantino!“

Trhla sebou. Ruka, která lysé čelo otcovo zakrývala, položila se na stůl, a děvče uželo v plném světle vráskovitou, vážnou otcovu tvář. Vzhízel k ní, pohledu tomu nerozuměla. Vstala.

„Pojdź bliž.“

Mluvil klidně, nicméně tušila, že se něco stalo. Ne nadarmo tak od rána —

„Poslyš, bud' upřímná jako vždycky, mluv pravdu a neohlížej se, bude-li to tobě nebo mně vhod. Pravda je trpká, ale zdravé koření.“

Fána zároka otevřela oči.

„Máš-li Václava Horákovu ráda, myslím si. Rekni jen, klamu-li se —“

Hleděl zase do stolu. Jen okamžikem podíval se na dceru a viděl, jak jí líce vzplanulo. Odvrátil zase pohled. Mlčel, čekal; Frantina nepromluvila.

„On tebe také a chce tě. Říkal o tebe. Nebránil, ale to víš, že tady zůstal nesmi. Musila bys s ním. Já tady zůstanu, musím tu zůstat. Na to se neohlížej. Pán Bůh vám požehná. Teď jsem ti řekl všecko; jdi ležet, a zejtra mně povíš, jak myslíš.“ Než Frantina se vzpamatovala a slovo promluvila, vstala a sklapnula knihu odešel do komory.

* * *

Tím časem vyskočil Václav Horák z lože v podzemní své skryši. Sedě právě přemýšlel, jak je mrzuto samotnému tak dlouho a nečinně tu meškat. Jak už Frantinu dlouho neviděl, a víli už, o čem s otcem rozmouvali, a víli, jak se rozhodla? Přijde-li, když ji uvidí?

Vtom zdálo se mu, že ho někdo volá. Vyskočil a naslouchal. A slyš, temně ozvalo se jeho jméno — to je venku. Vyběhl po schodech nahoru, otevřel tíše a opatrně dvěře. Proud chladného vzduchu mu ovanul líce. Kámen je tedy otevřen a vtom hle —

„Václave, Václave!“ Toť ona, Frantina! Rychle zamknut za sebou, bral se nízkou chodbou k otvoru, kdež kámen byl opravdu

otevřen. V šeru poznal, že tu stojí Frantina. Ptal se, máli jí posvítil.

„Nepůjdu tam. Pojd' ty ven.“

Vyšed stanul proti dívce a podal jí ruku.

„Zavři kámen,“ pamatovala.

„Vždyť tu jsme; ale dobré, podíváme se trochu na světlo. Však se mi v té ustavičné tmě už stýská.“

Vystoupili z rozvaliny ven, ale nedaleko; byli pod širým nebem, stáli ve stínu stromů, jejichž haluze nad hlavou jim šuměly.

Václav opírá se o kmen staré hladké jedle, hleděl na dívku, jež jako by své bývalé smělosti pozbyla, jak nejistě před ním stála.

Chilku mlčeli, až Václav začal, a to přímo k jádru.

„Vid', že jste doma mluvili, že ti tátka povíděl, o čem my jsme tu hovořili.“

„Povíděl.“

„A teď mně jdeš říct. Františko, nežli povíděl, ať už to bude s námi tak nebo onak, jedno bych rád věděl, a to jen od tebe, na to mně odpověz —“

Vzhlédl k němu, čekala.

„Kdyby nebylo žádných překážek, kdybych tu mohl být —“ za řeči odstoupiv od stromu, chopil se bezděky dívčiny ruky, „chtěla bys mne, Františko?“

„Chtěla,“ odvětila bez rozmyslení, rozhodně a srdečně. Ze tak opravdu myslí a také cítí, povíděl nejen hlas, ale také oči.

Václav chopiv se jejich rukou, přistoupil až k ní a pravil:

„Toho jsem si žádal, Františko. Teď mám jistou a jsem spokojenější. Kdybys byla svobodna, řekl bych ti, pojď zrovna se mnou. Bylo by nám dobré, matka má na tebe čeká a s radostí by tě přijala. Otec tobě nebrání —“

„Nebrání, ale vím, jak těžko mně to říkal, a vím, jak mu bude. Sám a sám, považ. Oka jsem starosti nezamhouřila, sem a tam přemýšela, a přece — není rady.“

„Nenutím tě, abys hned šla, vím, není možná, a co bys teď zkousila! Přijdou podruhé a pak se zeptám; teď mi jenom slib, že budeš mou, že budeš mně věrnou nevěstou!“

„Budu, slibuju!“ řekla pevně, ale bylo znáti, že se jí třese hlas. Zachvěla se pak, ale nebránila, když Václav ji k sobě přivinul a polibil ji čelo i rty.

Václav políbil svou nevěstu, nepustil jejich rukou, sotvaže pak slovo pronesl, umlk rázem.

Ozvala se v lese stranou střelná rána. Oba se kvapně ohlédl; vtom již také postavila se dcera Bartodějského před svého ženicha a žádala ho rychlými, ztlumenějšími slovy, všecka vzrušená, aby hned pospišit dovnitř. On však uhnul se za jedli a táhal se, jde-li někdo, vidí-li někoho.

„Jde.“

„A viděl mne?“

„Sotva.“

„Nestane se ti nic, Frantino?“

Ohlédl se a usmála.

„Jen jdi, už jdi. O mne se neboj.“

Mluvila přesvědčivě, bylo zřejmo, že se opravdu nebojí. Tu teprve Václav sehnul se vklouzl od jedle do blízkých vybitých dveří a zmizel hned pod hustou křovinou na schodech, vedoucích do temné hlubiny.

Frantina poodešla od rozvaliny; nebyla tak jista, jak pravila a jak jí Václav uvěřil. Slák dubům a mířila k lesu, jako by se domů ubírala. Vtom ji však zavolal ten, kterého prve z protější strany lesa vyšedšího zahlédl.

Byl to Tomáš Celerů.

Frantina zastavila se teprve za chvíli, když byla značný kus od rozvaliny. Utínila tak schválně. Zahlédlu-li Tomáš Václava?

Ač opak toho řekla svému ženichovi, přece tomu dost nevěřila. Stála, čekala, naoko klidná a pevná; a již také hleděl jí tvář v tvář doterný galán, Tomáš Celerčin, divně se usmíval. (...)

Stanul proti ní, pošoupil svou vydrovici s modrým dýnkem, vyňal z úst svou krátkou dýmku a promluvil:

„To ses lekla, co?“

„Kdoví proč. Ty nejspíše teď tuze rád strašíš. No, dnes není taková zima, a také bych tě neměla kam pozvat —“ a Frantina se usmívala.

Ona ví, starý jí pověděl, že u nich obcházel. A ten jeji smích!

„To mám za všechno. Jdu samou noc v zimě až k vám, abych tě jen uviděl, a mám za to jen útržek a smích.“

„Cos mně chtěl?“ a pořád se ještě usmívala. Nebylo jí doopravdy do smíchu, poněvadž neměla jistoty.

„Však ty viš —“

„A teď jsi šel také, abys mne jen uviděl?“

„Toť. Věděl jsem, že ráda teď chodíš do lesa, arcí ne sama.“

„Tomáši, pozor na řeč!“

„Oho, což nešlas do lesa s nějakým mužským, navečer, když jsem byl u vás u chalupy?“

Frantina se usmála.

„Jen se směj, a povím ti, kdo to byl. Ten, co ho honili, šel s tebou, však já vím, že jste ho schovali.“ Mladému Celerovi zablesklo v očích, neboť zpozoroval, že Frantinou to za těchto slov trhlo, že se nad nimi zarazila. To jej utvrdilo v podezření, které v něm matka vzbudila.

Než Bartodějského dcera se vzpamatovala.

„Ale, ty slídile, tak to viš? Byls u chalupy, tatík tě stihl, nezapřeš, a zároveň viš, co se v lese dalo.“

„Hm, vím. A copak teď tu děláš? Copak tam v poustevně?“ Tomáš přistoupil blíže k Frantině.

„Proč mne špehuješ?“ ptala se přísně.

„Protože máš divné spády!“

Frantina živě sebou hnula.

„Ty o spádech nemluv, kdož ví, kdo je má!“

Oči ji zahořely. Ten hněv jí slušel.

Tomáš chtěl se její ruky chopiti.

„Dej pokoj, klid' se!“ zvolala všecka popuzená jeho držotí.

Ale Tomáš nedbal, přiskočil k Frantině a chopil ji znenadání za ruku a kolem pasu. Oči mu svítily, byl všecek zarudlý. Chtěl ji k sobě přivinout a políbiti. Nevykřikla, bránila se. Ale Tomáš byl vásni slepý a zuřivý.

V ten okamžik vyjela na pokraj lesa slečna z Těmic. Jak se rozhlédla Modlivým domem, spatřila ihned před sebou na konci mýtiny zápas statné dívky s neurvalcem.

Okamžik na ně hleděla, pak se pustila cvalem přes omrzlou trávu a mech. Prve však, než tak dojela, aby Frantině přispěla, přišla jiná pomoc.

Zápas dál se na okraji lesa. Odtud kvapným krokem vykročil mladý muž v loveckém klobouku a vysokých soukenných gamaších.

Ostrým hlasem obořiv se na Tomáše chytil ho za rameno a jedním trhnutím smýkl jím a tak osvobodil Frantinu, jež všecka zarumlala jako brunátná růže, zmatená, sbírala spadlou luktuši. Vděčně pohlédla na svého ochránce,jenž ohromenému Tomáši kázal, aby se ihned odtud klidil.

Synek byl nejprve všecek jako zpitomělý, ale pak v něm stud i zlost zakypěly, a byl by se svým způsobem snad na odpor odvážil. Když však zaslechnul dusot koňský se obrátil a zámeckou slečnu spatřil, tatař byla jeho smělost a bez odkladu, hledě do země, klidil se odtud.

„Pan doktor mne předešel,“ promluvila Renáta, koně svého zarazivší.

Kamenický se uklonil.

„Nebudeš se teď báti?“ tázala se slečna vlivně Frantiny.

„Milosti, nebudu —“ odtušilo dívče, již se vzpamatovavši. „On se již neodváží — a pak, budu již připravena.“

„Odkud jsi a čí?“

„Z městečka, Bartodějského.“

Jak to jméno řekla, slečna i doktor bystřejí, s jakýmsi účastenstvím se na ni podívali.

„Toho, jenž má za řekou samotu?“ otázal se doktor.

Frantina přisvědčila a na další otázku Kamenického udala také jméno Tomášovo.

„Co jsi tu dělala a co ten chlapík?“ tázal se Kamenický.

Frantina mlčela. Co měla říci?

„Nechte ji, pane doktore, je polekána,“ přimlouvala se slečna.

Frantina uslyševší slovo doktor, rychle zvedla sklopenou hlavu a podívala se na Kamenického. Zase on! Minule Václavovi, teď opět ji pomohl! Chtěla mu děkovat i zámecké slečné, on však se jen usmál a vlivně ji vybídl, aby s pokojem odešla.

Kamenický myslil, že slečna nyní odjede. Ona však zirala chvíliku zamýšleně do lesa, jako by Frantinu stopovala, pak se pojednou k němu obrátila.

„Znal jste, pane doktore, onu divku?“ otázala se Kamenický, jenž blíže přistoupiv odpověděl, že ji dnes viděl poprvé.

„Ale o jejím otcí jsem už slyšel,“ dodal.

„A také jste se jeho i souvěrců jeho horlivě ujimal.“

Kamenický v té chvíli připomenuv sobě, co byl přítel kaplan o ní pověděl, že je asi v moci abbéové, v duchu se zamrzal pro ta slova. Zdála se mu jako výčitkou, proto kvapně odpověděl:

„Ano, rozmloval jsem včera v rozvalinách s přítelem o jinověrcích a pověděl jsem upřímně své mínění.“ Aniž o tom věděl, zněl tón těch slov ostřejí. Renáta však jako prve mírným, lahodným hlasem odvětila:

„Ano, slyšela jsem vás, ovšemže bezdék. Avšak slyšela jsem ještě více —“ Tu zamknutí se nachýlila poněkud hlavu, a prve než doktor promluvil, začala opět:

„Vy nejen slovy, ale též skutky se jich ujmáte. Nevíte, co se stalo s emigrantem, kterého nedávno stíhal?“ Hlas její zněl určitéj.

Kamenický sebou živě hnul, avšak opanoval se pravil:

„Račte prominouti, o emigrantovi jsem ovšem slyšel, avšak unikl-li, nebo co se s ním stalo, o tom nemám nijádné vědomosti.“

„Ani jste ho neviděl?“

Kamenický se zarděl. Co tím myslí? Bez rozmyslení, pevně odpověděl: „Viděl.“

„A pomohl jste mu.“

„Tak jest, pomohl. Ale račte dovolit, abych se směl otázati, jak —“

„Jak já to vím? Povím vám, a pramen, z něhož jsem čerpala, budiž vám zároveň upozorněním. Pan abbé vypravoval paní hraběnce, jak jste jel sem, jak jste dragonovi cestu zmátl a tak emigranta zachránil. Ostatní už pochopíte, a víte co činit.“(...)

Kamenický stál chvíliku, hledě v tu stranu, kterou slečna z Témic zmizela, načež obrátil se zašel do lesa.

Měl o čem přemýšleti.

Jak se zmýlil! Ale kdož by se byl nadál!

Myslil, že je pravou vychovankou Steydlovou, a hle, ona před ním varuje! Jak jí křivdil! (...)

Navečer přišel k doktorovi páter Rokyta, žádaje rozmarň, aby mu přítel kotist z lovu ukázal.

Kamenický mu nepověděl, o čem se slečna z Témic mluvil, nezaťal však, že s ní a za jakou příčinou se shledal. Když dopověděl, zakroutil kaplan hlavou a polovážně a položitovně pravil:

„Brachu milá, zle dopadneš. Sáhnul jsi na Celerčina jedináčka a teď se dostaneš na její mlýn!“

Kresba: Areta Fedaková

Tomáš Celerů vrátil se ještě téhož dne, kdy byl Kamenickým překvapen a tak odbyl, do Modlivého dolu. Podezření, matkou vštípené, oživilo dnes nanovo, a pak by se byl rád zchladił. Kdyby tak něčemu na stupu přišel!

A tam by to mohlo být. Onehdy Frantina s neznámým mužem v onu stranu do lesa zacházela, dnes ji stihl tu zase a tam v poustevně! Co tu dělala? Nebyla tu ani na stání, ani na mechu, ani na roští, neměla koše, říkala, že ji nezahledí! Kdož ví, jestliže tam s někým nestála!

Tomáš brzo našel vstup k podzemní místnosti. Ale když krovinku odhrnuv stanul na prvních schodech, zastavil se a rozmyšlel. Tma tmoucí před ním a v ní jako v černé, nekonečné hlubině mizely příkré schody. Bůh ví, jak hluboko jdou. Co tu beze světla. Ze na ně zapomněl! Ale je to doupě, věru dobře se hodí za útulek stíhanému. Ze na zámku na to nepřipadli! Zajisté se tu skryl a snad tu ještě je.

Tomáš chvíli se rozmyšlel a naslouchal. Pak se obrátil a zamířil domů. Než z lesa vylezl, nachýlil se den, a časný zimní soumrak sklonil se na všechnu krajinu. Tomáš byl by se rád ještě jednou se světlem navrátil, aby zatepla tajné hnázdečko, dokud by ptáček nevyletěl, vyštěřil, ale když se za sebe podíval do šera víc a víc houstnoucího, přesla ho chut. Sám tam nechtěl a jiným říkati také ne.

Domů však nezamířil. Zůstal na pokraji lesa, tam, odkud dobré bylo viděti na Bartodějskou chalupu. Tomášovi nedalo. Vyšel z lesa zamířil přímo k samotě, k níž se blížil jako zloděj. Tomáš byl drzý, ale se starým Bartodějským nerad by začal, a to zvláště dnes. Přikradl se až k oknu, nahlehl, však nic divného nespřítil.

Starý seděl u stavu a vyřezával. Frantina se kmitla jednou světlicí, pak ji už nevýděl.

Mrzut odplížil se od okna a šel domů.

Kdyby však byl asi o dvě hodiny později se tu zastavil, byl by spatřil, že k Bartodějských samotě přišel jakýsi muž, tu že zaklepal a do sině vklouzl. Asi za půl hodiny pozdní host vyšel ven. Bartodějský stanul u domovních dveří, kdež mu na rozloučenou ruku podal. Frantina pak vyprovázela jej kousek dale a zašla až k lesu, aniž to zpovídala. Vždyť kráčela se svým ženichem, jenž na dlouho odchází.

Naposled se objali — již Václav zmizel ve tmavém lesním stínu; Frantina volným krokem, smutně domů se ubírala. Než mladý emigrant veselí než jindy odtud odchází. Nesl s sebou naději, že se na jaře sem vrátí a že pak odtud nebude sám odcházet, ale s milou družkou.

Záhy druhého dne byl už Tomáš zase v Modlivém dole. Ozbrojen notnou sukovicí a světlem sdostatek opatřen spustil se v rozvalinách po schodech do zátopy husté tmy.

Očtuval se na dně, rozhlízel se po sklepenci a byl značně zklamán. Všude samý rum, tu hromada kamení, a nikde ani stopy člověčí.

Svítil si bedlivě do všech koutů, než nikde nic. Ani popílkou, ani uhlíku. Tu že by ten emigrant se mohl zdržovat! Znova se rozhlízel. Pak vyšel ven a mrzut loudal se domů.

Od té chvíle však neustal. Loudal se kolem chalupy, stíhal, špehoval, vyptával se, zacházel k Modlivému dolu a tam číhával, jako by čekal na nejkrásnější zvěř, až i komářádi si toho všimli a domyšleli se počali, že Tomášek dal se na pytláctví a všímá si příliš dobře položených ok.

Zanedlouho však tyto vycházky Tomášovi se znesnadnily. Napadl sníh a přes tu chvíli strhly se vánice.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

DNEŠEK...

Památník národního písemnictví

Filosofický sál Strahovské knihovny (1782—1784).

Sedmadvacátého května tomu bylo třicet let, co byl založen Památník národního písemnictví na pražském Strahově. U zrodu této instituce stál na počátku padesátých let Zdeněk Nejedlý, jehož stat „Komunisté, dědici pokrokových tradic českého národa“ byla vlastní ideovým základem nové instituce. Na počátku byla myšlenka zřídit stálou monumentální výstavu zobrazující kulturní vývoj českého národa od nejstarších dob až do současnosti. V průběhu přípravných prací se ale ukázalo, že hlavní důraz je nutno klást na písemnou, literární část národního kulturního dědictví. Postupně se tak vytvořila podoba Památníku jako stálé výstavy dějin české literatury. Památník začal budovat vlastní sbírkové fondy a postupem času se změnil ve všeobecně působící instituci se zaměřením na zpřístupňování klenotů české literatury jak badatelům, tak i všem ostatním zájemcům.

K Památníku národního písemnictví dnes organicky patří historická strahovská knihovna a rozsáhlá nová knihovna vybudovaná pro potřeby současné literární vědy, dále literární archiv Národního muzea a Muzeum Aloise Jiráska a Mikoláše Alše v letohrádku Hvězda. S rezervními fondy mají přes devět set tisíc svazků. Kromě toho se v literárním archivu shromažďuje korespondence, rukopisy, tištěné dokumenty a pracovní doklady spisovatelů a kulturních pracovníků. K tomu se druží bohaté umělecké sbírky, v nichž jsou uloženy památky na spisovatele, jejich portréty, grafika a výtvarná díla.

Památník neslouží pouze badatelům. Vyčází vstříc veřejnosti, školám a pořádá literární výstavy. Pořádají se rovněž literární večery, koncerty a umělecká matiné, jako známé Strahovské čtvrtky. Své místo v působnosti Památníku mají i výstavy v zahraničí. Mimořádně dobře se rozvíjejí styky s obdobnými institucemi v Moskvě, Výmaru, Varšavě, Budapešti a Sofii.

...A DEJINY

Starobylý strahovský areál patří k nejvýznamnějším stavebním památkám v Čechách. Zdejší klášter založil v roce 1140 král Vladislav I. Od svého vzniku se stal kulturním střediskem, které mělo knihovnu a školu, kde získávali vzdělání přední muži země. Strahovský klášter byl stavbou prvoradého významu, která měla reprezentovat moc a slávu přemyslovských panovníků. Tady se scházely zemské sněmy a sídlily zahraniční delegace.

Románský Strahov prožil pohnuté doby, v nichž se střídaly etapy slávy s léty zkázy. Tak už v roce 1258 shořela jeho první knihovna. Gotickou přestavbu přerušila husitská revoluce. Za stavební rozkvět vděčí klášter až rudolfinské době, kdy byl velkoryse přestavěn. Ke konci třicetileté války jej zas vyloupila švédská vojska, která kromě jiné kořisti odvezla i část knihovny. Barokní přestavbu provedl v letech 1681–1689 slavný pražský architekt J.B. Mathey, jenž Strahovu vtiskl dnešní podobu. Novou zkázu bohatému klášteru přinesly války o habsburské dědictví, kdy byl při oblézení Prahy francouzským vojskem značně poškozen. Při obnovovacích pracích vznikl Filosofický kni-

hovní sál — nejvýznačnější památka stavební josefinské doby v Praze, opravdový architektonický skvost.

Mezi historickými knihovnami zaujímala a dodnes zaujímá strahovská bibliotéka zcela mimořádné místo. Byla největší a nejvýznamnější klášterní knihovnou v českých zemích, která zároveň ochotně otevřela své bohatství vědecké veřejnosti. Teologický sál — prý nejkrásnější na světě — vybudoval v 17. stol. Jan Dominik Orsi za 2254 zlatých v bohatém baroku. V původních skříních je uložena teologická literatura více než osmi století. K nejcennějším památkám patří Strahovský evangeliář z 9. a 10. století psaný latinsky na pergamenu zlatým písmem. Celkem je v knihovně zachováno na pět tisíc rukopisů reprezentujících knižní kulturu od 10. do 18. století.

Skutečnou chloubou jsou české pravotisky. Na Strahově je jich šestnáct, z toho sedm unikátů. V dlouhém výčtu bychom ještě mohli uvést staré kroniky, vzácné cestopisy, herbáře, anatomické a zeměpisné atlasy, alchymickou a lékařskou literaturu rudolfinské doby, spisy, k jejichž autorům patří Tycho de Brahe, orientální rukopisy, knižní kuriozity, první vydání encyklopedií a mnoho dalšího. Pro ně byl v duchu klasicismu postaven druhý monumentální knihovní sál, nazvaný podle charakteru knih Filosofický. Jeho klenbu zdobí mohutná freska na náměty z dějin lidstva, kterou namaloval nejvýznamnější malíř vídeňského rokoka A.F. Maulbertsch (1724–1796).

Historie Literárního archivu rovněž daleko přesahuje vznik Památníku národního písemnictví. Jeho zrod souvisí se založením Národního muzea v 19. století, kdy se při knihovně začala budovat sbírka rukopisů a

literárních pozůstatostí. Dnes je v pravém smyslu národním literárním archivem. Shromažďuje písemné pozůstatosti po všech těch, kteří vytvářeli českou kulturu. Stačí jmenovat Dobrovského, Jungmanna, Čelakovského, Kollára, Safářka, Havlíčka Borovského, Mácha, Němcovou, Erbenou, Nerudu, Vrchlického, Čecha, Sládku, Šaldu, Zeyera, Raise, Hašku, Mahenu, Čapku, Olbrachta, Majerovou, Nezvala, Kainara...

Cenné jsou i umělecké sbírky, jejichž základem se staly staré strahovské fondy, především soubor historických map a rozsáhlé kolekce staré české a evropské grafiky.

Vývoj české literatury od nejstarších dob až k současnosti zachycuje muzejní expozice v jednotlivých částech historických budov. Tvoří organický celek — od prvních archeologických nálezů přes staré kroniky zachycující pohnuté děje formování českého státu pod vládou přemyslovských knížat a králů k zápasům o reformaci, jak to prezentuje život a dílo mistra Jana Husa a učitele národa Jana Amose Komenského. V jednotlivých sálech je zachyceno i novodobé národně osvobozenec a sociálně revoluční hnutí, které vedlo k vytvoření samostatné Československé republiky, jakož i složitá cesta od první republiky přes nacistickou okupaci a osvobození Československa Sovětskou armádou k vybudování socialistického státu Čechů a Slováků.

Expozice dokládá, že česká kultura byla bytostně demokratická a že jejími hlavními tvůrci byli spisovatelé a učenci, kteří se nikdy nevyloučovali z řad národa. Naopak neváhali v zápasu za poznání pravdy a za uskutečnění vyšších ideálů obětovat i své životy.

Podle ST. ČERVINKY

Teologický sál patří k nejkrásnějším na světě.

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ VČELA

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Martin Pichanda si prehodil cez plecia zánovný kabát. Napchal si fajku, pripálil ju, pozrel na hodinky a natiahol ruku k dverám. Skôr ako sa dotkol kľučky, okríkol ho ženin hlas.

— Kam si sa vybral??!

Strhol sa, usmial.

— Vari sa len pozriem, s kym sa mi deti spantali!

— Akoby si nevedel!

— Veru neviem! Ty hej?

— Ph! — hlesla opovrživo. — To sú predovšetkým ženské starosti!

Martin pozrel skúmavo na ženu, ale tá sa od neho odvrátila a opäť vykukla na cestu. Vyšiel z domu. Zastal na priedomí, párkár živo zabafkal z fajočky a s istým potešením sledoval mladých ľudí, ako sa tmolili cestíkami pomedzi domy, priedomiemi i ulicou. Všetci trieli ku Gerschovmu zájazdnemu hostincu. Toto naoko skryté a vlastne zle maskované mrvenie pohľaví, tušenie všetkých možných budúcich stiskov, bozkov i milostných spojení napľňalo Martina Pichandu spokojnosťou a radostou. Jeho bystrému zraku neušlo ani to, ako sa potajomky, akoby len očistom a nechtiac, čirou náhodou, zakrádali za mladými ich matky, staré matky a niekedy i otcovia. Kto koho vykrúti? Kto koho tuho stisne v kole? Kto komu vyzná lásku? Aj Martin Pichanda vykročil tým smerom, kde horúco vrela muzika. Zájazdný hostinec obstávalo pári skupiniek nerozhodných dievča a mládencov. Do okien cilevo niekoľko výrastkov a za nimi sa obšmfaldali zvedavé matky, staré matky a niekoľkí nedokávi otvocia. Všetci sa tvátili, akoby tam boli iba náhodou, a neumelo predstierali, že ich vôbec nezaujíma to, čo sa robí vnútri zájazdného hostinca, v tanečnom kolese, na laviciach, pri stoloch alebo pri šenkovi. Martin Pichanda sa neostýchal a vošiel dovnútra bez rozpakov. Keď sa rozhladol, zistil, že nie je smely sám. Okrem presily mlade bolo dnu aj nemálo zenáčov a vydatých žien. Martin Pichanda zamieril bližšie k šenkovi, prisadol si k stolu a objednal pollitrovku pálenky. Starý Gersch sa unúval sám.

— Vidite, pán Pichanda, ako vám žičím. — nechápavo pokrútil hlavou krémár, ale pritom sa figliarsky usmieval, — zase som prelial, — pokračoval a zároveň ukazoval prstom, pokiaľ iba mala byť naliata pálenka.

— Doneste si pohárik, pán Gersch, odmení ma vám, — žmurkol na neho významne Pichanda.

— Nie, pán Pichanda, len to nie! — začal Gersch lamentovať. — To by mi vyšlo veľmi drahó, keby som sa opil... Ja musím byť ráno trizevješí ako večer...

Náhľivo odbehol a Pichanda chytil do hrsti fláku.

— Budete? — zrúkol na svojich dvoch starých kamarátov, ktorí podriemkávali pri stole. Ondrej Nader, bývalý richtár, si stískal v dlaniach utrápenú hlavu, ale aj tak súhlasne

prikývol. Peter Gunár, bývalý hôrny gazda, si bez akéhokoľvek väčšieho záujmu o čokolvek (to bola iba taká jeho pretvárka) šprával drievkom v zuboch. Stihol však hodit okom na flásku a skoro nebadaným pohybom viečok dal súhlas. Martin Pichanda naliat do prázdnych pohárikov. Chlapské prsty sa hned ujali pálenky v pohárikoch a po tiachom štrngnutí ju na dúšok vypili.

— Co tu sedíte ako mátohy?! — osoptil sa na kamaráarov Pichanda. — Budúce nevesty treba povykrúcať! A susedy tiež! Na spolužiačky neslobodno zabudnúť! Nuž a frajerkám sa tiež nemôžete vyhnúť! Hore sa, mláandravci! Nikdy z vás níč nebude, ked ani pálenka, ani Dežova muzika nevzkriseila! Zadumali ste sa, holúbkovia, zamyseli?! A čože sú to za dumy, za myšlienky?

— Martin môj! — naklonil sa k nemu usužovaný Ondrej Nader. — Si ty schopný porozumiť utýranému človeku?! Si schopný vypočuť ubolenú dušu?!

— Ak si to ty, som! — udrel sa Martin do pŕs tvrdou pástou. — Čože fa týra, čo ta sužuje, braček?

— Vidiš ho? — ukázal Ondrej Nader pred sebou neistým prstom. — To je on! On ma týra, on ma sužuje!

— Tvoj syn Jozef? — zadivil sa naoko Martin Pichanda, lebo príbeh, ktorý mal o chvíľu nasledovať z ust Ondreja Nadera, počul už mnogokrát, ba poznal ho naspäť.

— Veru, môj syn ma týra! — povedal s bôalom v rozechvenom hľase Ondrej Nader. — Pozri sa okolo seba, každý chlapec má dievča a každé dievča má chlapca sobe roven. Všetci sa smejú a veselia, len ten môj hlupák sedí na mieste a civí do prázdnia. Zamiloval sa, paskuda, do židovky a ona, hľupňa, sa zamilovala do neho, do kresťana. Ver mi bratku, ja Ondrej Nader, ale aj krémár Gersch, sme najnešťastnejší ľudia pod slnkom... Všetci sa môžu tešiť z detí, len my dvaja nie! — molestoval, skuvňal a na koniec sa rozplakal. Martin Pichanda ani nezbadal, kedy sa k Ondrejovi Naderovi sklonil so slzami v očiach krémár Gersch a hľasno zafikal. Opreli sa hlavami o seba objali a okolo plieč a smoklili, zavýiali v tichom pláči, revali so zatajými Zubami.

— Keby boli jednej viery! — vyhľklo z Gerscha.

— Ved' to, keby boli jednej viery, — potvrdil Nader.

— Pasovalo by im to spolu! — ozval Gunár.

— Ako len pasovalo! — súhlasil Pichanda.

— Vieru otcov nesmieme zradit! — spomähal sa Gersch.

— Vieru otcov musíme zachovať, — pridal sa Nader.

— Ja som neverec! — zrúkol na obidvoch Martin Pichanda.

— Ja tiež! — zapísťal Peter Gunár. — Bohuprísam, ja veru tiež!

Gersch a Nader zdesene pozreli na seba.

— Fuj! — odpul si Ondrej Nader.

— Tu máte, Ondriško, — ozval sa Gersch a položil pred Nadera pollitrovku pálenky,

Zmorený pílením dreva a zážitkom s rybácom kostou Samo Pichanda sa utiahol do včelinia v záhrade, kde tuho zaspal. Prebudil sa po nevelmi prijemnom sne o tisícročnej včeli matke. Nato do včelinia zavítala mladučka Mária Dudačová, Samova frájerka. Chvíľu osamote mladí ľudia naplnili láskou.

Starý Martin Pichanda si po nevydarenom obede zdriemol. Sníval sa mu zaujímavý príbeh o Želke Matlochovej a velrybe.

Na Petra-Pavla miestny hasičský zbor v Hybiach organizoval v zájazdnom hostinci zábavu. V príprave zábavy pomáhal aj mladý Jozef Nader, ktorý sa so vzájomnosťou zamiloval do Marty, židovskej dcéry krémara Gerscha. Rodičia oboch boli však pre odlišné vierovyznanie proti ich láske a rozmýšľali, ako oddeliť mladých od seba.

— Prijmite odo mňa ako pozornosť. My dva, nech sa čo chce stane, musíme vytrvať vo svojom presvedčení...

— Musíme. Áron môj zlatý, musíme! — zaťal päste Nader. — A d'akujem vám za pozornosť.

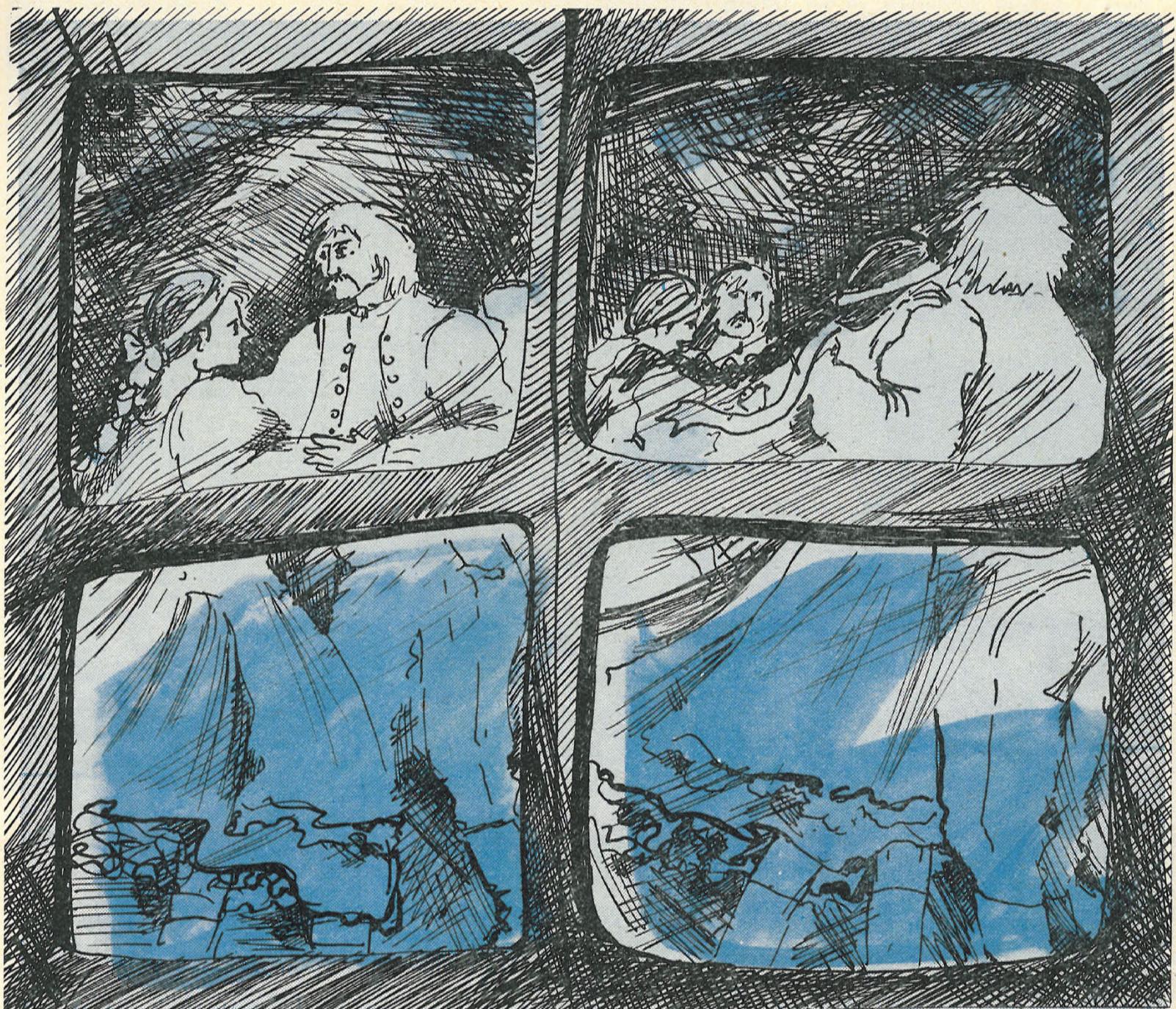
Uklonili sa nazvájom a Gersch odbehol obsluhovať ďalších. Nader zazrel na Pichandu aj Gunára, ale potom sa nezdržal a naliat im pálenky, ktorú mu daroval Gersch. Vypil, ale prestal sa s kamarátm rozprávať. Upadol do hľbokej melancholie a len v rytme kýval hlavou, akoby s trpkým výrazom v tvári prikyval vlastnej biede.

Muzika hrala divo.

Dievky, prudko rovrtané kúsok nad zemou, piskľavo výskali. Keď sa, hoci na chvíliku, dotkli pevnej zeme pod nohami, hned sa podmanivo a dráždivo rozhichchúiali.

Martin Pichanda vyzeral vlastné deti. Vystrel sa na stoličku, narovnal a nenápadne natiatol krk. Išiel si oči vysušiť, kym v tom zmatku zbadal svojich.

„Bodaj ho, aby ho, tuto sa krúti Samo,“ — blysklo mu myšľou. „Hej, je to on a s ním Mária Dudačová. Chodi za ním, potvorka, skoro každy deň. Zalieča sa mu a hned trucuje. Deň-dva sa neukáže a potom chlapcoví zaše čímsi polichotí, aby mohla opäť vzdorovať a potom sa liška, podlizovať! Samo ako keby mal šliam na očiach... Neboráčik, ani nezbadá, ako mu dievča natiahne na krk manželský chomút! Veru tak, bude svadba, bude! Mal by sa však chlapec na jej mater pozriel. Pilka Dudačová zhrubla na starosť aj tam, kde nemala! Dcérka bude rovnaká! Pravdaže, teraz je stíhlá, strunkovitá, samý smiech a pôvab, ale čo neskôr?! Jazyk má riadne podrezaný, huby nezavrie od rána do večera, a čo sa môže mužovi horšie stať, ako keď sa doma nedostane k slovu?! Veru aj tak môže byť! Býva tak! A neraz práve tak! No toto! Čo to vidím? Veru sa nemýlim! Valent a Hanka Kolárová? Sestnásťročný zasran a už sa motká okolo slečniek? Ved' mu je to bývalá spolužiačka! Žeby sa už v škole boli spolu spantali?! Tuhomás! Nuž ale, bohuprísam, krásne dievča je to! Aby ho! Valent, dobre si oči otváral, veru hej! Len sa aby ti rýchlo nepominal! Ale kdeže, jej mať je ešte aj teraz potvorka, maškrta, rúča žienka! Lákavá kobylka, sučka! Parádnica, a keď kráča, zadkom vráti ako mangulicu! Ech! Len či ty, Valentko môj milý, zostaneš Hanke verný? Studovať začínaš, v cudzom svete budeš žiť, a rok je bez miléj predlhý. Človek zo zúfalstva vklízne niekedy pod cudzie krídla. Potom sa je ľahko vymotať... A keď budeš študovaným pánom, nechť si budeš pilníkom pestovať, vesta s lesklými gombíkmi sa ti bude na bruchu napínať, nezabudneš vari potom na svoju Hanku? A ona, chudera, vari sa ti môže naveky slúbiť? Vari sa tu sama nezakuká do druhého? Nebude jej nik, ak nie ona sama, nič vyčítať! Veru tak! Queensland, ba i Querétaro aj ďaleký Québec! Človek sa stratí niekedy vo svete tak, že sám seba tažko nájde.

Ak nezanevrie na svoje hlúposti, sám sa uvrne do nemilosti! Kdeže je naša Kristína, kde len je?"

Martin Pichanda sa postavil a chcel aj pokročiť od stola bližšie k tančiacim, ale vtedy sa do neho poníže laktá zakvačila Nádorova ruka.

— Kdeže?

— Aj vystrieť sa treba!

— Vypiješ si so mnou na moju biedu?

— S tebou hej, ale na tvoju biedu nie!

— Nie?!

— Nikdy! Tvoju či svoju, ani ničiu biedu ja velebiť nebudem! Nikdy, počuješ??!

— Ked' nie, tak nie! Ale štrngnút si so môžeš?

— Rád!

Strngli si. Pridal sa aj Gunár. Vypili. Pichanda vstal a opäť začal sliediť po Kristíne. Zbadal ju na druhej strane kolesa ako sa chichúňa v skupine dievčat. Videl aj to, ako ju do tanca požiadal mladý Juraj Cyprich. Kristína pozrela na neho povyšene, ale pozvanie prijala. Bokom od nich prudko vstal mocný Matej Srok.

„Ktorý z vás klope Kristíne na okienko? Ktorý už cezeň preliezol?“

Netrvalo dlho a len čo sa zmenila melódia i pesnička, ku Kristíne sa pretisol Matej Srok. Požiadal ju o tanec. Pichanda videl, ako Cyprich a Srok zazreli na seba, ako sa zapreli do seba rukami, ale hned aj povolili. Kristína, rozosmiata a štastná dotkla sa Ma-

tejovej ruky a ten hned skrotol. Tuho a mocne ju pritisol k sebe a začal sa s ňou krútiť. Akoby z nej dych vyrazil. Už sa nesmiala, len visela očami na jeho stvrdnutej tvári.

„Matej, Matej! Ty si ten nešťastník, ktorého bude naša Kristínska trápiť? usmial sa Pichanda. „Ak bude taká štipľavá, hašterivá a žiarlivá ako jej mať, užiješ si, Matejko, svoje!“

Vtedy začali mládenci pri Mrenkyho muzike zvučne spievať. Pichanda sa pomkol bližšie k muzikantom. Pozdravil sa so starými známymi. Žnurkli naňho všetci piati a rezkejšie potiahli sláčiky. Bol by si aj Martin Pichanda zaspieval, bol by sa rozvravel spevom pri muzike. Ústami mu trhalo, jazyk vykrúcalo, v hrdle škrabalo. Nohy musel napínať a päste zatíňať, aby sa ubránil krásnemu spevu. Troje detí sa mu tu motalo, a preto sa spievať nepatrielo. Hanbili by sa za neho? Núkajúce sa šťastie by im odfukol...?! Nech to čert vezme! Nevydržal a začal spievať aj on...

Ked' dohrali a dospievali, vystíkal sa Pichanda s primášom Dežom Mrenkym. Zaspominali v krátkosti na Brezno, na Mu-

rán, na Bystricu i Zvolen.

— Tu máš, brat môj! — vylobil Pichanda horkoľažko z vrecka niekoľko grošíkov. — Na politrik mi ešte zostało. Pohostí muzikantov. Na vaše zdravie.

Vysypal primášovi do dlane posledné peňažky a uklonil sa mu so slovami:

— Za takú muziku vás treba všetkých požliat!

Muzikanti začali opäť hrať. Pichanda ešte postál pri nich, pozrel na mladč, ako sa mrvila v kolese, žnurkol na udriemaného Gunára a užialeného Nadera a pobral sa domov. Svrbelo ho dlaň, ale nemal ho kde vstriedi. Pálilo ho čelo, ale nemal ho čím ochladí. Nohy ho unavene niesli pod hviezdnym nebom. Pri nim cesty ubúdalo, za ním cesty pribúdalo. Zastal v rozpakoach. Zdalo sa mu, že nemôže nič a že môže všetko. Schúlil sa a vystrel. Potom sa oprel o najbližší plot, otvoril vnímavé oči k hviezdam a dlho sa nemohol pohnúť. Premkla ho jediná myšlienka: „Zem je aj v noci krásna!“

* * *

Valent Pichanda a Hanka Kolárova sa tak rozpálili a rozhorúčili v nervóznom a prudkom tanci, že keby neboli hned a zaraz vybehli z dusnej, zadymenej miestnosti na chladnejší večerný vzduch a do vlažného vetrika, iste by sa boli roztopili na kolomaž. Ako sa len zmenila noc okolo nich! Čierne a fažké dažďové oblaky pokryli oblohu. Sýty a rezký vietor ich hnal ponad karpatské horstvá a kotliny na východ. Valent a Hanka zhikli od prekvapenia a pevne sa chytili za ruky, keď sa ocitli uprostred tmy. Chvíľu

Kresby: Areta Fedaková

sa rozhliadali a čoskoro zistili, že okolo zájazdného hostince sa ešte stále obšmietia Ľudí neúrekom.

— Pod! — potiahol ju Valent za ruku.
— Kam? — šepla.
— Len pod!

Nebadané prekľzli okolo krčmy, vyhli sa Ľuďom a na kúsku sa rozbehli. Udyhaní zastali až za dvorom, maštaľami a sypárhou, pod stromami na brehu riečky. Utiahli sa pod rozuménym klobúkom smutnej vŕby, opreli sa chrbtami o jej kmeň a ustrnuli. Zatajovali vzrusený dych i rozbúchané srdecia. Až keď sa dotkli netrpezlivými prstami a objali, vrúcene sa bozkali. Nedokázali sa od seba odtrhnúť, akoby im boli zrástli ústa, akoby sa vzájomne prestúpili, akoby v tú omamnú chvíľu prerastli do seba, zapustili korene jeden do druhého. Až omdlievali od blaha a dobra. Zahmlievalo sa im pred očami a podlamovali sa im kolenná, ale nakoniec sa mušeli od seba odtrhnúť, lebo o chvíľu by už boli naozaj omdleli, ba vari aj zomreli. Zhlboka sa nadýchli, potom vydýchli a opäť si padli do náruja.

— Môj! — šepla Hanka.
— Moja! — šepol Valent.
— Taká som rada, že si sa vrátil zo škôl!
— Rád som sa vrátil.
— Keby tak navždy!
— Na jeseň zase odídem.

bola od strachu zrevala či zvrieskala, keby sa nedaleko od vŕby neboli dovalili dve mohutné chlapské telá. Chlapí zastali oproti seba nehybne a len hnevivo fučali. Valent a Hanka stuhli v údive a v očakávaní.

— Ustúp mi! — zrúkol väčší chlap a Valent spoznal po hľase Mateja Sroka.

— Ty ustúp! — hlesol druhý chlap a Valent v ňom spoznal Juraja Cypricha.

— Dolámen fa! — zavrčal Srok.

— Ja tebe krk vykrútim! — zapisel Cypriech.

Stáli proti sebe, zúrivo skučali.

Stáli proti sebe rozkročmo, s napäťmi svalmi.

Stáli proti sebe meravo, ale potom sa skokom vrhli jeden na druhého, divo zašermovali rukami a zovreli do nich súperovo telo. Nocou zazneli duté údery. Hanka sa kŕčivo zakvačila do Valentova a div nezjojkla. Valentovi samému akýsi des na chvíľu zovrel hrdlo a vyschlo mu v ňom. Keď sa spomätal, stisol povzbudivo dievča vedľa seba a dlaňou mu zakryl ústa. Chlapí vedľa stenali na mieste, dubasili v tráve, bili do seba pásťami a hned sa zase tuho zomkli klieštami rúk. Od tejto chvíľy nevydal ani jeden z nich hľaska, len tlmené a bolestivé stony sadali do trávy. Bili sa, hlušili, mlátili a nakoniec skydli na zem a skrútení v jednom klíku, začali sa gúľať hore-dolu. Motali sa, krútili, vrteli, šúchali, šmykali v jednej chvíli obidva poležiačky vhupli pod korunu smutnej vŕby, podrazili Hanke i Valentovi skrehnuté nohy a div ich obidvoch nezhodili na zem. Hanka z úlaku vykrikla, vyziplala zo seba vlastný strach a Valent v údive ochkal. Neváhal, schytil Hanku za ruku a odbehol s ňou do tmy. Tí dva sa to ani nezbadali a ďalej sa na zemi degvili, drvili a mrvili. Ruvali sa, hrdúsil, škrtili, dusili. Smutná vŕba zaprasila a rozkryvala sa. Tráva pisklavovo uhybala dvojitému, trojitému, či štvoritému tlaku.

Valent a Hanka dobehli zadýchčaní k zájazdnému hostincu. Na chvíľu zastali, kým sa spomätali.

— Prečo sa bili? — hlesla Hanka.

— Pre našu Kristinu! — povedal Valent.

— Ty by si sa pre mňa bil?

— Bil! — odpovedal Valent.

Pritulili sa k sebe a vošli medzi tancujúci. Valent sa poobzeral a hned strop. Teraz, keď tu neboli Matej Srok a Juraj Cypriech, zmocnili sa Kristíny ostatní mládeženci. Vykrúcal ju raz jeden, hned druhý. Klzala ľahko a s úsmevom z ruky do ruky. Vrtela sa, výskala a smiala. Valent sa tmolil blízko nej, zazrel na ňu, aj znamenia jej dával, ale ona si ho vôbec nevšimala a len sa smiala a tancovala. Odrazu však strípla v tvári, zasekla sa v smiechu a vyjavene pozreala ku dverám. V nich stál a rozhliadal sa Matej Srok. Kristína sa rozšantila znova, ešte divšie preberala nôžkami, ešte hlasnejšie sa smiala. Matej Srok roztiškal mocnými rukami pred sebou tancujúcich a zastal na krok od Kristíny a Petra Slabiča, ktorý s ňou práve tancoval. Srok poklepal Slabiča ľahučko po pleci, a keď sa ten ozrel, Matej sa na neho usmial. Slabič hned všetko pochopil. Usmial sa aj on, rozpačito rozhodil rukami, akoby ho boli pristihli pri bohviekej vine, a odstúpil sa Matejovi Srokoví. Teraz sa Matej uklonil Kristínce a začali tancať. Kristína sa krútila meravo a taká bola aj v tvári. Meravými rukami držala Sroka okolo pasa. Meravými nohami ledva prepletala. Matej ju skôr nosil a vliekol vo svojich rukách. Valentovi sa zdalo, že Kristína chvíľami omdlieva či drieme. Potom sa však nečakane na Mateja Sroka usmiala. Hned jej ozili ruky a vrtkejšie sa pohli nohy. Hned sa veselo rozosmiala. Stavnato a hlasno zvýskala. Divo rozvígala svoje nôžky. Začala pružiť telo ako namáhaná struna. Matej Srok len na ňu nemo civel. Akoby sa ešte vždy durdil a pajedil. Nadúval sa, Matejko, nadúval sa dľho, ale zrazu povolil. Grimasa smiechu mu kvokla na tvár a jeho biele zuby sa zaleskli. Len teraz si Valent vydýhol a bez ostychu pritisol v tanci k sebe Hanku.

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

Báječné dívky na létajících strojích

Kdyby mi tenkrát někdo řekl, že budu vlastně létající servírkou, dětskou sestrou, ošetřovatelkou a stále příjemně naladěnou hostitelkou, průvodkyní, elektronickým mozkem s tisíci zakódovanými odpověďmi na nejrůznější a věčně jakoby v začarovaném kruhu se opakující otázky, že ve vytouženém Singapuru nebo Bombaji při své patnácté návštěvě ani nevyjdou z hotelu, protože se mi nebude chtít do deště, že budu doma padat únavou na válendu a podkládat si zmožené nohy polštářem ve strachu z ne-příjemných uzlů křečových žil, rozhodně bych tomu nevěřila.

Když začínáte, nasazuji vás jen na domácí linky, kde se musíte sít s novým prostředím. A máte k tomu opravdu hned napoprvé obrovskou příležitost. Hodinu před odletem musí být připravená a v plné zbroji. Lahůdkou se pak stává třeba taková první ranní do Bratislavu, odlétá totiž v 5.50. Bydlí-li chudá holka na opačném konci Prahy, musí vstávat někdy před třetí hodinou, protože na tramvaj nebo městský autobus se nemůže spoléhat, že takhle brzy pojede přesně na minutu. Příteče-li se k tomu tma, zima, mlha a případně i vlezlý říjnový dešť, není divu, že ideálně pěkně rychle zmizí a vám nezbývá, než se utěšovat představou, že na evropských linkách to bude přece jen lepší. O dálkových linkách raději ani nesnázeť z pověry obavy, že by se ten sen takhle nesplnil.

Někdy se může objevit strach z létání. Přijde nečekaně, přepadne vás zákeřně ze-

zadu. V převážné většině případů však nikoliv začínající stevardku, která má ještě co objevovat, doslova hltá množství nových dojmů. Spíše až po delší době práce. A také ve spojení s malými dětmi, s rodinou, která čeká doma. Jindy přistupuje vědomí, že stevardka, přestože je vlastně členem posádky, zůstává, pokud jde o přímé řízení letu a zajištění jeho bezpečného průběhu, pasivním prvkem na palubě. Některé stevardky mají „své“ piloty, jimž bezmezně věří. Měřítko bývají, zjednodušeně řečeno, poněkud zvláštní, protože stevardka, která má své pracoviště v kabincích pro cestující, nemůže nic vědět o silném bočním větru, který zkomplikoval přistání, o dalších okamžitých vlivech, s nimiž se museli piloti vypořádat.

U ČSA připravuje stevardky oddělení „Výchovy kádrů“ a přípravné kurzy bývají zpravidla tříměsíční. Osnovy školení v ČSA obsahují hlavní předměty — výkon služby, zdravovědu, nauku o letadlech a znalost Ústavy ČSSR a letecko-právních předpisů. Tyto předměty přezkujuje komise ze Státní letecké inspekce. Vedlejší předměty zahrnují letecký zeměpis, letové předpisy, devizové předpisy, celní předpisy, prověřuje se opět znalost angličtiny a ruštiny, které jsou předpokladem práce stevardky (nebo, jak se u nás oficiálně říká „palubní průvodčí“) i samého přijetí do kursu. Následují typové zkou-

šky na jednotlivých letadlech, s nimiž se setkáme na linkách Československých aerolinií, zkouší se znalost použití plovací vesty a záchranného nafukovacího člunu, kterému se říká dinghy, každý účastník kursu se musí podrobit lekařskému vyšetření v Ústavu leteckého zdravotnictví.

Požadavky na stevardky jsou přísné, a proto také hustým sitem konkursu prochází jen malé procento uchazeček. To ovšem znamená pro vedoucího osobního oddělení letecké společnosti další práci navíc, protože „životnost“ stevardek, tedy doba, po kterou létají, nebývá u většiny zahraničních leteckých společností nijak dlouhá. U Československých aerolinií je délka aktivní služby věkově omezena čtyřiceti roky. Stanoví to příslušný předpis, který shrnuje také další podmínky pro výkon tohoto povolání.

Práce na palubě dopravního letadla není žádnou vzdružnou idylkou. Rychlosť chůze necelých dvou kilometrů za hodinu může připadat někomu, kdo se věnuje jakémukoli prozaiktějším pozemskému povolání, jako roztomilé flákání, ale zkuste takovou vzdálenost absolovat v úzké uličce mezi sedadly v kabincích letadla s náručí plnou podnosů jídel a nápojů a zpátky s nákladem špinavého nádobi a se zbytky jídel, za jakéhokoli počasí. Těch několik desítek metrů tam a zase zpátky do těsné kuchynky, kde by se nezasvěcení brzy ušlapali, se stane nepříjemným sportovním výkonem. Vždyť i na poměrně krátké lince z Prahy do Moskvy udělá stevardka na palubě Il-62 kolem 3000 kroků!

Na práci stevardů jsou podle slov expertů nejlépe připraveni muži a ženy, kteří měli možnost aktívne hovorit cizími jazyky a při své práci se setkávat s lidmi z nejrůznějších zemí. Patří mezi ně průvodci zahraničních turistů a pracovníci informačních a obchodních společností.

Prudké změny podnebí, přílety z jednoho časového pásmu do druhého, dálkové transkontinentální lety — to všechno klade nároky na fyzickou přípravu žen a mužů, kteří se rozhodli starat se o pohodlí cestujících na palubách letadel. V lékařských učebnicích se objevily nové termíny, které můžeme shrnout do kapitoly s označením: letecká nemoc. Některé dívky špatně snáší časté změny časových pásů a klimatu, neméně prostředí práce kolem sebe, vyčerpávající vztahy mezi lidmi, které nebývají vždy nejlepší, začínají pocítovat trvalou únavu, objevuje se časté a vyčerpávající nechutenství psychosomatického původu.

*
Přišel jsem si popovídат o práci stevardek Československých aerolinií se Zdeňkem Kašparem, který měl za sebou bohatou praxi na palubách všech letadel všech značek létajících v parku ČSA a sám neustále létal, přestože byl vedoucím oddílu stevardek a stevardů. (Dnes pracuje na zahraničním zastoupení ČSA).

„Kolik stevardek pracuje dnes u ČSA?“

„Přesné číslo nebude už zítra přesné. Stav se neustále mění. Pohybujeme se však v zásadě kolem 260 lidí, žen a mužů. Nesmíme totiž zapomínat, že u nás pracuje ve funkci palubních průvodčích také dvaadvacet procent mužů. A je jich stále málo.“

„Jaké jsou podmínky pro jejich přijetí?“

„V podstatě stejně jako pro dívky. Je tu navíc podmínka, že uchazeč musí mít povojně, musí mít splněnou základní vojenskou povinnost. A znova opakuji, mohlo by jich k nám přicházet klidně více.“

„Rákal jste 260 lidí? Stačíte je všechny zaměstnat?“

„Určitě. Průměrně kolem čtyřiceti procent žen je na mateřské dovolené, počet aktivních se tedy neustále snižuje. V sezóně u nás pracují brigádníci z hotelové školy a ze školy cestovního ruchu. Musíme naše povinnosti k cestujícím plnit stoprocentně. Proto se snažíme stav palubních průvodčích stále doplňovat. Výběrové řízení probíhá v podstatě každý rok.“

(Z knihy Pavla Toufara Křížovatky, vzdružných cest, Praha 1980)

ČARODEJNICA GRULA

V okoli Jívovej a Pohorian sa kedysi objavovala ošklivá starena, ktorú volali čarodejnica Grula. V lesoch vraj mala chalupu, niekoľko čiernych sliepok a starú kožu, rohatú ako ľert. Nemala sa najhoršie. Vedela pomôcť od uriekania, zbavila horúčky, vyliečila zlomeniny a bradavice. Stačilo jej na človeka pozrieť, hned vedela, čo mu je, no Ľudia sa jej aj tak báli. Vrávili, že vie čarovat. Keď prišla do domu, pohostili ju a potom ju vyprevadili až doprostred dediny. Každý s ňou cheel byť zadobre.

Raz prišla k jednému lakomému sedliakovi do Pohorian, no len čo sa objavila vo vráťach, sedliak vybehol zo stodoly a rozkričal sa:

„Ideš ho, ty čarodejnica! Neživím takých darmožrátov, ako si ty.“

Baba sa zamračila, zdvihla hrčavú palicu a pohrozoila mu:

„Len počkaj, ved ja sa dočkám, že oľtujem svoje slová. Statočný človek nevyženie od svojich dvier ani len hladného psa, nieto starenu. Budeš ma ty ešte na kolenách prosiť, aby som ti pomohla z biedy. Čoskoro sa stretneme, uvidíš!“

„Aby som sa ti ja prosil? To si uhádla, ty babizňa! Ešte som sa nikdy níkomu neprosil, ani sa prosiť nebudem. Nie som nijaký bedár, ja mám peňazi dosť!“ smial sa sed-

liak, ale nebolo mu všetko jedno. Spomenul si, čo sa o čarodejnici Grule medzi ľuďmi povráva, a trochu ho zamrzelo, že sa s ňou pustil do hádky. Grula sa odtiaľ ponáhľala preč, ako len vládala na svojich starých nohách. Potkýala sa dedinou a málo chýbal, aby sa nerozplakala. Ale zavolala na ňu kupcova žena cez okno a pozvala ju k sebe. Práve potrebovala nejakú radu a za všetko vždy dobre zaplatila. Starena teda vošla do domu, ale na krvidu nezabudla.

V sobotu bol v meste trh. Sedliak sa naň vybral už zavčas rána. Viezol ta hydinu, maslo, vajcia a geletku tvarohu, aj niekoľko hlávok kapusty a vrece orechov. Konečne známu cestou, ani ich nemusel viesť. Tma začala rednúť, nad lesmi vychádzalo slnko.

Odrazu, kde sa vzala, tu sa vzala, s nosou na chrbe ide po ceste stará Grula. Aj ona občas chodievala na trh predávať bylinky a lesný med. Len čo ju sedliak zbadal, poohnal kone a zdaleka na ňu volal:

„Hej, baba, stavme sa, kto z nás tam bude skôr! Či ty pešo, alebo ja na koňoch?“

Grula si ho nevšimla, drobčila po ceste a podopierala sa palicou. Ale sedliak nevedel zabudnúť, ako sa naň v jeho vlastnom dvore rozkričala. Keď ju kone skoro zrazili do priecky, Grula sa zastavila a prisne vraví:

„Tak sa stavme, že do najbližšej dediny pridem skôr ja peši, ako sa ty tam dostaneš s koňmi. Keď prehráš, dás mi prasa. Keď vyhráš, dám ti dva hrnce medu.“

„Vykašiem sa ti na tvor med, ale stavím sa s tebou, ty baba bláznička, aby si nepovedla, že sa ťa bojím. Hijó, hijó! vykričol sedliak a zaplieskal bičom.

Kone sa evalom pustili z kopca, div sa nepotecklo.

Grula niečo zamrmala a valachy sa odrazu zastavili. Vzpierali sa, ale z miesta sa nemohli ani pohnúť. Sedliak ich mlátil bičom i opratmi, ale nič nedosiahol. Medzitým prišla Grula k nemu. Neobzerala sa ani napravo ani naľavo. Sedliak na ňu volal, prosil ju, ale ona akoby ohľuchla. Išla stále ďalej. Pomaly došla až do Dolian, sadla si uprostred dediny pod lipou a odpočívala.

Keď sedliak videl, že si s koňmi neporadi, utekal naspať do dediny, aby si požičal iné. No lakomému gazdovi Ľudia nechceli pomôcť, najmä keď sa dozvedeli, že sa stavil so starou Grulou. Napokon mu nezostalo iné, len sa za ňou pustíť pešo do Dolian. Mysiel si, že ju niekde na ceste dohoní, no kde tá už bola! Nebolo po nej ani chýru ani slychu.

Dobehol do dediny, rozhliaľol sa a tu vidí Grulu, ako sa spokojne usmieva. Len čo ho zbadala, kývla naň prstom:

„Tu som a nemôžem sa ťa dočkať. Kde si bol tak dlho?“

Sedliak klesol pred ňou na kolená; spadla z neho všetka pýcha.

„Zlútuj sa nado mnou a nenivoč mi konie! Sú ako začarované, nechcú sa hnúť. Stávkou si vyhrala, čo by si ešte chcela?“

„To prasa. Hoci som stará, pamäť mi slúži lepšie ako iným. Keď slúbiš, že ho destanem, môžeš sa spokojne vrátiť. Kone s vomat stretneš na ceste.“

Sedliaka mrzelo, že jej slúbil akurát prasa, a nie dačo menšie. Pokúšal sa tú stávkou lepšie vyhovoriť, ale Grula trvala na svojom.

„Nuž nech je po tvojom. Prasa dostaneš. Zajtra ráno ti ho sám privezieš.“

„Tak na čo ešte čakáš?“ začnala sa starena. „Pozri, tam idú tvoje valachy aj s vozom.“

Sedliak sa obzrel a dobre ho neporazilo. Kone šli pokojne po ceste priamo k nemu. Rýchlo vylezol na voz a pošibal kone, aby sa starej čarodejnici čo najskôr strátil z očí. Ža gázdom išli na trh aj iní sedliaci. Jeden z nich zobrahol Grulu k sebe na voz a ani na um mu nepriskočil, aby sa jej na niečo vypočoval. Bola to mûdra žena a nikto nemohol vedieť, kedy bude potrebovať jej pomoc.

HELENA LISICKÁ

(Deväť remesiel, Východoslovenské vydavateľstvo, 1981)

CESTOU

Taká si krásna, zem moja rodna,
až môj zrak tŕpne úžasom.
Dychtivo pijem krásu tú do dna,
a pritom večne smädná som!

Do neba dvihať velebné hory,
vzduch plniť hudbou ručaje;
tvoj vetrík steblám pšenice dvori
na pláni, ktorá žirna je.

Po mestách život vzdúva sa smelo
a hradbu láme búťavú:
to ťud tvoj dviha pokorné čelo,
slobody nesúc zástavu.

Ja idem, idem v záplave svetla
a cit mi srdeč napína:
Vy všetci, ktorých cestou som stretla,
ste moja krv — mne rodina!

Ach, zem ty rodna, tak si mi krásna,
až potkýnam sa o slová.
Vyznať ti lásku v dosť krásnych básňach
mohli by tu len bohovia.

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

czora. Knihy vyžrebovali: Anna Kurnátová z Batizoviec, Helena Markovičová z Hodonína, Helena Strončeková z Nedece a Renata Bielaková z Podsrnia.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca, majstra grotesky. Vo svojich filmoch vytvoril charakteristickú postavu všeobecného Američana v slamenom klobúčiku a okuliariach. Hral o.i. v takých filmoch ako Doktor Jack, O poschodie vyššie, Nohami dopredu, On zvodca dievčat, On nešťastný manžel, Filmový fanúšik, On zazračným študentom, a Professor Beware. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 7/83 sme uviedli na snímku polského herca Jana Ka-

POZOR MLADÍ ČITATELIA! KRESLIARSKA SÚTAŽ ŽIVOTA

Vypisujeme pre našich mladých čitateľov kresliarsku súťaž:

JA A MOJE PROSTREDIE

Súťaže sa môžu zúčastiť všetci mladí čitatelia, ktorí nám pošlu svoje obrázky aspoň na jednu z uvedených témy:

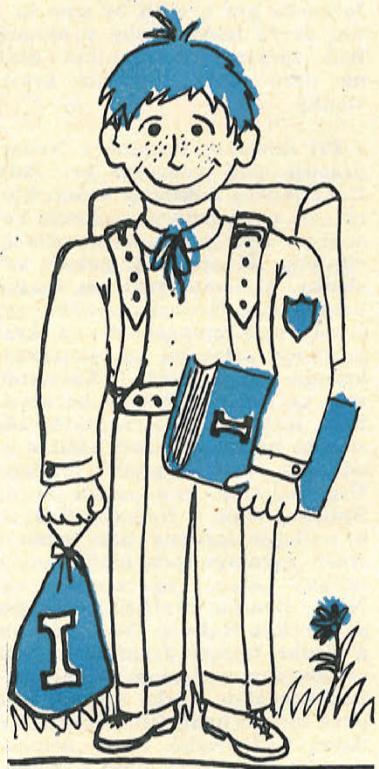
- rodiná obec, ● váš dom a rodina, ● prázdninové zážitky,
- každodenné povinnosti, ● škola, ● vaše hry a zábavy.

Svoje práce môžete vykonať farbovoľnou technikou, nakresliť alebo namaľovať pastelkami buď vodovými farbami.

Obrázky posielajte na adresu našej redakcie do 15. decembra 1983. Najlepšie práce uverejnime v Živote a ich autori obdržia hodnotné vecné odmeny. Okrem toho odmeny udelíme všetkým účastníkom súťaže.

JÁN KOSTRA

Prvák

Clovek je sprvu maličký
a volajú ho dieťaťo.
Tak mu je dobre, presladko,
že by chcel zostať navždycky
v náručí svojej mamičky.

Dieťaťo rastie na dieťa.
Už nenosia ho v náruči.
Samo sa púšťa do sveta
okolo domu na skusy,
len čo sa chodiť nauči.

No nezostane navždy tak,
lebo raz ráno v jeseni
všetko sa zasa premení
keď stane v školskej predsiene
už ako žiačka a či žiač.

I žiač je sprvu maličký
a volajú ho prváčik.
No rastie. Nielen do výšky.
I do hrdosti pri práci.
Ved' nosí domov jedničky.

Nie vždycky samé, pravdaže.
Je mnoho rôznych písmeniek,
jedno je ľahké, iné nie
a ľovek ľahko dokáže
spraviť ich bez chýb na kráse.

Spod prstov lezie písmenko
a padá chúďa, nechce stáť.
Druhé sa pekne stavia v rad,
lež vyšlo trochu na tenko.
To tretie je už akurát.

Tak chodí prvák do školy...
A predstavte si: rozlúška
on abecedu do kúska,
kým dozrie hrášok na poli
alebo hruška v halúzkach!

Chodí jak veľký do práce
a veľké veci dokáže,
ak má len trochu guráže.
Koľko má rokov? Iba šest
Prváckej práci všetka čest!

Parádnica slnečnica

Parádnica slnečnica
za slinkom sa otáča.
Chystá plný tanier zrniek
pre teba i pre vtáča.

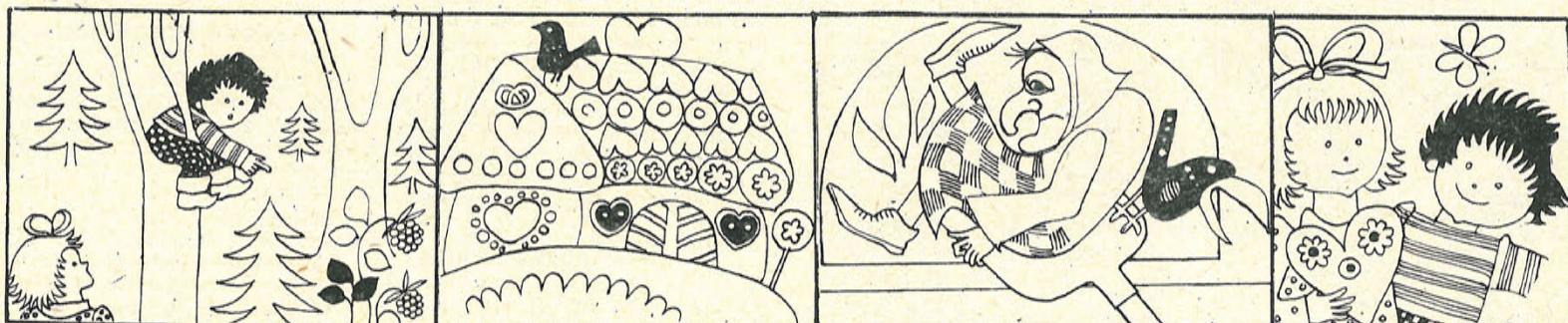
Parádnica slnečnica
v plnej kráse v poli stojí,
kto jej zrnká raz ochutnal,
lúška, lúška, lúška, lúška,
nenechá ich na pokoji,
tie sú dobré, ľudia moji!

JOZEF MORAVČÍK

Bola raz jedna rozprávka

Tieto obrázky sme pre vás vybrali z rozprávky O medovníkovom domčeku a o tom, ako Janko a Marienka prekabátili zlú ježibabu. Obrázky pekne vymaľujte a pošlite do redakcie. Autorov najkrajších obrázkov odmeníme knihami.

JOSEF ČAPEK

Opejskovi a kočičce, jak si myli podlahu

(dokončení z č. 8)

„Tohle už nesním,“ řekl pejsek, když kočička přinesla to nové mýdlo, „ale jakpak to uděláme, když tu nemáme žádný kartáč?“ — „Na to jsem už myslila,“ povídá kočička, „však ty máš na sobě takové hrubé a ježaté chlupy, jako jsou na kartáči, a tak můžeme tu podlahu vydrhnout tebou.“

„Dobrá,“ řekl pejsek a kočička vzala mýdlo a hrnec s vodou, klekla na zem, vzala pejska jako kartáč a vydrhla pejskem celou podlahu. Podlaha byla celá mokrá a moc čistá také nebyla. „Měli bychom ji ještě něčím suším vytřít,“ povídá kočička. „Tak vиш co,“ řekl pejsek, „já už jsem docela mokrý, ale ty jsi suchá a máš takové pěkné měkké chloupky na sobě, to je jako ten nejlepší ručník! Teď zase vezmu já tebe a vysuším tebou podlahu.“ Vzal kočičku a vytřel celou podlahu kočičkou. Podlaha byla teď umytá a suchá, ale zato pejsek a kočička byli mokří a strašně špinaví od toho, jak jeden druhým tu podlahu myli, jak když pejsek byl kartáč a kočička utěrka.

„No, to vypadáme,“ řekli si oba, když se na sebe podívali; „podlahu teď máme čistou, ale zato my jsme teď špinaví! Takhle přece nemůžeme být, to by se nám každý smál! Musíme se vprat.“

„Vypere me, jako se pere prádlo,“ řekl pejsek. „Ty, kočičko, vypereš mne, a až budu vypraný, tak zas já vypere tebe.“ — „Dobrá,“ řekla kočička. Nánošili si do necek vody a vzali si na to valchu. Pejsek vlezl do vany a kočička ho vyprala. Drhla ho na té valše tak silně, že ji pejsek prosil, ať tolík ne-

tlačí, že by se mu mohly do sebe zamotat nohy. Když byl pejsek umyty, vlezl zas do necek kočička a pejsek ji vypral a tlačil tak silně, že ho prosila, aby ji na té valše tolík nedřel, že ji vydře do kožicha díru. Potom jeden druhého vyždimali. „A teď se usušíme,“ řekla kočička. Uchystali si šňůru na prádlo. „Nejdříve pověsiš na šňůru ty mne, a až budu viset, tak slezu a pověsim zas tebe,“ řekla kočička pejskovi. Pejsek vzal kočičku a pověsil ji na šňůru, jako se věší prádlo. Ani na to nepotřebovali kolík, protože se na té šňůře mohli udržet drápky. Když kočička už visela, slezla zase ze šňůry dolů a pověsila pejska.

Tak tam viseli oba dva a sluníčko na ně pěkně svítilo. „Svíti na nás sluníčko,“ povídá pejsek, „to brzy uschneme.“ Jen to řekl a začalo pršet. „Prší!“ křičeli pejsek a kočička, „zmokne nám prádlo! Musíme je sundat!“ Honom skočili oba s té šňůry dolů a běželi domů schovat se pod střechu. „Prší ještě?“ povídala kočička. „Už přestalo,“ řekl pejsek, a opravdu, už zase svítilo sluníčko. „Tak si zas pověsim prádlo,“ povídala kočička. Tak šli a pověsili se zase na šňůru, a libovali si, že zase svítí sluníčko a že jim pěkně uschně prádlo. A zase začalo pršet. „Prší, zmokne nám prádlo!“ volali pejsek s kočičkou a běželi se schovat. Pak zase svítlo sluníčko, tak se zase na tu šňůru pověsili, pak zase pršelo, tak utekli, a pak zas bylo sluníčko, tak se zase pověsili a tak to šlo až do večera. A to už byli oba docela suší. „Prádlo máme suché,“ řekli si, „tak je dáme do koše.“ Tak si vlezli do koše, ale pak už se jim chtělo spát, tak tam usnuli a oba se v tom košíku krásně vyspalí až do rána.

VÝVESNÉ TABULE NA ORAVE A SPIŠI

Listom zo dňa 18. júla 1983 podpredseda Správy pre otázky obchodu a výroby GS Rožnícka svojpomoc v Jablonke E. Kozub nám oznámi:

Správa Gminného družstva Rožnícka svojpomoc v Jablonke dovoľuje si oznámiť, že v súlade s uznesením plenárneho zasadnutia Ústredného výboru Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku boli zhotovené dvojjazyčné vyvesné tabule:

- na obchody maloobchodnej siete — 41 kusov
- na gastronomické objekty — 4 kusy

Opäťovne treba zhotoviť:

— dvojjazyčné nápis na výkladných skriňach dvoch obchodných a gastronomických pavilónov v Hornej Zubrici a najmä v Oravke, kde iba v tomto roku dvakrát rozobili výklady a celá záležitosť sa dostala na prešetrenie Občianskej miliciei v Jablonke.

Pre onemocnenie a potom dovolenkou výrobca vývesných tabúľ, ako aj ťažkosti s nákupom skla vhodnej hrúbky pre výklydy, budú tabule zhotovené neskôr.

Zároveň po náležitom zasklení obchodného pavilónu v Chyžnom (obchod č. 10) a v Jablonke pri plniarni piva (obchod č. 9) budú nápis doplnené.

Správa GS nedala urobiť vývesný štít na obchod č. 1 v Dolnej Zubrici, keďže tento rok buďte likvidovaný.

Dakujeme účastníkom Letného kurzu slovenského jazyka a členom spojeného folklórneho súboru Nová Bela — Jurgov za srdcne pozdravy zo Slovenska. Krásny pozdrav z Detvy nám poslala aj kr. Anna Mačičáková — dákujeme.

Správa družstva RS uisťuje, že v súlade s uznesením plenárneho zasadnutia Ústredného výboru KSCaS v Poľsku bude pokračovať v zhotovení vývesných štítov na novovybudovaných obchodoch, ako napr. obchodný stánok v Chyžnom na dolnom konci dediny a obchodný pavilón v Podviku, ktoré ešte tento rok budú odovzdané do prevádzky.

**Podpredseda správy pre otázky obchodu a výroby
E. Kozub**

Ako vidíme otázka dvojjazyčných nápisov na Orave je úspešne riešená, podobne ako v obciach patriacich ku gminám Bukowina Tatrzańska, Czarny Dunajec, Nowy Targ a Raba Wyżna. Z posledných správ sa dozvedáme, že aj družstvo RS v Czorsztyne chce v najbližšom čase vyriešiť túto otázku.

Zatiaľ záhadný je pre krajanov a pre nás postoj gminy Nižne Lapše, ktorá o veci stále diskutuje, ale konkrétnie dvojjazyčné tabule doposiaľ nevybavila — redakcia

Za dlhoročnú, aktívnu činnosť predsedníctva UV KSCaS udelilo krajanom z Nedeca-Zámku medaily Za zásluhy pre KSCaS, ktoré z rúk kr. Fr. Kovalčíka prekvazili: Jozef Kiedziuch, Hubert Bogačík, Ján Blahut, Ján Jonáš a Júlia Kiedziuchová.

V diskusii, ktorá bola dôľžim bodom programu, sa hovorilo predovšetkým o vyučovaní slovenského jazyka a zvlášť o potrebe kultivovania materinskéj reči pri zachovávaní národných tradícii. Z tejto časti diskusie vyplýval jeden zaver, že všetci krajania, členovia Spoločnosti, sú povinní posielat svoje deti na vyučovanie slovenského jazyka.

Veľa miesta v diskusii sa venovalo aj dobrej práci klubovnej miestnej skupiny. Avšak, aby klubovňa mohla byť ozajstným strediskom krajanského života v Nedeci-Zámku, treba doplniť jej vybavenie. Prítomní na schôdzi krajania sa obrátili na UV Spoločnosti o pomoc pri vyriešení problému, ktorý vznikol pri predelovaní stavebných pozemkov v súvislosti s výstavbou priehrad na Dunajci.

Na výročnej členskej schôdzi v aprili t.r. v Nedeci ma krajania zvolili za dopisovateľku Života a preto by som chcela na začiatok napísat aspoň pári slov.

Do klubovne našej miestnej skupiny by sme potrebovali spoločenské hry a cítili by sme sa v nej oveľa lepšie, keby v oknách boli záclony. Potrebujeme však na tieto účely finančné prostriedky.

Pri miestnej skupine v Nedeci pracuje pod vedením kr. Žofii Bogačíkovej folklórny súbor, ktorý sme naposledy pomenovali Veselou. Nás súbor, ako vedia aj čitatelia Života, má pekné výsledky. V tomto roku so svojím programom Nedbecká svadba vystúpil v Krempachoch na krajanských oslavách 35. výročia začiatenia Spoločnosti. Zúčastnili sme sa tiež Goralského karnevalu v Bukownie Tatrzańskiej, kde sa nás program veľmi páčil a za odmenu sme dostali diplom. Úspešne sme vystupovali aj na Spišskej zime v Nedeci. V súťaži o najlepší tanecný pári jedno z troch rovnocenných prvých miest obsadil tanecný pári z nášho súboru, Bonifáč Krišák so svojou partnerkou Halinou Gwoździovou, a druhé miesto Jozef Chmel so svojou ženou Annou. Zase v súťaži spevákov druhé miesto, lebo prvé miesto neudeliili, obsadila kr. Anna Vyžikovská. Naše učinkovanie na Spišskej zime z Nedeci bolo kladne hodnotené a ocenené, obdržali sme peňažnú a vecnú odmenu a diplom.

15. mája t.r. sa v Nedeci konala prehliadka folklórnych súborov miestnych skupín Spoločnosti zo Spiša a Oravy. Prehliadky sa zúčastnili hostia z Matice slovenskej a predstaviteľia Ústredného výboru KSCaS z Krakova. Nás súbor bol na prehliadke vynikajúci, za odmenu sme dostali diplom. Za tieto všetky úspechy vďačíme najmä kr. Žofii Bogačíkovej, vedúcej nášho súboru. Vďaku si však zaslúžia aj muzikanti a všetci členovia súboru za ich obetavú prácu. Ochotne chodia na skúšky, hoci majú doma nemálo práce a odmeny sú neveľké, symbolické. Najlepším povzbudením do ďalšej práce pre členov súboru a všetkých ľudí, ktorí pracujú spoločensky sú vrelé potlesky divákov a ich uznanie za vynaložené úsilie.

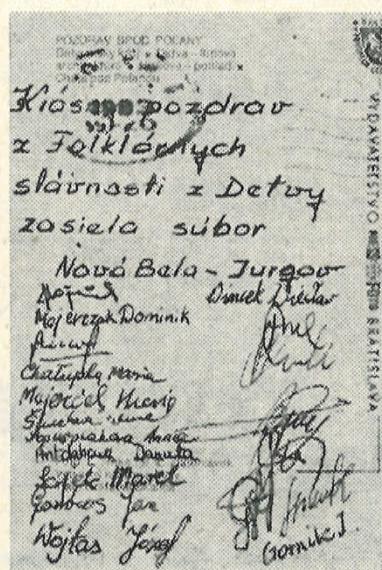
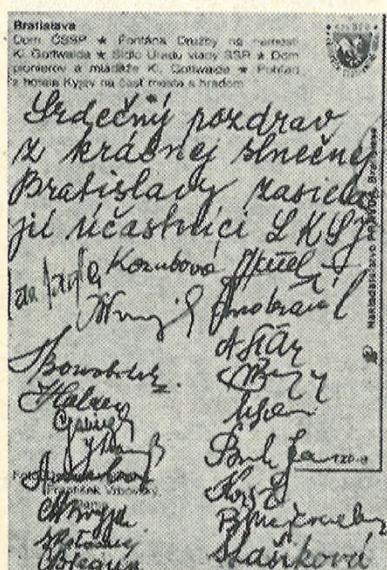
HELENA STRONČEKOVÁ

Od redakcie: Radi sme uvítali novú dopisovateľku z Nedeca a dúfame, že naša spolupráca v budúcnosti sa rozvinie. Cakáme na príspevky.

Tešíme sa z vašich úspechov a kr. Žofii Bogačíkovej i všetkým členom súboru srdečne blahoželáme. Prajeme im veľa ďalších úspechov a predovšetkým, aby čo najviac vystupovali.

JOZEF MIRGA

K želaniam kr. Jozefa Mirgy sa priprája aj naša redakcia.

Sme tiež toho názoru, že v klubovni bude príjemnejšie a krajsie, keď v oknach budú záclony a na stoloch spoločenské hry. Nie sú proti tomu žiadne námietky. Stačí, keď zástupcovia MS v Nedeči kúpia tieto veci a účet odošlú na ÚV KSČaS v Krakove, ktorý výdavky uhradí. Až by vaš súbor mal iné potreby, napíšte nám o tom, radi pomôžeme.

Z LISTU DO J. MIRGU

(...) V Spišskej zime členovia 3 súborov obsadili rovnocenné prvé miesto v súťaži na najlepší tanecný pár, teda nie iba František Pojedinec s partnerkou, ako napísal autor ďalšiu kr. Jozef Mirga. Z nášho súboru prvé miesto obsadil tanecný pár Halina Gwoździová a Bonifác Krišák, teda o nich treba bolo napísť v našom časopise, lebo si to naozaj zaslúžili. Tento článok nás ne-povzbudil, iba zhoršil situáciu. Krajan J. Mirga nám spôsobil veľkú neprijemnosť svojou ne-presnosťou, ktorú treba opraviť. Dúfame, že o tom prečítame v Živote, lebo prácu krajanky Z. Bogačíkovej a jej súboru treba vysoko oceniť.

HELENA STRONČEKOVA
členka súboru MS KSČaS
v Nedeči

PO GAZDOVSKY...

POKRAČOVANIE ZO STR. 8

mi pracovití a preto majú aj výsledky.

Za minulý rok Chyžňania odovzdali 850 000 litrov mlieka, najviac v celej gmine. Najviac sa tuná chová mliečneho a ja-točného dobytka, hoci sú aj rolníci, ktorí sa špecializujú na chov oviec.

Z obilním v Chyžnom pestujú ovos, raž ale najviac zbierajú sená. Pôda je tu veľmi kyslá vyžaduje si vápno. V tomto roku by mali komplekne vápnit celé polia.

Problémy tunajším rolníkom robia aj diviaky, ktoré ryjú plodiny. Odskodené za zničenú úrodu je veľmi nízke, nedá sa vobec porovnať s cenami na trhu a okrem toho rolníci chceú mať úrodu.

Gazdovstvá sú vcelku dobre mechanizované, veľa je traktorov a ďalších poľnohospodárskych strojov. Avšak k uspokojeniu všetkých potrieb je ešte ďaleko. Na traktor treba čakať 4-5 rokov, pričom rolník musí splňať stanovené kriteria. Najhoršia situácia je však so stavebnými materiálmi. Pociťuje sa ich všeobecný nedostatok a najmä kvádrov, tehly, vápna a škrídle. Najhoršie je to — sťažujú sa nie len tunajši rolníci — že týchto materiálov v gminných predajniach nict, kým u súkromníka možno kúpiť, samozrejme po vyššej cene. Je to okáta špekulácia s nedostatkovým materiálom. Ale aké rolník má východisko? Bud' kúpi u súkromníka po vyššej cene, alebo nekúpi vobec! Spravid-

PÍSALI O NÁS

CASOPIS „SLOVENSKO“

Starí ľudia hovoria, že celý svet neobídete, avšak túžba poznať nás láka na nové a nové miesta, v nádeji, že predsa len stihнем vidieť kus sveta. Tie obzory sveta sa menia vekom, skúsenosťami. Najvýčnejsími cestovateľmi sú azda deti, lebo pre nich je nové temer každé miesto, čo i trochu vzdialené od ich blízkeho okolia. Viem si predstaviť, koľko vzrušenia prežívali slovenské deti z oravských a spišských obcí v Poľskej ľudovej republike, keď sa pred niekoľkými mesiacmi chystali navštíviť Slovensko. Pre mnohých to bola prvá cesta do rodnej vlasti ich rodičov, takže vzrušenie bolo o to mocnejšie, očakávanie o to netrpezlivejšie.

Ako sme písali nedávno, Matice slovenská pravidelne organizuje tematické zájazdy pre našich krajanov z Poľska. Po návštive odbojárov a bojovníkov v druhej svetovej vojne prišli k nám deti, žiaci základných škôl, spolu so svojimi učiteľmi, Angelou Cipákovou z Dolnej Zubrejce a Jánom Galiniakom z Krempach, a s učtovníčkou Ústredného výboru Kultúrnej spoľahlosti Čechov a Slovákov z Krakova Máriou Ziembovou.

Poschádzali sa z rôznych obcí, z viacerých škôl, mnohé deti sa

cestou na hraničný prechod iba zožnamovali, ale v Chyžnom, kde na nich čakal autobus a v nômu Viera Kantárová z Oddelenia stykov s krajanmi v zahraničí Matice slovenskej a Adam Chalupec, predseda ÚV KSČaS a šéfredaktor časopisu Život, už tvorili jeden kolektív. Kolektív, ktorý sa tešil z každej maličkosti, obdivoval každú zaujímavosť z okien idúceho autobusu.

Výlet trval iba tri dni, ale i za tento čas deti veľa videli, spoznali, zažili. Veď len cesta pozdĺž Oravy poskytovala takmer na každom kilometri nejakú zaujímavosť. Oblast Oravy, bohatá na prírodné krásy, kultúrne pamiatky, rodisko mnohých významných osobností je skutočne vďačným turistickým objektom. Zaujímavá je obnovená kúria v Medvedzí, kde je sídlo akademickej maliarky, národnej umelkyne Márie Medveckej, výtvarné zbierky oravských i ďalších popredných slovenských maliarov sú uložené v Oravskej galérii v Dolnom Kubíne, ľudová tvorba zas na Slanickom ostrove umenia na Oravskej prievidre. Literárne tradície priponalo Múzeum Pavla Országha Hviezdoslava v Dolnom Kubíne, nová socha Martína Kukučína na oravsko-liptovskom pomedzí. A koho by nepríťahoval Oravský hrad v Oravskom Podzámku alebo krčma vo Valaskej Dubovej, pomenovaná po Jurajovi Jánosíkovi.

A ešte sa deti ani nestihli po-

riadne vyspať z cesty, utriediť si prvé, bohaté dojmy, už ich čakala dlhá púť po južných oblastiach Slovenska, v zaujímavej oblasti východného Gemera, znácej jaskyňami, baníckymi tradíciami, historickými pamiatkami i kultúrnymi tradíciami. Dlhú budú azda spomínať najmä na návštěvu Baníckeho múzea v Rožňave, ako aj celého tohto baníckeho mesta, a predovšetkým na výlet na Krásnu Hôrku, nad ktorou sa týči zachovalý stredoveký hrad. Z tohto výletu sa vrácali večer, unavení, s ubolenými nohami, ale obohatení už nielen novými zážitkami, ale utvárajúcimi sa novými priateľstvami. V príomu autobusu sa niesli pekné slovenské pesničky, a typické ľudové piesne z ich kraja.

Odbojári i deti boli ubytovaní v centre Horehronia, v mestečku Brezno, ktoré bolo pre nich mestom prijemného pobytu, aj dobrým hostiteľom. Dom kultúry Mostárske Brezno zorganizoval na rozlúčku milé stretnutie domáčich detí, ľdenov folklórneho súboru a speváckeho krúžku, a deti hostujúcich. Tanečno-spevácky program bol začiatkom nových priateľstiev. Od obedu do večera si mali čo povedať, vymenili si adresy, určili odvody až prvé pozdravy a listy, takže možno očakávať, že táto návštěva bude mať pokračovanie v inom čase, pri ďalších príležitostiach ktoré sa určite naskytňu.

DUŠAN MIKOLAJ

la rolníci volia prvú možnosť. Kedysi, v päťdesiatych rokoch tunajši občania vyrábali tehlu vlastnými prostriedkami, z časom od toho upustili a dnes sa už skoro vobec nevyrába. A hadáman stalo by zato vrátiť sa k osvedčeným formám výroby.

Roľníci nie sú spokojní s cennami na poľnohospodárske produkty. Za liter mlieka rolník dostane 18 zl, ale čo za tieto peniaze kúpi. Veď liter malinovky je dvakrát drahší! Zvýšili sa teraz výkupné ceny jatočného dobytka, ale súčasne rastú ceny priemyselných výrobkov, o.i. poľnohospodárskych strojov.

V tomto roku pásavka zemaková ničila zemiaky. Bojoval proti nej však nebolo čím, chybali chemické prostriedky, treba ju bolo zbierať ručne, najčastejšie to robili deti. Pokial však to budú iba nekoordinované pokusy jednotlivcov — hovorí kr. Ján Kulašák — celá akcia je nanič. Značnú časť úrody zničil mráz ešte v júni.

Najväčším problémom Chyžného je obecná cesta. A treba si uvedomiť, že Chyžňania najmä z konca dediny musia prejsť na autobusovú zastávku niekoľko kilometrov peši. Cesta už bola dávnejšie pripravená na asfaltovanie, avšak vždy niečo chýbalo raz prostriedky, inokedy materiály. Na ceste vznikli čoraz väčšie diery, a dnes je celá hrboľatá, ľažko ísť vozom, nehovoriac o traktore či aute. Ján Kulasiak hovorí, že iní majú lepšie cesty do polí ako oni cez dedinu. Richárt sice hovorí, že v tomto roku by mali začať asfaltovať, ale ľudia akosi tomu neveria, najmä že dokumentácia ešte nie je hotová.

V obci je iba jeden obchod s potravinami a dve pomocné predajne. Po všetky poľnohospodárske náradia musia cestovať priajmenšom do Jablonky. Hoci — ako tvrdia turisti — potravinový obchod je dobre zasobovaný. Potrebna je však špecializovaná predajňa.

Takisto by sa veľmi zišlo ošetrovacie stredisko. 34 ha poľnohospodárskej pôdy rolníkov z Chyžného je na Slovensku. Avšak od roku 1980 ju nemôžu obrábať. Väčšinou to boli lúky, ale niektorí tam pestovali aj obiliny. V Chyžnom bola už komisia z Ministerstva poľnohospodárstva, ktorá túto otázkou vyšetrovala. Kým však v ministerstve riešia problém, polia už druhý rok ležia úhorom.

Na dokončení je výstavba základnej školy. Zisadná je však otázka, či školu stihnu odovzdať pred začiatkom školského roka. Veď výstavba už trvá osem rokov a žiadnen termín nebol dodržaný. Je veľmi pravdepodobné, že chyžniaci žiaci privítajú nový školský rok opäť vo dvoch starých budovách, ktoré už vonkacom nepripomínajú školské budovy.

Chyžniaci rodičia nemali by mať starosti so svojimi ratolestami, lebo v obci pracuje materská škola. Ale, ako hovorí kr. Anna Capiaková, vtedy keď rolníci majú najviac poľných prác a deti potrebujú najväčšiu starostlivosť, škôlka má prestávku — letné prázdniny. Či naozaj by nebolo možné výjst rolníkom v ústrety a prestávku v práci materskej školy zariadiť v iných mesiacoch, alebo cez leto zorganizovať inú formu starostlivosti o deti na dedine?

Zivot na dedine nikdy neboli ľahký, jednako svojou huževnatosťou a pracovitosťou ľudia na dedine vždy prekonávali mnohé problémy. Som presvedčený, že aj v Chyžnom si so spomenutými običajami skôr či neskôr poradia. Musia im v tom však pomôcť nielen príslušní, ale aj konkrétnymi rozhodnutiami, gminné orgány, čo napokon je ich povinnosťou.

DOMINIK SURMA

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 8. júla t.r. umrel vo veku 71 rokov predsedá Miestnej skupiny KSČaS v Chyžnom kraju

ANDREJ FULA

Zosnulý bol spoluorganizátorom Miestnej skupiny KSČaS v Chyžnom a od 1962 jej predsedom. Dlhé roky bol tiež členom Obvodného výboru na Orave a Ústredného výboru KSČaS. Za dlhoročnú, aktívnu a obetavu pre ňu v Spoločnosti ho vyznamenali Bronzovým krížom za zásluhy, odznakom Zaslúžilý činiteľ FJN a medailou Za zásluhy pre KSČaS.

Odišiel od nás čestný človek, vzorný manžel i otec, obetavý a zaslúžilý krajan.

Cest jeho pamiatke!

MS KSČaS v Chyžnom
OV KSČaS na Orave
ÚV KSČaS a redakcia Života

KÝM DIETĀ DOSPEJE

KRIVÉ ZUBY!

Aj keď školská lekárska starostlivosť je dobrá, predsa len nezaškodi upozorniť rodičov, k akým závažným ochoreniam, okrem estetického hľadiska môžu viesť krivo rastené zuby.

1. Dieťa nemôže dobre pochŕziť potravu, čo mu spôsobuje trvalé zažívacie ťažkosti.

2. Krivo rastené zuby znemožňujú správnu výslovnosť.

3. Deti s nesprávne rasteným chrupom spávajú obyčajne v noci s otvorenými ústami a sú teda náchynné na infekciu horných i dolných dýchacích ciest.

4. Krivo rastené zuby oveľa rýchlejšie podliehajú zubnému kazu.

Náprava krivo rastených zubov spoľňa obyčajne v dlhodobom nasadení tzv. stojčeka, ktorý musí dieťa pravidelne, najmä v noci, nosiť a ktorý prinúti zuby rásť správnym smerom. Náprava správnej polohy chrupu sa musí začať vo vlastnom veku a má sa uzavrieť okolo štrnásteho roku. Je to metóda zdľavá a vyžaduje si veľa trpežlivosti nielen od rodičov, ale aj najmä od postihnutých detí. Lenže výsledok je veľmi potrebný a užitočný.

KEĎ BOLÍ HLAVIČKA?

Až približne od troch rokov vie dieťa lokalizovať bolest, teda aj ukázať na hlavičku, ak ho boli. Každú takúto ponosu dieťa treba brať vážne a ist s ním k lekárovi, ktorý vyšetri u ľudí, ľalne a ľelustné dutiny, nos, hrdlo. Ak je bolesť výrazná, musí sa brať do úvahy aj možnosť väzejšieho ochorenia a lekár podrobí dieťa podrobnejšiemu vyšetreniu hlavy, ktoré sice nie je príjemné, ale z hľadiska liečenia pri podozrení z väzejšej choroby veľmi potrebné.

Pri bolestiach hlavy môže byť príčinou aj zlý zrak.

Ak sa dieťa pri pade udrie do hlavy, musia ho rodičia po úrade pozorne sledovať. V prípade, že je tiché, leží, je bledé a má zvarené zreničky, ale najmä ak zvracia, treba bezpodmienečne volať lekára. Dieťa môže mať otias mozgu, alebo v horšom prípade môže ísť o vnútorné krvácanie.

Teda: každá ponosa na bolest hlavy u dieťaťa sa musí brať do úvahy...

MENEJ SLADKOSTÍ.

— Priveľa sladkosti ikodi. Cukríky a iné maškrtky poškodzujú detský chrup a prispievajú k nadmernej hmotnosti. Mnohé maminky a staré mamy z falo nej lásky k dieťaťu ho prepečňajú čokoládou a zákuskami, no tým mu, žiaľ, preukazujú medvediu službu.

Detskí lekári varujú:

tučnotu, s ktorou potom dospelí neraz ťažko bojujú, vzniká už v detskom veku. V rodinách mat-

ky často prenášajú svoje stravovacie zvyklosti aj na deti: tak sa stáva, že tuční rodičia mávajú tučné deti.

Najúčinnejšou metódou proti detskej tučnosti je dbať už od útulného veku na rozumnú výživu. Určité potraviny môžeme dovoliť svojim deťom len v obmedzenej miere: zákusky, cukríky, sladké ovocné šťavy, med, koláče. Pamätajte na to, že tučné deti v dospelom veku najpravdepodobnejšie budú trpieť na obejové a srdcové choroby a choroby látrovej výmeny.

Prejedanie dieťaťa sladkosťami však nie je len otázka tučnosti, svoje k tomu hovoria i zubní lekári. Je všeobecne známe, že sladkosti podporujú tvorbu zubného kazu. Cukríky či čokoládu rádže nahradí žuvačka, pripadne orechy, ovocie. Záleží už na fantáziu rodičov, ako obmedzia sladkosti a súčasne neupraví dieťaťu radost z „maškrtí“.

Chceme-li ubrániť svou autoritu, musíme vždyť nejméně trikrát viac než nái protivník. (Fr. Palacký)

Starý je ľovček tehdy, když se nemusí zříkat hříčných choutek, protože už necítí pokušení. (G. Flaubert)

Silné a vznešené väšně môžu probudit ešte. (J.W. Goethe)

Silný úder je málodky něco platný, musí byť dobre mierný. (H. Balzac)

Zivot dobre využitý je dlouhý. (Leonardo da Vinci)

Lépe ve dvou než samotnému. Běda samotným. (Šalamoun)

BYLINY A VLASY

Dobrý účes zlepší náladu, ale vôbec nie je ľahké sa dobre učesať. S vlasmi bývajú stále staťosti, alebo sú príliš mastné, alebo vypadávajú, niekedy nemajú lesk, lámu sa a nemožno ich uťesať. Všetky tieto nedostatky mimoriadne výrazne vidíme v prvých lúčoch jarného slnka, keď konečne začíname chodiť bez čiapky. Snáď by sa preto zišla našim vlasom bylinková kúra?

Nie sú to príliš vzdialenosť čas, keď skoro v každom obchode Herbatopolu bolo možno dostať informáciu o bylinách vhodných pre ošetrovanie vlasov a kúpiť potrebný balík. Teraz je oveľa ľahšie. Avšak vyplati sa, keď máme priležitosť, zájsť do týchto obchodov. Snáď z dlhého zoznamu bylin sa nám podari kúpiť aspoň jednu. V bylinkových vla-

sových kúrach používame: žihľavu, prasičku, koreň lopúcha, kvet rumančeka, lístie vlašského orecha, kapucínu, chmeľové sišky a dubovú kôru. Žihľava vysušuje a odstraňuje mastnotu z hlavy a robi vlasu hebkými. Prasička má podobný účinok a okrem toho dezinfikuje a je výživná pre vlasu, vďaka čomu môže predchízať vypadávaniu vlasov a zastavovať ho. Na vypadávanie vlasov je tiež dobrý vývar z dubovej kôry, kvetu rumančeka, kličkov pohánky a lopúcha, ako aj lístie vlašského orecha.

Bylinky musíme spariť v proporcii 2 lyžice na pohár vriacej vody. Dubovú kôru, koreň pohánky a lopúcha je najlepšie chvíľu variť. Variť sa tiež musí prasička, dokonca vyše pol hodiny. Iné bylinky nevarime.

Aby sme zastavili vypadávanie vlasov, možno tiež urobili chrenovú kúru. Pred umytím vlasov robíme na niekoľko minút obklad z treného chrenu. Potom vlasu niekoľkokrát umývame a dôkladne vypláchneme. Do poslednej vody, v ktorej pláchame vlasu môžeme použiť aj vývar z chrenu.

Aby sme sa však vyhli prekvapeniam, nesmieme zabúdať, že niektoré bylinky pôsobia na vlasu tak, že ich zjasňujú alebo po nich vlasu tmavnú. Po rumančiku, pohánke a lopúchu sú vlasu svetlejšie a zasa tmavšie sú po chrenu a dubovej kôre.

Vzhľad vlasov záleží často od celkového zdravotného stavu, často od nedostatku vitamínov. Preto popri boji s následkami pomocou bylinky, vyplatilo by sa prejavíť záujem o príčiny, ktoré tkvajú v organizme a popri bylinkovej kúre uskutočniť aj tú, ktorú odporúča lekár.

LEN PRE MUŽOV

CHRONICKÁ BRONCHITÍDA, ako koniec koncov väčšina plúcnych onemocnení trápi najmä mužov. Profesor Seidler, špecialista na plúcne choroby zo Stuttgartu tvrdí, že muži majú pevné ramená, ale slabý hrudník a preto by nemali podceňovať ochorenia, ktoré sa ich týkajú.

LIEKY, ktoré znižujú krvný tlak vplyvajú u mužov tiež na zniženie potencie. Pri nie príliš vysokej hypertónii lekári odporúčajú prípravky z liečivých rastlín a predovšetkým obmedzenic soli v strave, zvlášť v tých prípadoch, keď farmakologické prostriedky rušivo zasahujú do manželského spolužitia.

U MNOHÝCH MUŽOV je závislosť medzi psychickým rozpoložením a fyzickým stavom až prekvapujúco úzka. Výskum študentov, ktorí robili skupinu psychológov v Jamajke v štáte New York ukázal, že na nástojčivé bolesti hlavy a iné fyzické ťažkosti sa sťažovali hlavne tí, ktorí ešte neboli zaľúbeni, ktorých nedávno nechal dievča, alebo tí, ktorí sa nedokázali prípútať na dlhšie a príliš často svoje partnerky striedali. Chlapci, ktorí boli zaľúbeni a prípútaní k jednému dievčaťu nesťažovali sa na ťažné bolesti.

JEDNO KILO — JEDEN ZUB, tak pozmenili bulharskí stomatológovia známe u nás úslovie: jedna gravidita — jeden zub. Protučnelých mužov oveľa častejšie postihuje zubný kaz než tých s normálnou váhou. Inštitút výživy Lekárskej akadémie v Sofii preskúmal vyše 1000 Bulharov a dospel k týmto záverom. Obézni muži mali nielen viae „zjedenej“ kazom zubov ako ťihlejší, ale vyskytovali sa medzi nimi aj viac prípadov parodontózy. Odborníci v inštitúte tvrdia, že príčinou takéhoto stavu sú návyky obéznych ľudí získané pri jedení.

ZENATÝ MUŽ v stredných rokoch, ktorý sa rozhodne pre „skok v bok“ vystavuje sa stresu tak veľkému, že môže po istom čase vyústiť do infarktu. Taký názor vyhľásil na svetovom konrese v Berline dr. Kemkes. Možnosť infarktu vzrástla dvojnásobne, keď neverník je tuhý fajčiarom.

ZATAŽENIE nadmernou prácou na pracovisku, plnenie managérskych funkcií nevedie mužov automaticky k zvýšenému tlaku alebo k infarktu. Dôležitým činiteľom v týchto prípadoch je osobný vzťah k práci. Muži, ktorým práca nedáva uspokojenie (nie len finančné) sú náchynnejší na zvýšený krvný tlak a infarkt.

VIEŠ, ŽE...?

NEZNÁMA PYRAMÍDA

Zdalo sa, že všetky egyptské pyramídy už dávno boli objavené a preskúmané. Zatiaľ pod vrstvou pieskov v oblasti Sakara, nedaleko najstarších egyptských pyramíd, archeológovia našli ešte jednu neznámu pyramídu. Bola vybudovaná z veľkých balvanov a má výšku ok. 20 metrov. Vznikla v treťom tisícročí pred naším letopočtom a stílom navázuje na najstaršie pyramídy. Výskumy, ktoré uskutočňujú archeológovia, celkom iste odhalia mnohé jej tajomstvá.

DVOJHLAVA

Do zoologického múzea v Ki-jeve dostali dvojhľavú stepnú korytnačku. Korytnačka je tým výšou zaujímavou, že jej dve hlavy nie sú si sympatické. Najradšej hľadia na opačné strany a nechcú sa taktiež podeľiť jedom.

MESAČNÉ ZÁHADY

Astronómovia stále uvažujú o pôvode Mesiacom. Planéty zemskej skupiny alebo nemajú družice — ako Merkúr alebo Venuša, alebo majú malé mesiace — ako Mars, ktorý zachytí malé asteroidy. Veľké mesiace sú na okraji Slnečnej sústavy, pri veľkých planétach zo Skupiny Jupitera. U gigantických planét stretávame družice, ale tieto planéty sú oveľa väčšie ako Zem. Ako je to teda s našim Mesiacom? Niektorí astronómovia hovoria o dvojitej planéte. Povolávajú sa na starú teoriu o existencii medzi Marsom a Jupiterom ešte jednej planéty zvanej Faeton, ktorá vypadala obočnej dráhe a zachytila ju Zem. Avšak aké nebeské teleso osvetlovalo vtedy nocí na našej Zemi?...

Nová módna línia je — ako vidíme na našom obrázku — veľmi slušivá. Prvé zľava šaty sú obmenou klasických košeľových šiat, majú široké kimonové rukávy s manžetami, stojatý golierik a sú zapinané po celej dĺžke

Uprostred elegantné dvojdielné šaty. Blúzka je veľmi široká so všitými rukávmi, bielym golierom a manžetami. Posledné, tiež dvojdielné šaty môžeme využiť na menšie spoločenské príležitosti, ale aj do práce; majú skladanú sukňu a širokú včlnú blúzu s rolovaným golierom.

Nielen dospelí, ale aj deti majú svoju módu. Pre dievčatká je to romantický štýl. Široké šatôčky a nabierané sukne, blúzky s volánikmi a viazačkami. Pre chlapcov sú to pošírené nohavice, bundy a bavlnené trička. Na našom obrázku ukážky detskej módy pre dievčatá a chlapcov.

Snímky: Archív

LEKARZ WĘTERYNARII

S.T. Z ORAWY PROSIO WSKA-ZÓWKI, JAK POWINNA WY-GLĄDAĆ POMOC HODOWCY PRZY PORODZIE

Z uwagi na podobieństwo porodu prawidłowego (bo tylko taki będziemy rozpatrywać) u wszystkich zwierząt, rozpatrzymy poród u krowy jako najbardziej charakterystyczny, ponadto jedynie tylko poród u krowy często wymaga pomocy człowieka.

Krowa do porodu powinna mieć odpowiednio przygotowane miejsce. Może to być odgrodzona część obory, a najlepiej oddzielne pomieszczenie, dostatecznie widne, suche, czyste i obficie wyslane suchą słomą. W pomieszczeniu tym krowa powinna znajdować się na tydzień przed spodziewanym ocieleniem. Przed tym jednak należy koryto i drabinę odkazić 2% roztworem sody żrącej, potem 25% roztworem wapna lub 5% roztworem kresyliny. Po wywietrzeniu odkażonego pomieszczenia, wyściela się je obficie świeżą słomą. Bezpośrednio przed porodem powinno się pełnić dyżur i mieć w pobliżu

ciepłą wodę, mydło oraz niezbędne leki i narzędzia. Ze środków leczniczych powinni być przygotowane: 5% jodyna, nadmanganian potasu, 5% maść ichtiotowa, wazelina, wata, gaza oraz 0,5% roztwór sody kaustycznej do dezynfekcji rąk. Z narzędzi potrzebne będą: 3 miękkie linki porodowe (komopme) o długości 2 m każda, czysta miednica i wiadro.

Na 3–5 dni przed ocieleniem występuje obrzęk zewnętrznych narządów płciowych, ze szpary sromowej wycieka gęsty, ciągnący się prawie przezroczysty śluz. Na 1–2 dni przed porodem ilość śluzu znacznie się zwiększa. Teraz też widać zwiększenie się zapadanie krzyża, polegające na powiększeniu się w głębieniu między podstawą ogona a guzami siedzieniowymi. Przed porodem obrzęka silnie również wymię, na 2–3 dni przed ocieleniem ze strzyków zaczyna wyciekać siana. Trafnie można rozpoznać zbliżający się poród jedynie na podstawie tych kilku oznak, jedna z nich jeszcze o niczym nie świadczy. Prawidłowa i w odpowiednim czasie okazana pomoc przy porodzie nie tylko zapobiega różnym schorzeniom porodowym, lecz niejednokrotnie ratuje życie matki i jej płodu. Pomoc okazana za późno, lub co gorsze, nieprawidłowo, może spowodować śmierć płodu i uszkodzenie dróg rodnych krowy prowadzące do zmniejszenia mleczności, a nawet niebezpieczeństwa dla jej życia.

Pierwszą oznaką rozpoczęjącego się porodu jest niepokój krowy — często ogląda się na brzuchu, poruksze i na zmianę kładzie się i wstaje. Ten stan spowodowany jest skurczami macicy, zwartymi bólami porodowymi, które mogą trwać nawet do 12 godzin. W tym czasie nie wolno niepokoić zwierzęcia, ale należy go spokojnie obserwować. Po wystąpieniu pierwszych oznak zaczynającego się porodu należy obmyć ciepłą wodą z mydlem zad, tylne kończyny i ogon, a zewnętrzne narządy płciowe opłukać roztworem nadmanganianu potasowego barwy jasno fioletowej, następnie usunąć zanieczyszczoną ściółkę i podesłać suchą słomę. Ogon krowy dobrze jest obwiniać u nasady bandażem i przywiązać do szyi. W miarę wzmagających się bólu i pod wpływem silnego parcia, pęka pęcherz płodowy, ze szpary sromowej wydzielają się wody płodowe i płód wychodzi na zewnątrz. Normalny poród trwa od 20 minut do 3 godzin. Niekiedy nie rozerwany pęcherz płodowy wychodzi ze szpary sromowej. Wody płodowe mają duże znaczenie przy porodzie, gdyż umożliwiają szersze rozwarcie szyjki macicznej. Jeśli pęcherz płodowy pęka lub zostanie rozerwany za wcześnie poród bywa utrudniony i niekiedy nawet niemożliwy bez pomocy lekarza. Dlatego też pęcherza płodowego nie wolno rozrywać, dopóki nie ukaże się część płodu. Zazwyczaj

w tym czasie pęka pęcherz sam, jeśli to nie nastąpi, trzeba go rozerwać samemu. Przy prawidłowym porodzie płód wychodzi przodem z wyciągniętymi nogami przednimi lub tylem. Jeśli krowa była utrzymana i żywiona dobrze, to poród przebiega prawidłowo i nie wymaga żadnej pomocy. Przy nieprawidłowym, ciężkim porodzie powinien być obecny lekarz, jeśli go nie ma, a krowa wymaga natychmiastowej pomocy, można spróbować jej pomóc. Trzeba tylko zachować odpowiednią czystość. Osoba udzielająca pomocy myje dokładnie ręce i dezynfekuje je denaturatkiem lub spirytusem, naturalnie paznokcie winny być obcięte krótko. Przy małych skaleczeniach rąk, należy zalać je jodyną, przy większy zaś wogóle zrezygnować z udzielania pomocy z uwagi na możliwość zakażenia się brucellobzą. Skórę rąk trzeba posmarować wazeliną lub masą ichtiolową. Postronki i inne narzędzia odkażą się we wrzacej wodzie lub 0,5% roztworem sodą kaustycznej. Jeśli przy wychodzeniu główki występuje silne rezagnięcie szpary sromowej, w celu uniknięcia jej pęknięcia, należy głowę przytrzymać z góry ręką, a drugą naciąć mocno głowę do dołu, lekko pociągając ją do przodu. Jeśli po przeciągnięciu się głowy i w trakcie wychodzenia reszty płodu występują trudności, należy okazać pomoc w jego wydobyciu. W tym celu ręka lub za pomocą linek pociąga się

ZUZKA VARI

ČO NA OBED?

PARADAJKOVÁ POLIEVKA SO ZELEROM A SYROM

Rozpočet: 40 g masti alebo oleja, 20 g hladkej mýky, 20 g cibule, 120 g zeleru, 120 g tvrdého syra, 100 g pretlaku, 20 g cukru, 60 g žemli, voda, soľ.

Očistený, pokrájaný zeler podusíme na masti, zaprášíme mýkou, popräžime, zalejeme vodou, pridáme pretlak, postrúhaný sýr, cukor, soľ a povariime. Do hotovej polievky pridáme žemle pokrájané na rezance.

RYŽOVÉ KROKETY

Rozpočet: 250 g ryže, 30 g masla, 50 g klobásy, 3 vajcia, 50 g struhaného syra, 1/2 lit. vývaru z kostí, struhanka, čierne korenie, soľ, olej na vysmážanie.

Prebratú a vypláchanú ryžu osmažíme na masle, zalejeme vývarom a udusíme do mäkkia. Premiešame vidličkou, necháme vyvaríť a pridáme 2 vajcia, jemne nakrájanú klobásu, struhaný sýr, čierne korenie a soľ a rozotrieme na vymastený plech. Necháme vychladnúť, potom nakrájame obdĺžníky, obalíme v rozľahanom vajici a struhanke a vysmážame z dvoch stran na rozhriatom oleji až sú ružové.

NÁKYD Z TEĽACIEHO MÄSA

Rozpočet: 250 g teľacieho mäsa zo stehna, 40 g masla, 80 g žemli, 10 g masla a 10 g strúhanku na formu, 1 dl mlieka, 2 vajcia, čierne koreniny, voda soľ.

Maslo vymiešame so žltkami, pridáme pokrájané žemle namolené v mlieku a vytlačené, koreniny, soľ, zomleté uvarené mäso a z bielkov tuhý sneh. Všetko zláhka premiešame a dáme do vymastenej a strúhankou vyspanej formy a upelime.

Podávame so zemiakovou kašou a privarkom alebo kompotom.

OVOČNÉ PALACINKY

Rozpočet: 5 dl mlieka, 2 vajcia, žltok, 200 g polohrubej mýky, 40 g cukru, na koniec noža soľi. Na plinku: 500 g čerstvých záhradných jahôd alebo iného ovocia, 3 lyžice práškového cukru; tuk na vysmážanie.

Mlieko, vajce, žltok, cukor a soľ dobrze rozbarkujeme. Za stáleho miešania postupne pridávame preosiatu mýku, až sa vytvorí hladké, riedké cesto. Na vymastenú pánev nalievame cesto naberačkou tak, aby sa roztrela po celem dne. Palacinky opekáme po oboch stranach. Jahody rozmaťkáme vidličkou a vymiešame s cukrom. Palacinky potrieme jahodami, preložíme na polovicu a podávame. Namiesto jahod môžeme použiť aj iné ovoce.

SOLENÉ HRÍBY

Očistené hríby pokrájame a premiešame so soľou. Potom ich naložíme do pohárov a dôkladne uzavrieme. Keď takto upravené hríby pridávame do polievky, už ju nesolíme.

ŠALÁT

SALÁT ZE SYROVÉ ZELENINY

Rozpočet: 50 dkg mrkve, 25 dkg celeru a petržele, 1 väčší kedlubná, 10 dkg jablk. Na zaliti: šťáva z 1 citrónu nebo 3 lžíce vinného octu, 3 lžíce vody, sůl, pepř, na špičku nože cukru, 4 lžíce oleje nebo 2 dkg másla. Na ozdobu: 1 hlávkový salát, 5 ředkvíček.

Kořenovou očištěnou zeleninu (mrkev, celer, petržel) a oloupanou kedlubnu nakrouháme na zeleninovém struhadle na jemné nudličky, oloupaná jablka nakrájíme na kostičky a vše dáme do misy. V hrnčíku si dobře ušleháme citrónovou šťávu nebo vinný oct, vodu, sůl, cukr, tloučený pepř, olivový olej nebo máslo a rychle přivedeme k varu. Vaříci směsi polijeme zeleninu s jablkem, promícháme a dáme vychladnout. Hlubokou salátovou misu vyložíme očištěným hlávkovým salátem, promichaný salát na něj upravíme a ozdobíme nakrájenou ředkvíčkou.

MLADÝM GAZDINÁM

Sípky Oberáme sýtočervené, tvrdé, a to ešte pred príchodom mrazov.

Sípky Sušíme v slabu vyhriatej rúre.

Ovocie na lekváre používame dobre vyzreté a mäkké.

Krémové prášky a kukuričná múka pridávame do vriaceho mlieka tak, že ich najprv rozmišame v malom množstve studeného mlieka.

Kryštálový cukor sa dobre rozpustí v teplej vode bez octu.

Aby želatinu nestratila rôsolovitosť, nesmieme ju variť, ale iba rozpustiť v teplej vode.

Sípky na čaj povaríme asi 10 minút v sklenej alebo smaltovanej neopukanej nádobe.

Do presoléneho pokrmu môžeme pridať niekoľko očistených surových pokrájaných zemiakov, ktoré po uvarení z neho vyberieme.

Staršie maslo osviežíme v slanej studenej vode, keď ho v nej dobre premýjeme.

NA SLAVNOST

NADÍVANÉ JEHNÉCI NEBO KOZLECI

Rozpočet: Na 1/2 predného dielu jehněte nebo na predný díl kůzlete — sůl, 8 dkg másla, 1 dkg housky.

lekkie plód — ale tylko w czasie parcia — za nogi i głowę. Linki zakłada się oddzielnie na każdą nogę powyżej stawu. Na głowę zakłada się linkę w ten sposób, aby zachodziła ona za jedno ucho i przekształcała przed drugim uchem, przy czym część pętli linki powinna przebiegać pod żuchwą. Przy takim założeniu linki zapobiega się uduzeniu plodu. Dobrze jest po ciągać kolejno za prawą i lewą nogę. Przy położeniu pośladkowym plodu wskazane jest jak najszybciej wyciągnąć go. Wyciągając plód, trzeba linki porodowe pociągać nieco ku górze, a nigdy w dół. Zaraz po porodzie dobrze jest całe ciało krowy rozetrzeć wiechciem siama lub słomy, co wpływa na lepsze krążenie krwi, a przez to na prawą ogólnego stanu zwierzęcia. Higieniczne utrzymanie obory po wycieleniu zapobiega przed zakażeniami narządów płciowych i wymienia, które powstają na skutek ich zanieczyszczenia. Narządy płciowe należy obmywać dwa razy dziennie ciepłą wodą z mydłem, w ciągu tygodnia po wycieleniu, ponieważ w tym okresie odchodzijo lożysko i inne wydaliny poporodowe. Po 1–2 godzinach od ocienia krowy pojawi się letnia woda, nie należy tylko dawać tej wody za dużo — wystarczy jedno wiadro. Po dwóch godzinach także należy krowę wydoić. W okresie poporodowym należy zwrócić uwagę na wydalanie lożyska, które powinien odejść w ciągu 3 dni.

H. MĄCZKA

Nádivka: 7 dkg másla, sůl, 4 žloutky, 14 dkg strouhané housky, 1/8 l sметany, zelená petržel, ze 4 bílků síní a 8 dkg strouhané housky.

Přední díl jehněte nebo kůzle se lehce opereme, opatrně vydáme kosti a osušíme. Pak uděláme pozorně kapsu, uvnitř i navrch maso osolime, naplníme nádivkou a zařijeme nebo zašepljíme. Na pekáči rozpustíme máslo, na dno složíme kosti, na ně položíme připravené maso nejdříve nádivkou nahoru, aby při pečení vykynula. Poté je obrátíme a pečeme 1/2 hodiny, opět obrátíme, povrch potřeme máslem a upečeme do červena. Při pečení potíráme máslem a podléváme málo vařicí vodou. Celkem pečeme asi hodinu. Pak posypeme maso povrchu jemně strouhanou houskou a dáme na několik minut do trouby (povrch se tak neusuší).

Potom maso nakrájíme a polijeme šťávou.

Nádivka: Do umíchaného másla se solí zamícháme žloutky, strouhanou housku, mlékem nebo smetanou navlhčenou, sekánou zelenou petržel, z bílků síní a suchou strouhanou housku.

ODPOVĚDI: Kolik je trojúhelník?: Podařilo se nám jich nalézt 130. Bludiště: Dráha O.

VÁHY

24. IX. – 23. X.

Priroda sa nachádza na prelome ročných období. V minulom polroku vydala zo seba všetko a teraz sa pomaly pripravuje k pokoju a spánku. Tomuto vonkajšemu dianiu sa prispôsobuje aj povaha ľudí narodených v tomto období. Sú to pováčne intelektuáli so silnou rozvinutým životom. Majú radosť zo života a vedia sa nadchýnať pre všetko čo je krásne. Prejavuje sa u nich láska k uméniu a nadanie pre samostatné umelecké výkony. Sú poctíví, pravodovravní a majú vyvinutý zmysel pre právo a spravodlivosť. Väčšinou sú dobrí a jemnocitní, vždy očotní pomôcť. Rýchlo si ziskávajú priateľstvo iných.

Za istú vadu možno pokladať ich citlivosť a sklon k netrpezlivosti. Popri svojich rozumových schopnostiach sú najčastejšie ovládaní citom a dajú sa viest skôr vnuknutím, ako rozumovými úvahami. Milujú sice slobodu a nezávislosť, ale nevedia žiť osamotení. Aj manželstvo hraje v ich živote významnú úlohu možno aj preto, že nevedia dosiať dobre vzdorovať rôznym nepríjemnostiam a potrebujú partnera, ktorý by ich podporil a ktorému môžu dôverovať.

Hodia sa skoro pre všetky povolania, najmä také, kde prichádzajú do styku s ľuďmi a môžu tak uplatniť svoje spoločenské schopnosti. Ich neúspechy sú často zaprílienené tým, že podliehajú cudzím vplyvom, dobrým a zlým.

V celku majú dobré zdravie, nebezpečie onemocnenia nie je príliš veľké. Najčastejšie trpia onemocnením ľadvin, ale aj nervovými chorobami.

ŠKORPIÓN

24. X. – 23. XI.

Neber si k srdcu situáciu, ktorá fa v prvom momente nepríjemne prekvapí. Vec sa vyrieši a objavia sa nové záležitosti, ktoré sa budú plne zaujímať.

STRELEC

23. XI. – 21. XII.

Bude to vydarený mesiac. Čakajú fa značné výdavky, ale vysvitne, že všetko, čo podnikneš, bude úspešné. Priažeň a srdčnosť blízkych a ďalších osôb ti spôsobi veľa radosti. Budeš mať príležitosť oceniť čiesi priateľstvo.

KOZOROŽEC

22. XII. – 20. I.

Najbližší mesiac naplní predovšetkým práca, ktorej musíš venovať najviac času a pozornosť. Čakajú fa trochu nových zájtkov a zaujímavé ponuky, žiaľ malo reálne. Snaž sa nezanedbávať rodinný život, aby si sa vyhnul nepríjemnej situácii.

ŽIVOT V KAŽDEJ KRAJANSKEJ RODINE

predplatné na Život, vypisujeme našu tradičnú súťaž. Podmienky súfaze sú také isté ako vlni.

Preplatné pre odberateľov v Poľsku — 96 zł ročne — vplácame výlučne na poštovom úrade

CÍTAJTE ŽIVOT!

Všetkým krajanom, krajanom a doručovateľom oznamujeme, že iba do 10. novembra t.r. možno pred-

platí Život na rok 1984. Pre tých, čo budú zbierať

budú miestnemu doručovateľovi. Predplatné pre odberateľov v zahraničí — 144 zł ročne — posielame zvláštnou poukážkou na adresu: RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-1.

Zároveň oznamujeme, že každý čitateľ a priaznivec nášho krajanského časopisu, ktorý získa dodatočne nových predplatiteľov Života, môže vyžrebovať zvláštnu hodnotnú cenu nezávisle od tradičnej súťaže. Stačí, keď pošlete do redakcie ústrižok z pošty o vplatení predplatného na 1984.

BÝK

21. IV. – 20. V.

Malé nedorozumenie v kruhu najbližších osôb môže vyvolať napätie, ktorému by bolo dobre sa vyhnúť. Čakajú fa prekvapenie od niekoho blízkeho, ktoré fa najskôr prekvapí a potom poteší.

BLÍŽENCI

21. V. – 21. VI.

V prvej polovici mesiaca urobí značný krok dopredu vo veci, na ktorej ti veľmi záleží. Dobre si všetko rozmysli, ale spoľahlí sa tiež na vlastnú intuiciu a cit. Získaš úprimnú priazeň osoby, ktorá ti môže veľa pomôcť.

RAK

22. VI. – 22. VII.

Dôležité stretnutie, ktoré sa môže uskutočniť v najbližších dňoch, bude mať rozhodujúci význam pre obe strany. Najdeš vhodné riešenie nejakej zložitej záležitosti v zamestnaní alebo v rodinnom živote. Zaberie to dosiať času, ale zväčší sa napätie a zbytočného rozrušovania.

LEV

23. VII. – 23. VIII.

Najdôležitejšie budú súkromné záležitosti, v ktorých nič nemôže zláčiť. Niekoľko blízky a dobré známy fa prekvapí celkom iným názorom ako tvoj na vec, v ktorej ste sa doteraz zhodovali. Dôjde tiež k rozhovoru, ktorý fa priviedie do rozpakov. Nehovor príliš veľa, všetko si dobre rozmysli!

PANNA

24. VIII. – 23. IX.

Musíš sa na udalosti v najbližšom okoli pozerať s patričným odstupom. Bez toho nebudeš schopný pochopiť ich skutočný význam. Vyhýbaj sa sporom o maličkosti, ktoré by ti neskoršie mohli spôsobiť vážne starosti. Vo finančných záležitostach fa čakajú výdavky súvisiace s tvójimi plánmi do budúcnosti.

Snímky: Archív

program ČO TO ZNAMENÁ?

Sejm — ako som písal v predošom článku — vyjadril podporu pre zámery vlády — dosiahnutie v programe rozvoja poľnohospodárstva. Hlavnou úlohou tohto programu je do roku 1990 zmeniť Poľsko z importéra na exportéra potravín, samozrejme pri plnom uspokojení potravinárskych potrieb krajiny. Aby sa tento základný cieľ dosiahol, program predpokladá veľké zvýšenie poľnohospodárskej produkcie...

● V roku 1985 sa má úroda štyroch základných druhov obilia zvýšiť o 1,8 mil. ton v porovnaní s rokom 1982, čiže na 23 mln. ton. V roku 1990 máme už dosiahnuť 24,6 — 25,4 mil. ton.

● Priemerná hektárová výnosnosť v r. 1985 má dosiahnuť 28 q; v roku 1982 priemerná hektárová výnosnosť činila 26,3 q.

● Úroda zemiakov sa má v tom čase zvýšiť o 12 mil. ton.

● Pre dosiahnutie tohto cieľa sa predpokladá zvýšenie dodávok umelých hnojiv; hnojenie na 1 hektár sa zvýší zo 170 kg čis-

tých živín v roku 1982 na 205 kg v roku 1985 a 230 kg v roku 1990.

● Naproti tomu dodávky prostriedkov na ochranu rastlín sa zvýsia zo 16 300 ton v minulom roku na 18 000 ton v r. 1985 a na 27 000 ton v r. 1990.

● Po dosiahnutí predpokladanej úrody sa zvýší aj chov dobytka; v roku 1985 vzrástie spotreba mäsa a jeho výrobkov na 55,5 kg na osobu; v r. 1990 — 58,5 až do 62 kg.

Veľký význam má tiež meliorácia a zásobenie viedieka vodou i všetkými výrobnými prostriedkami. Túto úlohu má zabezpečiť priemysel, a musí s tým začať ihneď. Zatiaľ pripravenosť na zvýšenie dodávok ohlásil priemysel na výrobu poľnohospodárskych strojov.

● Vďaka tomu bude v roku 1985 na trhu až 42 zo 44 najzákladnejších strojov a zariadení v množstve uspokojujúcom potreby.

● Výroba traktorov dosiahne do tohto času 64 000 kusov (teraz 55 000), ale už v roku

1989 ich bude 100 000. O dva roky sa začnu montovať — čo je novinkou — minitraktory pre súkromné gazdovstvá s kompletom sprivedodných zariadení; výroba tohto malého traktora má v roku 1987 dosiahnuť 33 000 kusov.

Podľa mienky poslancov program rozvoja poľnohospodárstva je náročný, ale existujú všetky predpoklady pre jeho splnenie, ba dokonca niektorí hovoria, že bude prekročený.

MUSÍME DOSIAHNUŤ...

potravinársku sebestačnosť a vyrovnáť bilanciu zahraničného obchodu surovinami a potravinami. Nemáme totiž inú alternatívu.

V našej krajine bol a bude väčší prirodzený prírastok ako v iných krajinách. Napríklad v rokoch 1950—1981 prirodzený prírastok v Rakúsku dosahoval 8%, vo Švédsku — 18%, v Bulharsku — 23%, v Rumunske — 38% a v Poľsku až 45%. V období najbližších siedmich rokov pribudne v našej krajine výše 2 mil. nových občanov. Ráta sa, že v roku 2000 bude v Poľsku 40 miliónov obyvateľov.

Z podrobnejších výpočtov vyplýva, že v dôsledku vysokého prirodzeného prírastku budeme mať skoro 5 mil. mládeže v školskom veku. Zvýši sa tiež počet dôchodcov na 6 mil. osôb. Ide teda o dostatočný potravin pre všetkých. Je to veľmi dôležitý motivačný činíteľ pre plnú realizáciu programu.

A pritom nesmieme zabúdať

NA PÔDU

ktorú máme dnes k dispozícii. Pripomeňme — od r. 1945 ubudlo 1,5 mil. hektárov, čiže ročne ubúdlo vyše 40 000 hektárov. Je to nevyhnutný následok rozvoja priemyslu a urbanizácie. Ale muselo toľko pôdy ubudnúť z poľnohospodárstva? Zo skúsenosti vieme, že sa poľnohospodárskej pôdou zaobchádzalo bezstarostne a nešetrne.

V súčasnosti na štatistického Poliaka padá 0,51 ha poľnohospodárskej pôdy. Ale musíme si uvedomiť, že pôda bude stále menieť a nás stále viacej. Štatistici odhadujú, že do roku 2000 ubudne nám plocha rovná priemernému vojvodstvu. Preto sa musí dôsledne dodržiavať zákon o ochrane poľnohospodárskej pôdy, musíme ju dobre obhospodarovať, no a zvyšovať hektárovú výnosnosť.

Predpokladá sa, že v súčasnosti je asi 2,5 mil. hektárov poľnohospodárskej pôdy, ktorá je zle alebo vôbec nie je obrábaná. Aká je to pôda? Čiastočne sú to podmoknuté zabitiné úhory, alebo pôda zničená o.i. priemyselnou pôsobnosťou. Ale je to tiež pôda iba zdanlivо obhospodárená, ako napr. v severovýchodných vojvodstvach. Dobré obhospodárenie tejto pôdy je úlohou prvoradou, aj v rámci programu potravinárskej sebestačnosti.

Pripomeňme, že sa vypracoval program poľnohospodárskeho osadníctva na tomto severovýchodnom území. Napríklad v Chelmskom vojvodstve je už možnosť založenia 155 osadníckych gazdovstiev a voľnej pôdy je celkom 23 000 hektárov. Nesmieme však zabúdať, že na vybavenie jedného gazdovstva základným náradím, hospodárskymi budovami, obytným domom je potrebných 12—15 miliónov zl. Okrem toho pôda si vyžaduje melioráciu a musia sa vybudovať cesty. Finančná a materiálna pomoc je teda nevyhnutná.

Celkovo — aby sme sa dočkali realizácie programu rozvoja poľnohospodárskej výroby a spracovateľského priemyslu musia zapoobiť všetky faktory, ktoré o tom rozhodujú: človek, pôda, výrobné prostriedky. A vtedy celkom iste budeme sýti.

ZBIGNIEW RUTA

— Počula si, že včera zrazilo auto nášho kominára?
— To je strašné, ako tí vodiči jazdia. Človek si už nemôže byť istý ani na streche!

„Zitra je rodičovské súdruženstvo v nejužšom kruhu, ty a učiteľ!“

SCHWEIZER ILLUSTRIERTE — Curych

To je vylúčené, aby som sám vypil toľko vína, — protestuje host proti mastnému ústu.

— Akože sám? Asi ste už zabudli na tých troch, čo sú pod stolom!

* * *
— Pomáhaš manželke pri domáčich práciach?

— Nie. Všetko robím sám.

* * *
Otec si po obede fahol na gauč a zataľ hrozne chrápať. Vojde do izby matka a vidí malú dcérku, ako krúti gombičky na otcovej košeli.

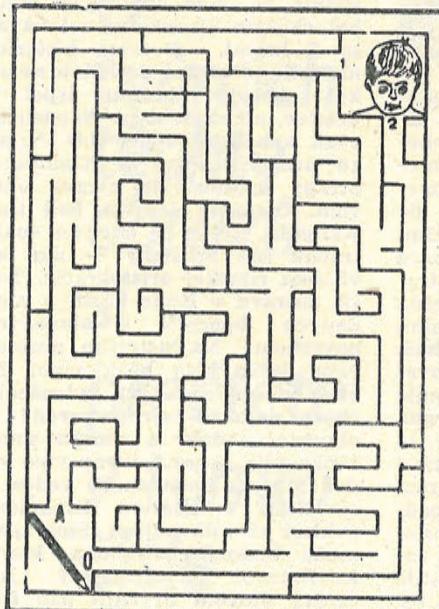
— Prosím ťa, Zuzka, čo robíš?
— Cheela by som vyladiť na inú stanicu...

* * *
Koľko máš rokov? — pýta sa chlapček chlapčeka.

— Neviem.
— Fajčiš?
— Nie.
— Zaujímajú ťa dievčatá?
— Nie.
— Tak to budeš mať asi päť rokov...

DOKÁŽEŠ TO?

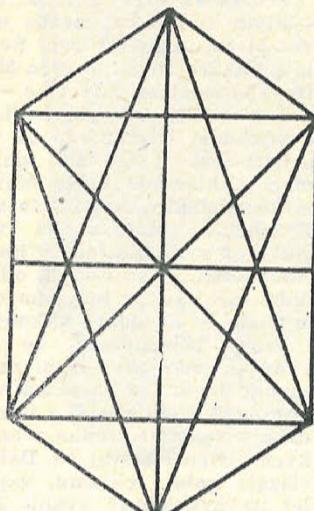
Která z drah A o O vede k chlapci? Vezměte si tužku a hleďte. Na splnení tohto úkolu máte 5 minut.

KOLIK JE TROJÚHELNÍKŮ?

Na tomto obrázku je více trojúhelníků, než je na prvý pohled patrné. Při jejich hledání doporučujeme pořádnou dávku trpělivosti. Je jich více než třicet.

(Odpovědi na str. 29)

Zvoní telefón. Slúchadlo zdvíhne malá Marienka a jedným dychom hovorí:

— Dobrý deň. Otec nie je doma ani mamička. Som tu iba ja, babi ka a mačka. Ja som ešte malá, babička je hluchá a mačka nevie rozprávať. Do videnia!

* * *

Skót prišiel do Bratislavu a navštívil piváreň. Požiadal čašnika o pol pohára piva.

— Eutujem, — odpovedal čašník.

— Pol pohára nepodávame.

— Ako to? — čuduje sa zahraničný host. — Predsa všetkým tak nosíte!

1

2

LUDAS MATYI — Budapešť

— Ako je to možné, že vás manžel tak vybil? — čuduje sa sudca.

— Veď je to invalid!
— Keď ma bil, ešte invalidom neboli!

JMÉNO VĚSTÍ

Vlasys pírozený se vlnicími, s modrýma očima a světlou plati. Od dětí je živá, neustále v pohybu, veselá a rozesmátá. Září z ní radost ze života. Dovede se radovat i z malých úspěchů. Nesnáší smutek, žal a naříkání. Posmívá se větším trpitelům, snaží se přesvědčit je, že život je krásný, jen si musí tě krásy všimmat. Justyna je miláčkem svého otce, matka dává přednost jejímu bratu. Je nadaná, ale ne příliš pilná. Proto se může stát, že školu končí s opožděním. Má dobrá a inteligentní rodiče. Otec je nejčastěji lékařem, matka učitelkou nebo ošetřovatelkou. Z drobných neúspěchů se v rodině nedělají problémy. Vlídne v ní srdečnost a vzájemně pochopení. Justyna celkem snadno končí studia. Přes své povahové přednosti a půvab dost dlouho nemůže najít životního druha. Vdává se kolem třicítky. Její manžel je rovnáč a dobrý člověk. Mají jedno nebo dvě děti, většinou chlapce podobné matce. Justyna se mění k lepšímu, stává se dobrou ženou a matkou. Má ráda dobrou hudbu, knihy, filmy. Společenské povinnosti ji unavují, nestojí o ně. V práci je oblíbená. Je bystrou a dobrou organizátorkou, plní odpovědné funkce, značně přeruštá své spolupracovníky. Je realistkou, ale zároveň je romantická, moderní, ale s úctou k tradici. Je dobrou znalkyní lidí a často jim dovede pro jejich dobro povědět i trpkou pravdu. Přijímájí to bez nechuti, protože si jí váží a mají rádi. Justyna se dožívá vysokého stáří. Nejčastěji trpí na nemoci srdece a jater.

TADMIR

Věříte snům? Ne? My také nevěříme, ale co to škodí, podívat se občas do snáře. Je to přece dobrá zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

SNÁŘ

Kupování celeru — milostné dobrodružství.
Kvetoucích bezinkách — milostné štěstí.

Rozechaných vlasech — špatné zprávy.

Dragounovi — své pýše musíš přinést oběti.

Sáupini z tabatérky — učiníš si příjemnou známost.

Zeleném drnu — nalezněš ztracenou milenku, milence.

Kosteck — hádka, rozmýšly.

Lékárníkovi — dostaneš se do nevítané společnosti.

Lupeč ve vlasech — obdržíš mnoho peněz.

Bolavé patě — utrpíš škodu.

Sňůše perel — slzy radosti.

Přepadení — musíš použít lsi.

Proklínání — budeš mit nevoli.

Půstu — upadneš do finančních nesnáží.

Bušení na dveře — nepříznivé poměry.

Večerních zvonoch — smutek se ti promění v radost, po strastiplném životě spokojené stáří.

Hořící vesnice — tvé majetkové poměry se zhorší.

Zedníčků — k vyplnění svých předsevzetí musíš mit mnoho trpělivosti.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TKCIS: 31-624 Kraków, ul. Szpitalna 38/8, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny) Ján Spernoga (sekretarz redakcji), Dominik Surma, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny) Eva Rudnicka, Alžbeta Stojawska (ilustracje). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiač, Jozef Grigľák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Eronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Mišinec, Lídia Mialová, František Paciga, Severin Valmansky, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerata na kraj přijímají Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch“, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch“ lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch“ Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch“, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 563. M-90.

Nr. indeksu ISSN 0514-0188.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

GRÉCKO v období monarchie malo dve kňažné — sestry kráľa Konštantína. Staršia Sofia ešte pred pádom gréckej monarchie chytla — ako sa hovorí — dobrú partiu. Vydať sa za súčasného kráľa Španielska Juana. Má tri deti, býva v prepsychom paláci v centre Madridu, prijima prezidentov a korunné hlavy. S kráľovským prepachom, po manželovom boku skladá oficiálne návštavy. Celkom inakší osud si vybrať o štyri roky mladšia sestra kráľovej Sofie, kňažná Irene. Býva v skomnom štvorizbovom domčeku, v susedstve najchudobnejšej štvrti Madrasu, miliónového mesta na juhu Indie. Je ženou dr. Mahadevana, profesora univerzity v Madrase, jeho vernou pomocníčkou pri vedeckej práci, vede mu dom. A je vraj veľmi šťastná.

44-ročná kráľovná Sofia pozýva každý rok svoju mladšiu sestru, aby aspoň dovolenku strávila v kráľovskom paláci na Majorke. A každoročne, už desať rokov, Irene ponuku rozhodne odmietla. Nevidí potešenie v kráľovských poctách, neimponujú jej palácové sály, netúži po luxuse. Má radšej svoju skromnú existenciu v Madrase. Kráľovná vraj sestru všobec nechápe. Vychovali ich predsa rovnako, na tom istom kráľovskom dvore v Aténach.

UČIL SA OD ZENY. Anglický fyzik a chemik Michael Faraday sa svojho času priznal, že nebyť knihy, ktorú napísala paní Jane Marcketová, neboli by nikdy objavil elektromagneticú indukcii a samoindukciu, základné zákony elektrolízy, atď. Kniha Jane Marcketovej (1769–1858), ktorá vysla v r. 1805 pod názvom Rozprávanie o chémii nadchla pre venu nielen Faradaya. Napriek tomu, že toto dielo bolo písané pre dámske salóny (ved' v tom čase ženská autorka s inými čitateľmi nemohla rátať), stalo sa známe aj v Nemecku a vo Francúzsku. V Anglicku vyšlo počas štyroch desaťročí v šestnásťich vydaniach a vydavateľstvo Weinheimer chystá teraz reedíciu tejto slávnej knihy. Na obrázku: Jane Marcketová.

KDYŽ MUZ NESTÁRNE. Yul Brynner není už sice takový mladík, jak ho pamatujeme ze Sedmi stateňých, ale zrejmě si nepripadá príliš stár. Na snímku po příletu do Londýna se svou novou ženou, tanečnicí Kathy Lee. Kathy je pětadvacet, Yul má o čtyřicet více.

SPOLAHLIVÝ STRÁZCA. Dvoch zlodejov, ktorí sa vlámali do pokladnice továrne na elektronické zariadenia v Seville v Španielsku, čakalo neprijemné prekvapenie: pri číne ich pristihol lev. Dvojročného kráľa zvierat, Simbu, kúpili majitelia továrne preto, lebo iné bezpečnostné opatrenia sa neosvedčili. Nepodplatiteľný strážca Simba zadržal zlodejov až do príchodu polície. Prichytení zločinci boli strážcom poriadku za ich príchod nesmierne vdáčni.

PODZIM S PŠTROSÍM PÉREM. Pařížské podzimní a zimní módní kolekce jsou již připraveny. Novinkou jsou mimo jiné klobouky s pštrosím pérem — snad další pokus, jak dostat klobouček, kdysi tak nezbytnou součást dámského oblečení, znova do oběhu.

HAMBURK CLOCHEMERE. Vážni pánové na snímku obhlížejí hamburskou novinku, plné automatizovaný pouličný záchodok. Dvere sa otevřou po vložení mince, zařízení se samo splachuje, umývá a dezinfikuje. Po zornost, kterou toto užitéčné zařízení vytvárá, živě připomíná vzrušení v Clochemere.

SOPHIA LORENOVÁ, jak piše dobре informovaný tisk, se nako-nec priece smírila s mužom, 69-letým filmovým výrobcom Carlo Pontim. Rodinné potíže priesly a Lorenová se s novou energiou dala do práce. „Citím se odpočatá a svieži, znova mám chuť těžce pracovat,” řekla 48-letá hvězda. Sophia bude hrát Marii Callasovou ve filmu o životě té velké, předčasně zemřelé zpěvačky. Sophia a Maria Callasová se nikdy osobne neznaly, ačkoliv obě patřily k italské umělecké smetánce. Lorenová se však seznamila se všemi vzpomínkami na primadonu a nakonec s velkým zájmem přečetla scénár filmu. Prohlásila, že je hluboce vzrušena dramatickými osudy Marie Callasové. „Jsem šťastná, že budu moci připomenout lidem tu skvělou umělkyni,” řekla. Pochybovali však tvrdí, že větší zájem než úloha vzbudily v Sophii vysoké honoráře, protože velmi potřebuje peníze.

SALLY KOZME. Keď píšeme tieto slová Challenger s osádkou, v ktorom bola prvá americká kozmonautka Sally Rideová šťastne pristál na zemi. Sally Rideová bola v kozme dvadsať rokov po Valentine Tereškovej. Dlhý čas NASA mala veľmi skeptický vzťah k užitočnosti žien v kozme. John Glenn, veterán-astroonaut povedal raz: Bože môj, ba-ba v kozme! Už len to chýbal, ved' to nie je prechádzka! Po istom čase sa zmenili protiženské názory. Lekári, po všeestranných výskumoch konštatovali, že: „v kozme nie sú prekážkou fyziologické rozdiely medzi mužským a ženským organizmom“. Začali teda školiť ženy-kozmonautky. Z 8000 kandidátok prijali 35. Vysvetlo, že sú odolnejšie ako muži, lepšie znášajú bolesti, nízke a vysoké teploty. „Sú neobvykle šikovné a praktické“ — tvrdí velitel Challengera, Crippen.

Sally Rideová, ktorej na palube Challengera pripadla o. i. fažká úloha riadiť „automatické rameno“, určené na stahovanie z obežnej dráhy poškodených sputníkov, má 32 rokov, 165 cm výšky a 52 kg váhy. Je tma-vovaskou s modrými očami. Ako mladúčké dievča hrala tenis, a známa trénerka Billie Jean Kinsová jej predpovedela svetovú kariéru tenistky. Ale Sally rezignovala z tejto kariéry a nádeje na miliónové gáže. Vyštudovala fyziku na Stanfordskej univerzite v Kalifornii a bola promovaná na doktorku. Pochádzala z Los Angeles, kde bývajú jej rodičia a sestra. V batožine, ktorú si zobraťa na palubu Challengera, bola aj pudrenka a rúž... Na snímke: Sally Rideová.

PODIVNÉ POVOLANIE. Neobvyklým spôsobom zarába na život 24-ročná slečna Debi Beachelová. Skáče zo štítu vyše 32-metrového stožiara, čiže viac — menej z výšky 10. poschodia, do obyčajného bazénu. Je to veľmi nebezpečná „zábava“, dokonca malé odsklonenie môže mať tragicke následky, najmä, že slečna Beachelová naráža na vodnú chladinu s rýchlosťou 90 km/hod. Na otázku, či sa nebojí, odpovedala: Nie. To je moje povolanie a viem, že ho dobre vykonávam.

Treba poznámať, že je to výnosné povolanie. Debi dostáva vysoké honoráre za účasť v rôznorodých podujatiach a tiež podniká v reklame. Jedna z americkejších firmy, ktoréj sa Debi viazala robiť reklamu, zaplatila jej za krkolicom výkon 30 tis. dolárov.

NA CO TRPEL KLAUDIUS? Nielen milovníkom historického čítania, ale aj televíznom divákom, ktorí pred niekoľkými rokmi sledovali na televíznych obrazovkách seriál Ja, Klaudius, je známe, že tento vynikajúci cisábol chorým človekom: zajakával sa a krival. Doteraz historici mysleli, že to bol dôsledok nejaké choroby, ktorou trpel v detstve, alebo nehody. Napsali však kanadský vedec J.O. Nriagu predložil tézu, že Klaudiové útrapy spôsobovala otrava olovom. Otrávení olovom boli tiež Kaligula, Neron — hoci oni mali trochu iné príznaky — ako aj väčšina rímskej aristokracie. Totiž potravu v Ríme varili v medených hrncoch s oloveným povrchom. Najčastejším prameňom otráv bolo však víno, do ktorého obyčajne pre vylepšenie chuti dolicovali sirup varený v olovenej nádobe a rímska smotánka pila skoro 5 litrov vína za deň! Teória kanadského vedca v súvislosti s cisárom Klaudiom súhlasí už s dávnejšou tézou známeho historika Gibbona, ktorý konštatoval, že všeobecný jav otrávy olovom urýchli pár Ríma.